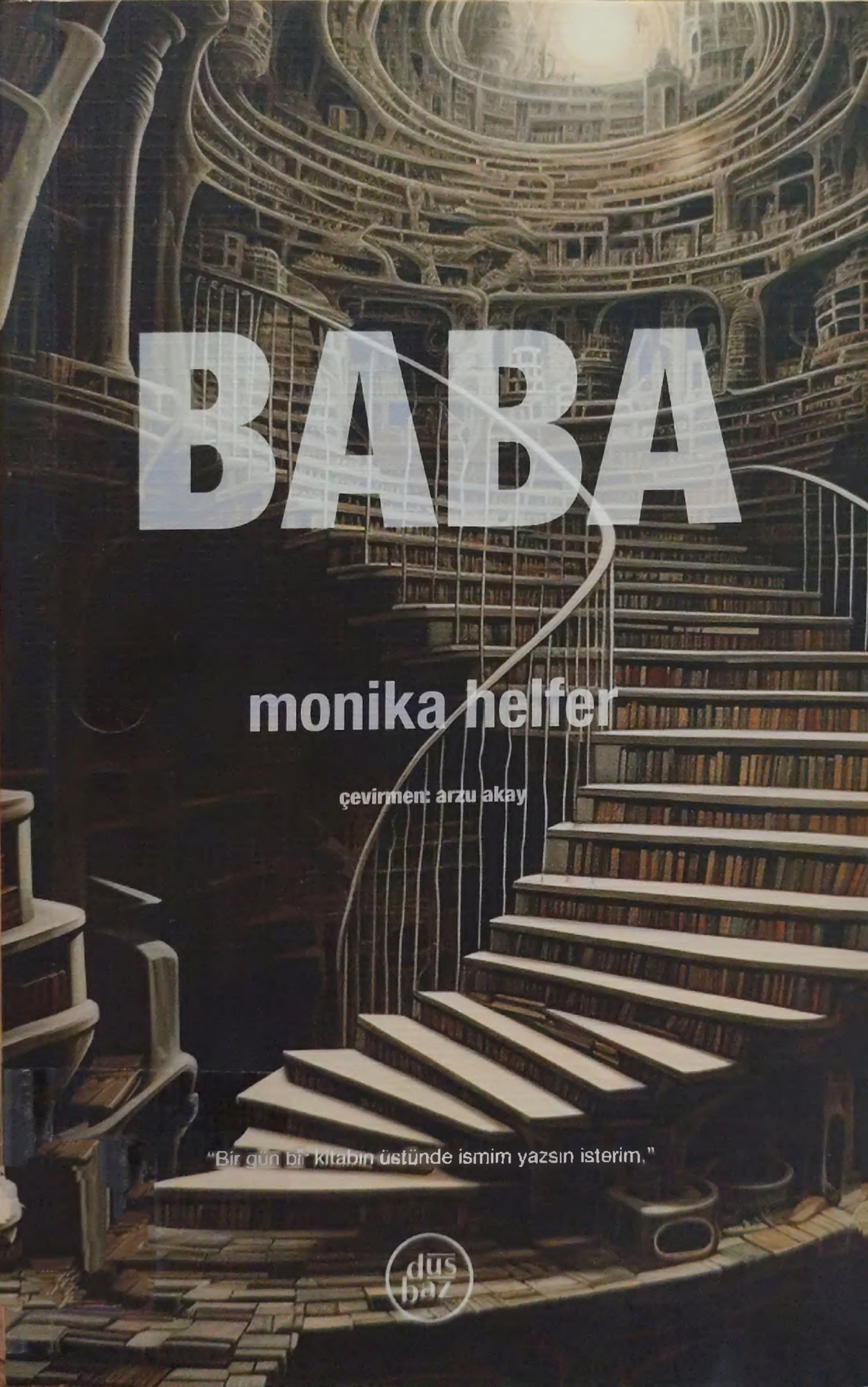
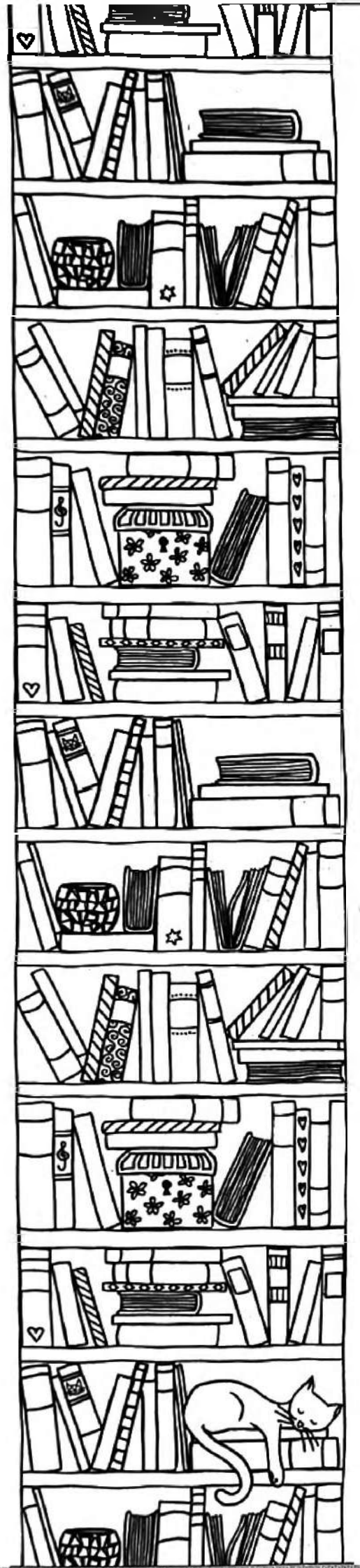

BABA
monika helfer
çevirmen: arzu akay
"Bir gün bir kitabın üstünde ismim yazsın isterim."
düş baz

düşünerek
ve düşleyerek
yaşayanlara

düş
baz

MONIKA HELFER

1947 yılında Avusturya'da Bregenzwald'de dünyaya gelen Monika Helfer, bugüne dek pek çok roman, öykü ve çocuk kitabı kaleme aldı. Kıymetli çalışmalarıyla Robert Musil Bursu ve Solo Hunter Edebiyat Onur Ödülü başta olmak üzere çok sayıda ödüle layık görülen yazar, 1985 yılında aldığı Franz Michael Felder madalyasını, iki yıl sonra, aynı madalyayı alan bir başka yazarın Nazileri destekleyen konuşmalarını protesto etmek için geri verdi. Son romanı *Yük* (*Die Bagage*) 2021 yılında Schubart Edebiyat Ödülü'ne aday gösterildi. Yazar Michael Köhlmeier ile evli olan Helfer, dört çocuk annesidir ve ailesiyle birlikte yazarlık çalışmalarını sürdürdüğü Vorarlberg'te yaşamaktadır.

ARZU AKAY

1981 yılında Almanya'nın Witzenhausen kasabasında dünyaya gelen Arzu Akay ilk, orta ve lise eğitiminin bir kısmını Almanya'da, bir kısmını ise Türkiye'de tamamladı. 2003 yılında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesinden mezun oldu. Eğitim, sağlık ve sanayi sektörlerinde halkla ilişkiler ve reklamcılık alanlarında çalıştı. 2010 yılında ulusal basın sektörüne geçti. Basın organizasyonlarının takibi, haber dosyalarının oluşturulması ve metin yazarlığı görevlerini yürüttü. Ankara Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimini tamamladı. Uzun yıllar haber editörlüğü yaptı. 2021 yılında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Çeşitli dergilerde hikâye ve denemeleri yayımlandı. Halihazırda Almanca haber mütercimliği, Almanca eğitmenlik ve Türkçe editörlük çalışmalarını sürdüren Akay, hukuk ve edebiyat alanlarında çeviriler yapmaktadır.

BABA

MONIKA HELFER

Çevirmen: Arzu Akay

dusbaz

DÜŞBAZ KİTAPLAR: 38

BABA
MONIKA HELFER

ORİJİNAL ADI: VATİ

ALMANCADAN ÇEVİREN: ARZU AKAY

YAYIN YÖNETMENİ: CANSU CANSEVEN

YAYIMA HAZIRLAYAN: ÖZGÜL ERMAN

SON OKUMA: DÜŞBAZ ATÖLYE

© 2021 Carl Hanser Verlag GmbH &
Co. KG, München

Bu kitabın tüm yayım hakları
Düşbaz Kitaplar'a aittir

KAPAK UYGULAMA: DÜŞBAZ ATÖLYE

KAPAK TASARIMI: DÜŞBAZ ATÖLYE

DİZGİ: ESİN TAPAN YETİŞ

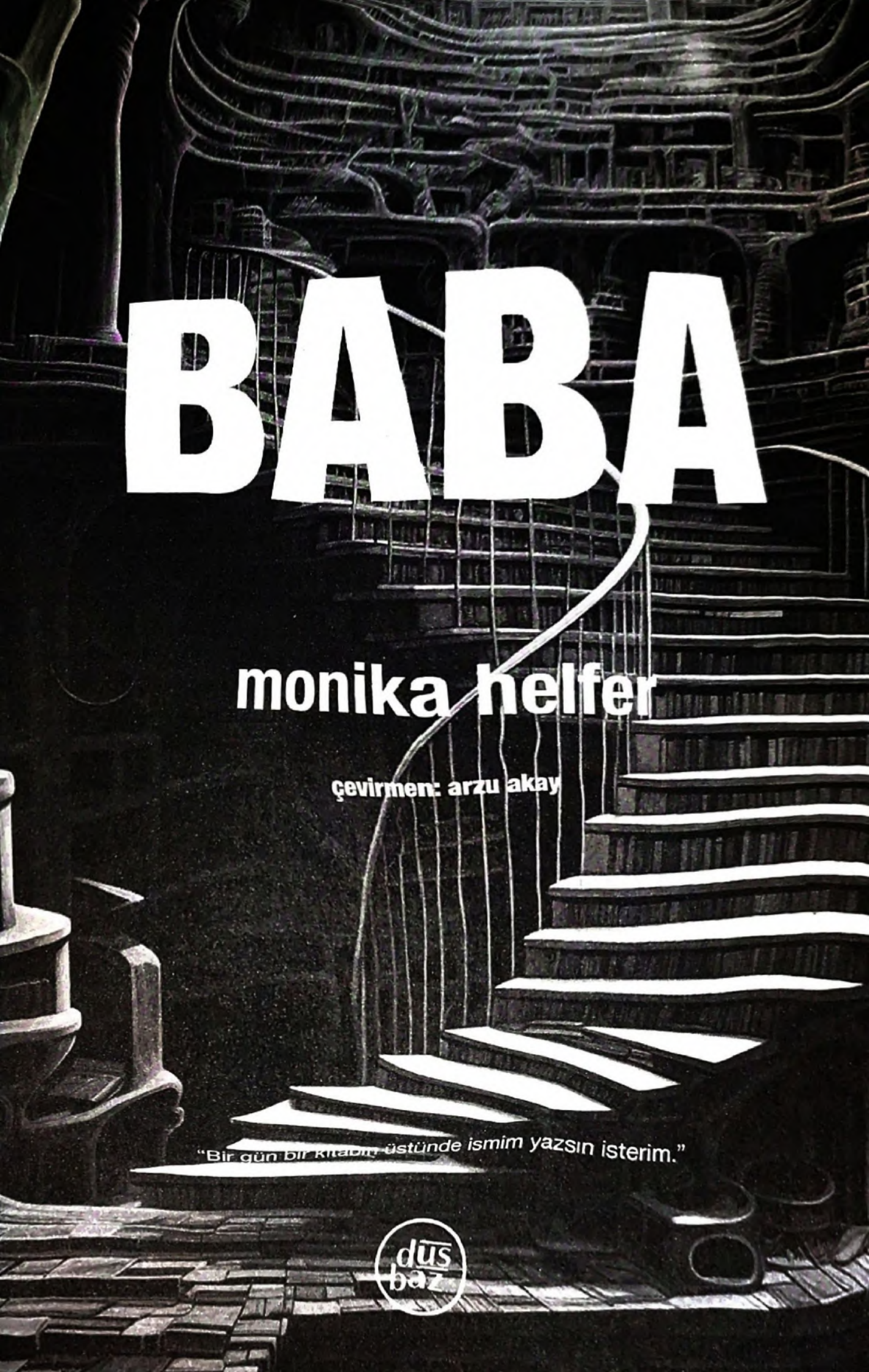
Baskı ve Cilt: Ali Laçin/Barış Matbaa/Mücellit
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No. 286
Topkapı/Zeytinburnu/İstanbul
Sertifika No: 46277

Birinci Basım: OCAK 2024
ISBN 978-625-7425-41-4
Sertifika No: 10704

Düşbaz Kitaplar, Ayrıntı Yayınları'nın markasıdır.

düşbaz

INSTAGRAM @dusbazkitap
FACEBOOK @dusbazkitaplar
TWITTER @dusbazkitaplar
YOUTUBE Ayrıntı Yayın Grubu
WWW.AYRINTIYAYINLARI.COM.TR
DUSBAZ@AYRINTIYAYINLARI.COM.TR
0212 512 15 00 EXD.
HOCAPAŞA MAH. DERVİŞLER SOK.
DİRİKOÇLAR İŞ HANI NO: 1 KAT: 5
SİRKECİ, FATİH - İSTANBUL

BABA
monika helfer
çevirmen: arzu akay
"Bir gün bir kitabın üstünde ismim yazsın isterim."
düş baz

Yüklerime...

Ona "Vati[1]," diye seslenirdik. Öyle seslenmemizi isterdi. Bunun modern bir çağrışımının olduğunu düşünürdü. Geçmişinde çok farklı bir gerçeklik taşımasına rağmen hem bizden önce hem de bizimleyken çağa ayak uyduran biri olmak için didindi durdu. Onu, lambaderin hemen altındaki sallanan koltuğunda, etrafı çocuklarla çevrilmiş halde otururken anımsıyorum. Çevresinde kendi çocukları haricinde başka çocuklar da –mesela zemin kattakilerin çocukları da– olurdu. Çocukların oynadığı topun ayaklarının etrafında, koltuğunun altında yuvarlanmasından rahatsızlık duymaz, kitabını okumaya devam ederdi.

Masamın dayandığı duvara iliştirdiğim fotoğrafa bakıyorum. Babam solda, herkesten uzakta, sanki oraya ait değilmiş gibi duruyor. Oysa üvey annemin daha sonraları bana gösterdiği fotoğrafların hepsinde babamız hep ortada, öz annem ise olması

1. (Alm.) Babacığım anlamına gelir. (ç.n.)

gerektiği yerde yani babamızın yanında durur. Savaş gazilerinin tedavi gördüğü, 1.220 metre rakımlı Tschengla'daki sanatoryumun yöneticisi ve ev sahibi olan babam, fotoğrafların çoğunda objektife gülümseyerek bakar. Ancak duvara iliştirdiğim fotoğrafta durum farklı. Bu fotoğrafta, kız kardeşim Gretel ve ben annemin önünde duruyoruz; annem ellerini omuzlarımıza koymuş. Soldaki adamın babamız olduğu ilk bakışta kimsenin aklına gelmez. Bu fotoğrafta babam, ortama henüz dahil olmuş bir şehirli gibi görünüyor. Birisi ona "Haydi gel, bize katıl," demiş gibi. Fotoğraftakilerin bir kısmı hatta çoğu tıpkı babam gibi şehirli. Ancak mevsim yaz olmasına rağmen buraya özgü kemik düğmeli ceketler, kalın topuklu ayakkabılar giymişler. Tschenglalı olmaya pek bir hevesli görünüyorlar. Bu gayet doğal zira burası bir cennet. Rengârenk çiçeklerle bezenmiş çayırlar, gün gibi aklımda.

Doksanlı yıllardayız. Dört çocuğum ve babamla birlikte Berlin'deki kız kardeşim Renate'ye gitmek üzere yola çıktık. Bu seyahati babam planlamıştı. Bense pek istekli sayılmazdım. Açıkçası yolculuk sırasında sevimsiz şeyler yaşamaktan korkuyordum. Babamın sakladığı bir sırrını açmasından, bana kendini anlatmasından ve masum anıların utanç verici hikâyelere dönüşmesinden endişe duyuyordum. İnsanın hayatı boyunca tanıdığını sandığı birinin, gerçekte kim olduğunu öğrenmesi, katlanması güç bir durum olabiliyor. Berlin'e ulaştığımızda saatler gece yarısını gösteriyordu. Tren yaklaşık iki buçuk saat gecikmiş, yemekli vagonda sorun yaşanmıştı. Epeyce yorulmuş ve acıkmıştık. Renate dışarıda güzel bir yemek yiyeceğimizi düşünerek hiçbir şey hazırlamamıştı. Biri hariç, civardaki restoranların tamamı kapanmıştı. Açık olan tek yer *Vis-à-vis* adlı bir gay lokaliydi. Lokal lezzetli yemekleriyle bilinirdi, ayrıca içeride çalan müziğin sesi de makul yükseklikteydi. Babamızın yüksek sesli müziğe tahammülü yoktu. Hafif rengi kaçmış gibi görünen etlerin yanına bir de lahana turşusu sipariş ettik. Babam el ederek yanına çağırdığı garsona "Küçük su yolu neresi?" diye sordu. Ortamdan kahkaha sesleri yükseldi. Bu soru şekli epey hoşlarına gitmişti. Tuvaletten sırtını kamburlaştırarak ve aksayarak çıkan babam; makyajlı, kolları dövmeli, pejmürde ve kir içindeki adamların yanına gidip oturdu. Adamlar tezahüratlarla karşıladıkları babama içecek bir şeyler

ısmarladılar. Aralarında ufacık kalan babam, renkli kuşlar arasına karışmış gri bir kuşa benziyordu. Adamlar güldükçe gülüyor, babam da onlara eşlik ediyordu. Maksatları babamla dalga geçmek değildi. Sadece gülmek istiyorlardı ve gergin geçen bir günün ardından babamın da yapmak istediği tek şey buydu. Kız kardeşimle ben, babamın umurunda değildik. Daha önce ondan hiç duymadığımız bir tonda; yüksek sesle ve net ifadelerle yanındakilerle sohbet ediyordu. Normalde mırıldanarak konuşurdu, ne dediğini defaatle sormak zorunda kalırdık. O esnada adamlardan biri masamıza gelip "Bize eşlik etmek ister misiniz? Babanız harika, gerçekten harika biri. Onu çok sevdik," dedi. Renate de ben de adamın söyledikleri karşısında şaşırıp kaldık. Bununla neyi kastettiğini çok sonra anlayacaktık. Tıpkı bir memur gibi epey renksiz görünen babamız –ki zaten vergi memuruydu– aslında renkli bir karakterdi. Renate ile bu anı ne zaman hatırlasak tıpkı babamın o akşam yaptığı gibi sesli sesli güleriz. Eşim araya girip "Yine babanızın Berlin'deki gülüşünü taklit ediyorsunuz değil mi?" diye sorar. Ben de "Evet bildin," diye onaylarım.

Masamın dayalı olduğu duvarda asılı duran fotoğrafı, üvey annemden aldım. Babamın vefatının üzerinden on yıl geçtikten ve üvey annem seksenini devirdikten sonra onu ziyarete gittiğimde verdi bu fotoğrafı.

Ona "Bana ayıracak vaktin var mı?" diye sordum.

Soruma "Ne kadar sürer?" sorusuyla karşılık verdi.

"Uzun."

"Mevzu babanla ilgili galiba. Yanılıyor muyum?"

"Onun hakkında bir roman yazmayı düşünüyorum."

"Gerçek mi yoksa kurmaca mı olacak?"

"Her ikisi de ama gerçek kısmı, kurmacaya kıyasla daha fazla olacak. Tabii bu biraz da senden gelecek verilere bağlı."

"Ben ölünceye kadar bekle ki okuduklarım beni gücendirmesin."

Bu konuşmanın ardından bir üst kata çıkan üvey annem, içinde on kadar fotoğrafın yer aldığı büyükçe bir zarfla geri döndü. Fotoğrafların her biri okul defteri ebadında büyütülmüştü.

Mutfak masasının üzerindeki kül tablasıyla Maggi sos şişesini kenara itip fotoğrafları masanın üzerine koydu. Fotoğraflarda

ablam, Gretel ve ben de vardık. "Bunları Erwin Thurnher gönderdi," dedi.

"O da kim?" diye sordum.

"Tanıyor olman lazım! Tschengla'da, her sezon sonunda fotoğrafınızı çeken adam."

Adamı hatırlıyordum. Epey gayretli biriydi. Tripotu kurarken de bize komut verirken de heyecan verici bir tarzı vardı.

Fotoğraflardan birini uzattığım üvey anneme, "Babam neden burada bizimle değil?" diye sordum.

"Onu bilecek olan sensin. Ben orada değildim. O zamanlar onu tanımıyordum bile. Şu duruşuna bir bakar mısın! Kim bilir aklından neler geçiyordu? Öğrenciyken çekilmiş olabilir mi? Açıkçası emin olamadım. Fotoğrafa bakınca ondan bir şey olacağı seziliyor mu? Yoksa hiçbir işe yaramayacak biri gibi mi duruyor? Her şeyin yoluna gireceğine dair bir hava mı yoksa tam tersi mi var fotoğrafta? Hayal ettiklerini görebiliyor muyuz? Size; karısına ve çocuklarına yaşattıklarını peki? Peki ya kendisine yaşattıklarını? Her şeyin bittiğini ve artık yaşamak istemediğini mi ima ediyor burada? Oraya ait hissetmediğini ve oradan ayrıldıktan sonra sizinle de..."

"Kes şunu! Bir fotoğraf üzerinden kimin ne düşündüğünü anlamak mümkün değil," diye çıkıştım.

"Birinin ne düşündüğünü yüzünden anlarsın," diye cevap verdi.

"Bu onun için geçerli değil. İnsan onun yüzüne bakarak hiçbir şey anlayamazdı."

Bir diğer fotoğrafta babam, fotoğraftaki diğer çocuklardan çok daha küçük görünüyordu. Bu minyon çocuğu hiçbir zaman anlayamayan çocuklar, onu oyunlarına da dahil etmiyordu. Aslında onlar da şehirdeki çocuklarla kıyaslandığında küçük sayılırdı ama babama göre daha iri kıyımlardı. Minyon yapılı olan babamın ten rengi de açıktı. Yanakları çilsiz, yüzü lekesiz, gözleri hafif kısık, saçları siyah, cildi bembeyazdı. Bir kız çocuğunu andırıyordu. Kimse onunla dalga geçmezdi. Babam, çocukluğunda bile saygı duyulan bir insandı. Ona, sakin sakin konuşmasından dolayı böyle davranıldığını düşünüyorum. Bu tür insanların, heyecanlanacak bir sebepleri olmadığı için sükûnetle konuştuğu söylenir. Bu tarz insanlar nedense genelde takdir edilir. Babam da herkes tarafından takdir edilirdi. An-

cak abuk sabuk planları olan ve yalnızca oyunu düşünen taşra çocukları için babam gibi çocukların oyuna dahil edilmesi uygun değildi. Onun gibileri yanlarında istemiyorlardı. Babamın onlara ne kadar anlamsız şeylerle uğraştıklarını söylemesinden korkuyorlardı. Babamın çocukluk döneminde tanıştığı şeyler vardı: zorluk, anlamsızlık, sessizlik, belirsizlik...

Babaannemle babam, diğer fakir ailelerle kıyaslanamayacak kadar yoksuldu. Yoksulun da yoksulu oldukları söylenebilirdi. Lungau'da[2] bir çiftçinin hizmetçiliğini yapan babaannem, evli değildi. Sadece iki çift kıyafeti vardı. Bunlardan birisi elbise, önlük, çorap, gömlek ve iç çamaşırından oluşan günlük kıyafeti; diğeri de pazar günleri giydiği elbisesiydi. Diğerlerinin durumu da aşağı yukarı aynıydı. Babaannem pazar günleri giydiği elbisesini hizmetindeki çiftçinin karısından ödünç almıştı. Elbiseyi geri vermeyecekti belki ama ödünç olması yeterliydi. Evinde de geri vermemek üzere ödünç aldığı bazı eşyaları vardı: kap kacak, abajur, bakır tava vs. Anlatılanlardan aklımda kalanı bunlar. Ödünç demek, onun sana ait olmadığını söylemekten başka bir şey değildi. Babaannemin kendine ait neredeyse tek bir eşyası yoktu. Çocuğunun babası, hizmetinde çalıştığı çiftçiydi. Ne kabul edilen ne de inkâr edilen bu durum, babaannemin çocuğu üzerinde tam olarak söz sahibi olamamasına neden oluyordu. Babam bu konunun açılmasından pek hoşlanmazdı, dolayısıyla konuşmaktan imtina ettiğimiz bir mevzuydu bu. Eminim babasının malum çiftçi olduğu resmi olarak kabul edilseydi de babam için değişen bir şey olmayacaktı. Bu durumu sadece bir "bilgi" olarak değerlendirecekti. Bu konudan özellikle uzak durarak yapılan iyiliği inkâr ediyor görünmekten kaçınıyor ve yoluna devam ediyordu. Dans etmek, şarkı söylemek, yüzmek ya da oyunculuk gibi zevkler söz konusu olduğunda babam "Neyse ki bütün bunlardan uzak durabildim," derdi. Bu yorum kulağa bir çeşit mizantropiymiş gibi gelebilir ama babam öyle birisi de değildi.

Kız kardeşim Gretel bir keresinde köklerine, geçmişine ve ailesine dair detaylara ulaşma niyetiyle Salzburg Lungau'daki Mariapfarr'a[3] gitti. Niyeti, babamızın doğup büyüdüğü yeri

2. Avusturya'nın Salzburg eyaletinde bir bölge. (ç.n.)
3. Lungau'da bir belediye. (ç.n.)

görmekti. Öyle birilerine ulaşıp bilgi almak filan değil de sadece fikir sahibi olmak istiyordu. Babaannemiz artık hayatta değildi. Ancak kısaca Vev diye hitap edilen, babaannemizin gözleri görmeyen kız kardeşi, iyi kalpli Genoveva teyze hâlâ hayattaydı. Gretel'in köklerimizin izini sürdüğünden babamızın haberi yoktu. Böyle bir şeyi tercih etmezdi. Bu arada yüz yaşına merdiven dayayan Genoveva teyze, Mariapfarr'da bir çiftlik evinde yaşıyordu.

Çiftçinin iyi kalpli oğlu, babacan bir tavırla yaz aylarında yabancılara kiraladığı evinin çatı katını Vev teyzeye tahsis etmişti. Ev epeyce büyüktü. Komodinin üzerinde duran büyükçe bir porselen çanakla hemen yanında aynı desenlere sahip bir sürahi ve sabunluk, Vev teyzenin kaldığı odanın neredeyse yarısını kaplıyordu. Suyu yukarıya kendisi çıkarıyordu. Saçları gibi bedeni de beyaz sabun kokuyordu. Kız kardeşim Gretel, Vev teyzenin her sabah yatağında doğrulup beline kadar gelen saçlarını yüz kez taradığını ve her bir tarak hareketini saydığını anlatır. Evin hanımı ile beyinin "iyilik perimiz" dedikleri Vev teyze, merdivenlerin tırabzanlarına tutunarak evin her yerini dolanır, kaldığı çatı katıyla aşağıdaki mutfak arasında mekik dokurdu. Bu güzergâh, göz yuvarlarında iki süt beyazı küre bulunan Vev teyzenin hayat yolu gibiydi. Yemek saatlerinde aileyle birlikte sofraya otururdu. Evin sakinleri ona şefkatle yaklaşırdı.

Babam henüz okul çağlarındayken babaannem, Vev teyze ve babam, çiftçiye ait evde değil de onun hemen bitişiğindeki müştemilatta barınıyordu. Eğer birileri bir evde, hele güzel bir evde yaşıyorsa "barınıyorum" yerine "yaşıyorum" kelimesini kullanmayı tercih eder. Tek odalı müştemilatın zemini, sıkıştırılmış balçıktandı. Her biri, bir okul defterinden büyük olmayan iki penceresi vardı. Ranzanın ayakları, şiddetli bir yağmurda zeminin çamur olma ihtimalinden dolayı epey yüksekçe yapılmıştı. Akşamları, yatağın ayaklarına haşerelerden korunmak için içi su dolu kâseler yerleştirilirdi. Bu yöntemin işe yarayıp yaramadığını bilmiyorum. Böceklerin yüzemediği ve pire gibi zıplayamadığı söylenir. Peki ya pireler? Pireler zıplayabilir.

Mariapfarr'ın en varlıklı adamı, taş evi olan bir müteahhitti. Evin zemin katı devasa taş bloklarla inşa edilmişti. Kirişlerin

üzerinde yükselen birinci ve ikinci kat sıvalıydı. Pencerelerdeki koyu kırmızı panjurların ortasından saraylardakini andıran beyaz renkli, büyük çapraz şeritler geçiyordu. Güney cephede bir veranda vardı ve bu evdeki pencerelerin sayısı, diğer evlerin pencerelerinin toplamından daha fazlaydı. Taş evin kümesi ve ahırı yoktu. İnsanın burnuna çimento kokusu çalıyordu. Bu koku, babamın anlatmaktan keyif aldığı nadir şeylerden biriydi. Çimento kokusu, şehir kokusu demekti. Bu koku benim de hoşuma gider. Mis gibi taze karılmış çimento harcı!

Brugger isimli müteahhidin evinde bir kütüphanesi vardı. Bir keresinde babama, bir yerin kütüphane olabilmesi için kaç kitaba ihtiyaç olduğunu sormuştum. Babam bu sorumu çok akıllıca bulmuş ve beni teltif etmişti. Sırf bu yüzden kitaplarla ilgili sorular sormaktan keyif alırdım. "Kütüphanemizde" yani gazilerin tedavi gördüğü sanatoryumun kütüphanesinde birlikte vakit geçirirdik. Çocukluğumdan beri sevdiğim bir diğer koku da kitap kokusudur. Çimento ve kitap kokusu... Peki başka?

Babam, "Burada 1.324 adet kitap var. Dolayısıyla buranın bir kütüphane olduğunu söyleyebiliriz," derdi.

Ben de "Peki, hangi durumda kütüphane diyemeyiz?" diye sorardım.

"Raflardan en az birinin kitaplarla dolu olması şart. Yerden tavana kadar uzanan rafın genişliği en az bir metre olmalı. Ancak bu şartlarla kabul edebiliriz," cevabını verirdi.

"Peki, hangi tür kitaplar olmalı?"

"İşte bu çok akıllıca bir soru," derdi. İçi boş sorular sormazdım. Sorularımı, babamın daha önce söylediği, "Saçma sapan kitapların yan yana dizildiği yere kütüphane denmez," sözünü hatırlayarak hazırlardım.

Rafların önünde aksayarak hareket eden babam, sağ elinin parmak uçlarını kitapların sırtlarında gezdirerek "Bir kütüphane, sahibi hakkında çok şey anlatır," derdi.

Babamın ifadesine göre Lungau Mariapfarr'dan müteahhit Brugger'in tam seksen üç cilt kitabı vardı ama bu kitapların bir kütüphane oluşturduğu söylenemezdi. Babam bu detayları sık sık tekrarladığı için yanılmam mümkün değil. Evet, tam tamına seksen üç cilt kitap vardı.

Okuma odası olarak tasarlanan odanın duvarlarında sadece iki raf vardı. Bu odanın başka bir maksatla kullanılması mümkün

değildi. Rafların haricinde odada bir deri koltuk, bir lambader, küçük bir masa ve masanın önünde bir sandalye vardı. Müteahhit Brugger, evini planlarken odalardan birini, hep hayalini kurduğu kütüphanesi için ayırmıştı.

İnşaat bittikten sonra kütüphanede hummalı bir çalışmaya girilmesi gerekiyordu. Babamın ifadesine göre Brugger, bu işi babamın üstüne yıkarak bir anlamda onu ödüllendirmişti. Babam "Kütüphaneyi üstüme yıktı," derken Brugger'i küçümseyen bir tavır takınırdı. Müteahhit Brugger'in ailesi, bu odaya "kütüphane" veya "çalışma odası" derdi. Babamsa o odadaki kitapların her birini tek tek hafızasına kaydetmişti.

Müteahhidin oğlu, okula babamla beraber gidip geliyordu. Burası, tek sınıflı bir ilkokuldu. Çocuklar arasında en zeki olanı elbette babamdı. Babamla diğer çocuklar arasındaki fark, sansasyon yaratacak kadar büyüktü. Aile içinde anlatılan bir efsaneye göre babam okuma yazmayı okula başlamadan iki yıl önce, henüz beş yaşındayken kendi kendine öğrenmişti. Babaannem yanında çalıştığı çiftçinin karısından ödünç aldığı resimli dergileri, gözleri görmeyen kız kardeşine okurdu. Babam bu esnada dizinin dibine oturduğu annesini dinler; ona okumanın nasıl bir şey olduğunu, nasıl okuyabildiğini, kâğıtta yazanların nasıl olup da sese dönüştüğünü sorardı. Babaannem ona toplamda yirmi altı harf olduğunu; virgül, nokta, iki nokta üst üste, ünlem, soru işareti gibi noktalama işaretlerinin cümleleri anlamamıza yardımcı olduğunu, bunların alfabeye dahil olmadığını anlatırdı.

Tamamı eski olan dergiler, babaannem onları okuduktan sonra yakılırdı. Babam, bunlardan birini gizlice yatağının altına saklamıştı. Yakılacak olmasına rağmen dergiyi çalmış olma fikrinden rahatsız oluyor, kendisini suçlu hissediyordu. Mevsim yazdı. Beş yaşındaki bir çocuğun uslu olmak, yani kimseye bulaşmayıp büyükleri rahatsız etmemek dışında bir işi yoktu. Babam bu konuda gayet başarılıydı. Dergiyi pantolonunun içine saklar, gömleğini pantolonun üzerine indirir ve ormana giderdi.

Ormanda eğrelti otlarıyla, yosun tutmuş taşlarla çevrili, gölgelik bir yer vardı. Oraya gidip oturur, ayaklarını toprak zemine bastırarak zemini sıkılaştırır, levha gibi bir alan oluşturur ve levhanın üzerine işaret parmağıyla bir şeyler

çizerdi. Otuza kadar saymayı çoktan öğrenmişti. Devamını nasıl getireceğini az çok tahmin eder fakat bunu yapmayı ertelerdi. Alfabedeki yirmi altı harfin sıralamasını bilmiyordu. Aynı zamanda küçük ve büyük harfleri de ayırt edemiyordu. Annesi ona sadece büyük harfleri öğretmişti. Oysa küçük harflerin pek çoğu büyük hallerinden farklıydı. Tamam C harfinin küçüğü, büyüğüne benziyordu; K, O, P, S, U hatta V, W ve Z harflerinin de küçüğü ile büyüğü aynı gibiydi. Bu tür şeyler aklını karıştırıyordu. Bir akşam dergiyi masanın üzerine koyup onu çaldığını annesine itiraf etti. Annesinin ona küçük harflerin gizeminden bahsetmesi karşılığında verilecek her türlü cezaya razıydı, yüzüne sağlam bir tokat yemeyi bekliyordu. Gerçi böyle bir durumla pek sık karşılaşmıyordu. Hangi durumlarda tokat yemeyi hak ettiğini de kestiremiyordu. Örneğin gömleğini ters giydiği için tokat yerken şeker kâsesini düşürüp kırdığında hiçbir şey olmuyordu. Canının yandığı söylenemezdi. Annesi ona vururken oyuncak bebek gibi kımıltısız duran babam yüzünü buruşturmaz, hiç sesini çıkarmazdı. Eşimle ortak bir arkadaşımız var; kendisi hem psikiyatr hem de mahkemelerde bilirkişilik yapıyor. Dediğine göre bu tür örneklerde mağdurun sessiz kalması failin değişik tepkiler göstermesine yol açabiliyormuş. Böyle durumlarda fail ya daha çok gaddarlaşıyor ya da uyguladığı şiddet karşısında kendi kendine dehşete düşüyormuş. Arkadaşımız, kurbanın acı ânında kendi bedeninden vazgeçtiğini, tabiri caizse bedenini terk ettiğini, bu nedenle yüz ifadesinin ve kaslarının donup kaldığını söylüyor. Babamın tepki göstermeme ânına dönersek; babaannem oğlunun umursamazlığı karşısında donup kalmış, babamsa bu defa annesinin halini görüp gülmeye başlamıştı. Babaannem, hırsızlığın böyle bir şey olmadığını söyledikten sonra harflerle ilgili derse kaldıkları yerden devam ettiler. Öğretmeninin çok zorlandığı söylenemezdi zira babam hızlı öğrenen bir çocuktu.

Rakamlardan olduğu kadar çizgilerden ve harflerden de büyük keyif alan babam, oldukça kısa bir süre içinde Vev teyzeye kitap okumaya başlamıştı. Annesi ona bir kurşunkalem, kalemi açması için ufak bir bıçak ve küçük bir karton parçası vermişti. Babam tüm gününü bunlarla geçiriyor, varlığıyla yokluğu belli olmuyordu. Okula başladığında okuma yazmayı çoktan

sökmüştü. İkinci ve üçüncü sınıftakilere hatta bazı yetişkinlere göre çok daha iyi okuyup yazabiliyordu. Okulda okuma yazma bilmeyen çok sayıda çocuk vardı.

Buraya kadar babamı ismiyle anmadım; bunun bir nedeni var. İsmi Josef. Bazı isimlerin bir ağırlığı vardır. Bazıları ferahlık hissi uyandırırken bazıları ağırlık taşır. Kız kardeşim Renate, oğluna Josef adını verdi. Josef hem babamızın hem de anne tarafından dedemizin ismi. Bir de Josef dayımız var. Renate, bu ismin ailemizin kaderinde olduğunu ve yok olmaması gerektiğini söyler. Bununla neyi kastettiğini bilmiyorum ama ben olsam "kader" yerine başka bir ifade kullanırdım. Hangi ifadeyi kullanacağım konusunda çok da düşünmek istemiyorum, bu konu beni yoruyor.

Renate uzun zamandır uzakta, Berlin'de yaşıyor. Kardeşimle ne zaman çocukluğumuzdan, babamızdan bahsetsek babamın mezarıyla onun yaşadığı şehir arasındaki mesafenin genleşip hafiflediği hissine kapılırım. Böyle zamanlarda isimlerin ağırlığı da hafifliyor. Bu his insana, bir yaz günü öğleden sonrasının taze kesilmiş çim kokusunu veya çam ormanlarına has toprak kokusunu anımsatıyor.

Josef dedemiz, genç yaşta vefat ettiği için onunla tanışma fırsatımız olmadı. Ona ait tek bir fotoğraf bile yok ama çok sayıda hikâye var. Dedemizin köydeki erkeklerin tamamını kıskandıracak kadar yakışıklı olduğu söylenir. Onu kıskanmalarının en büyük sebeplerinden biri de karısının çok güzel olmasıdır. Herkes onun sahip olduğu şeye yani karısına sahip olmak istese de kimse onun yerinde olmak istemez. Zira dedem köyün en fakirlerindendir. Onun iyi bir insan olup olmadığı konusunda bazı tereddütlerim var. Anneannem anneme hamileyken İtalya'da imparator adına savaşmak zorunda kalan dedem, annemin onun çocuğu olmadığını düşünürmüş. Anneannemin tarladayken üzerine çöken bir adam tarafından gebe bırakıldığına inandığı için annemle hayatı boyunca tek bir kelime bile etmemiş. Çocuğun eşinden olduğuna yemin billah eden anneannem, ne eşini ne de köy efradını inandırabilmiş. Zaten anne tarafım köyde "yük" lakabıyla tanınırdı. Köy ahalisi "yükler"den çekinirdi. Yük Ailesi hem gururlu hem de silahlıydı. Lorenz dayım on sekizindeyken Walter dayım ise

henüz küçücük bir çocukken aç kalmamak için ava çıkıyordu. Dayımlar ava çıkacağı gün avcılar birbirini şöyle uyarırdı: "Bugün ormandan uzak durun, 'yükler' ava çıkacak." On altı yaşındaki Lorenz hakkında öyle şeyler anlatılır ki insan onun uzun bir yaşam tecrübesi olduğu hissine kapılır. Babasının savaşta olduğu dönemde annesi güzeller güzeli Maria'ya yaklaşmak isteyen belediye başkanını silahıyla köşeye sıkıştırdığı anlatılır. Belediye başkanı kaçmasa Lorenz'in onu vuracağı konusunda kimsenin şüphesi yoktur. Başkanın, beklendiği üzere, bu hikâyeyi sağda solda çok farklı anlattığı da söylenir.

Anneannem, otuz iki yaşında dünyaya gözlerini yummadan önce yedi çocuk doğurmuş. Bunlardan üçü kız: Kathe, annem Grete ve Irma; dördü ise erkekmiş: en büyükleri Heinrich, arkasından Lorenz, sonra Walter ve en küçükleri Josef, kısaca Sepp.

Daha sonra hikâyeye annemizin âşık olduğu adam, üçüncü bir Josef daha dahil oluyor. Babası, en küçük kardeşi ve sevgilisi Josef. Kız kardeşim Renate, "kader" ifadesini bu yüzden kullanır. Buna tekerrür eden kader de diyebiliriz belki. Annemle babamızın tanışma hikâyesinin geri planında da bir savaş dönemi var. Annem bir askeri hastanede hemşirelik yapıyor. Aynı dönemde askerlik görevini yapan babamın soğuktan bacağı donuyor. Donan bacak kesilmek zorunda olduğu için babamı annemin çalıştığı hastaneye getiriyorlar. Renate, işte ailedeki bu bayrak teslimi devam etsin diye oğluna Josef adını verdiğini söyler. Oğlu, ailemizin dördüncü Josef'idir.

Müteahhit Brugger, Josef'i ve oğlunun ona olan bağlılığını severdi. Aklına geleni ölçüp tartmadan söyleyen Brugger, bir defasında "Çocukları değiştirmek mümkün olsa oğlumla Josef'i değiştirirdim," deyivermişti. Bunu Josef'in annesine, babaanneme bir iltifat olarak söylemişti. Babaannemse sadece gülümsemiş, karşılık vermeye cesaret edememişti.

Müteahhit, Josef'i himayesi altına almıştı. Çocuğun iyi bir okula gitmesi gerektiğini düşünüyordu. Bunun için tanıdığı bir papazla konuşup fikir almak istedi. Josef'in temel eğitimden daha fazlasını veren bir okula, Gymnasium'a[4] gitmesine karar

4. Almanya ve Avusturya gibi ülkelerde üniversite eğitimi görebilecek kapasitedeki öğrencilerin eğitim aldığı lise. (ç.n.)

verdiler. Konunun epey yabancısı ve Gymnasium ifadesini daha önce hiç duymamış olan Josef'in annesi, Gymnasium yerine "Günasion" diyordu. Yanlış da olsa öyle güzel telaffuz ediyordu ki kimse buna takılmıyordu. Vev teyze, okulun yanlış telaffuz edilerek olduğundan daha değerli göründüğünü söylüyordu. Papaz efendi, Josef'in iyi bir okula gitmesine, din adamı olması şartıyla yardımcı olabileceğini söyledi. Aldığı yanıt karşısında yutkunup kalan Brugger, kilisenin çocuğa sahip çıkacağını düşünerek teklifi kabul etti. Esasında Brugger açısından Tanrı kavramı hiçbir şey ifade etmiyordu.

Josef bir gün müteahhidin oğlunu ziyarete gitti. Brugger o sırada evdeydi. Josef'in kütüphanede oturmasına ve bir şeyler okumasına izin veren Brugger, oğluna ve karısına Josef'i rahat bırakmalarını söyledi. Ona, "Raflardaki kitapların hepsi senin. İstediğin gibi hareket et. Sana yol göstermeyeceğim, yolunu kendin bulacaksın," deyip "Bana bir sorun var mı?" diye sordu.

Josef de başını salladı.

Okul eşyalarını yanında getirmişti. Artık on yaşındaydı ve karalama tahtası yerine deftere yazıyordu. Ters çevirdiği defterinin arkasına, rafta dizili kitapların adlarını ve yazarlarını alt alta yazmaya başladı. İki raf kitaplarla doluydu, sırasıyla hepsini okumak istiyordu. Okuma açlığını hayatı boyunca bastıramadı. Ben düzen konusunda babama benzemiyorum. Elimdeki kitabı bitirdikten sonra aldığım yere koymam, kitap zamanla evin içinde sırra kadem basar. Kitabın varlığını önemsemem, okuduklarımı aklımda tutarım. Genellikle fiyatı daha uygun olduğu için cep kitapları alırım. Ciltli kitaba verilecek parayla üç dört tane cep kitabı alınabiliyor. Babamsa ciltsiz kitaplardan hiç hazzetmezdi. Kitapların görüntüsünü, içinde yazanlar kadar önemserdi. Abartısız söylüyorum, kitapları kutsal varlıklar olarak görürdü.

Eşime, babamla tanışmalarından önce şöyle demiştim: "Sana kitaplığını gösterecektir. Kitaplardan birini eline almanı isteyecek, bu sırada kitabı nasıl tuttuğuna, sayfaları nasıl çevirdiğine, kitabı kabından nasıl çıkardığına ve koklayıp koklamadığına bakacaktır. Senin kitaplara yönelik tavrın, onun sana karşı duyacağı hisleri belirleyecektir."

Eşim, "Bu söylediklerini tek tek atlamadan nasıl yapacağım?" diye sormuştu.

Ona, "Bilemiyorum, bu güne kadar doğrusunu yapmayı ben de öğrenemedim," cevabını vermiştim.

Babam, eline aldığı kitabı yalnızca okumayı değil ona sahip olmayı da isterdi. Kütüphanelerden, şehir kütüphanesinden veya meslek odasının kütüphanesinden, devlet kütüphanesinden veya milli kütüphaneden çok nadiren ödünç kitaplar alırdı. Bu saydığım yerleri sık sık ziyaret eder, raflardaki ciltlerden birini eline alır, içine göz atar, kitabı okşar, koklar, bazı sayfalarını okurdu. Sonrasında genellikle yazarını ve ismini not ettiği kitabı dışarıdan satın alırdı.

Babamın ilk kitap kopyalama serüveni, müteahhit Brugger'in kütüphanesindeki küçük masada başladı. Okuldan çıktıktan sonra neredeyse her gün öğleden sonra buraya geliyor ve okuduklarını defterine kaydediyordu. Brugger evde olmadığında kapıyı eşi açıyor, babamı çalışma odasına alıyordu. Brugger'in eşi babamla yumuşak bir tonda konuşur, ona inci çiçeği limonatası ikram ederdi. Oğluna, Josef'i rahatsız etmemesini söylerdi. Defteri dolduğunda ya annesiyle Vev teyzesinden para dilenir ya da sınıf arkadaşlarının çantasından çaldığı defterlerin yazılı sayfalarını yırtıp ormanda bir yere gömer, kalan sayfalara kitapta yazanları geçirmeye devam ederdi. İşte bu defterlerden biri şu an masamın üzerinde duruyor. Defterin ilk sayfalarını çeviriyorum; Walter Scott'un *Ivanhoe*[5] isimli kitabı, çeviren Richard Zoozmann, üç yüz elli iki sayfa. Öğretmen sık sık defterini kaybeden sınıf arkadaşlarını azarlar, onları tembel köpeklere benzetirdi. Arkadaşları teneffüse çıkmama cezasına çarptırılır, bazen de kamış değnekle dayak yerdi. Bu esnada Josef, tepki vermeksizin sırasında otururdu. Eğer çocukların defterlerinin kaybolmadığından, birinin defterleri çaldığından şüphe edilecek olsaydı akla gelecek son isim Josef olurdu.

Babam her gün müteahhit Brugger'in çalışma odasına gidiyor, orada oturup şunları yazıyordu: *Çok eski zamanlarda, içinden Don Nehri'nin geçtiği mutlu İngiltere'nin şirin bir vilayetinde, Sheffield ile sevimli Doncuster kasabası arasındaki güzel tepeleri ve vadileri kaplayan büyük bir orman uzanıyordu. Wantley'in efsanevi ejderhası burada yaşıyordu. Burada beyaz ve kırmızı güller arasında kanlı pek çok iç savaş yaşandı. Bu yolları, İngiliz halk şarkılarında geçen*

5. Walter Scott'a ait tarihi romanlardan biri. (ç.n.)

korkusuz soyguncu orduları arşınladı. İşte burası, bu hikâyenin yaşandığı yer...

Müteahhidin oğlu, Josef'in peşini bırakmıyor, birlikte oyun oynamaları için ısrar ediyordu. Çalışma odasına çakılıp kalan Josef, çocuğun gözlerinin içine bakarak şöyle diyordu:

"Babana beni rahatsız ettiğini söylerim bak!"

"İyi de çalışma odasında ne işin var?"

"Bazı önemli işlerim var."

"Babam senin burada neyle meşgul olduğunu biliyor mu?"

"Evet."

"O zaman ne yaptığını bana da anlat."

"Hayır."

"Neden?"

"Bu bir sır."

"Neyle ilgili olduğunu söyle o zaman."

"Söyleyemem."

"Siyasetle ilgili bir şey mi?"

"Söyleyemem."

"Babama sorarım ben de."

"O da sana, bunun seni ilgilendirmediğini söyler."

"Bir kere o senin değil, benim babam."

"Babanla ben, gizli bir iş yürütüyoruz. Oldukça önemli bir iş."

"Sana inanmıyorum."

"İster inan, ister inanma."

"Peki neden beni de dahil etmiyorsunuz?"

"Etmiyoruz çünkü sen aptalın tekisin."

"Aptal değilim ben."

"Tüm aptallar böyle düşünür."

"Ben senden daha akıllıyım bir kere."

"Peki aklının ne faydasını gördün?"

Babamın kendisini anlatmaktan pek keyif almadığını, özellikle de çocukluk döneminden bahsetmekten hoşlanmadığını söylemiştim. Buna rağmen müteahhidin oğluyla aralarında geçen bu diyaloğu, sık sık ve her seferinde biraz değiştirerek anlatırdı. Bunu anlatırken sesine nefret karışırdı. Brugger'in oğlunun başına neler geldiğini de anlatırdı. Naziler, Avusturya'da iktidara geldiğinde Hitler Gençliği'ne katılanlar arasında ilk sırada yer almıştı bu çocuk. Kısa sürede terfi etmiş ve daha

yirmisine gelmeden Salzburg'a taşınıp SS[6] üyesi olmuştu. Kitap yakma organizasyonlarına katıldığı söyleniyordu. Babamın ondan bahsederkenki konuşma tarzından, müteahhidin oğlunun bütün bunları çocukluk arkadaşı Josef'e kendisinin de bir şeyler yapabileceğini kanıtlamak için yaptığı sonucuna vardım. Ustanın oğlu savaştan yara almadan dönerken babam, umutlarını ve bir bacağının yarısını kaybetmişti. Müteahhidin oğlu, yarışı bir sıfır önde tamamlamıştı.

Müteahhit, Josef'in çalışma odasında bir şeyler okumanın dışında başka şeylerle meşgul olduğunu fark etmişti. Bu arada babamın ufak tefek ve düzgün el yazısıyla yazdıkları, on defteri doldurmuştu. *Ivanhoe* adlı kitabın yaklaşık üçte birini defterine geçirmişti. Brugger, on yaşında bir çocuğun kitaplara bu denli değer vermesinden çok etkilenmişti. "Kitaplığımdakilerin hepsini kopyalamak ister misin?" diye sorarken gözlerinden yanaklarına doğru yaşlar süzüldü. Şantiyeden geldiği için yüzü hafif çimento tozuna bulanmıştı. Burnunun iki yanında izler bırakarak dudaklarının kenarından aşağı doğru süzülen gözyaşları, boynundan gömlek yakasına doğru akıp kayboldu. Gördüğü manzara karşısında dehşete düşen ve eşinin başına bir şey geldiğini düşünen karısı, "Ne oldu sana?" diye sordu. Brugger eşine, "İkimizin de bugüne kadar şahit olmadığımız ve hayatımızın sonuna kadar da şahit olamayacağımız tuhaf bir şey oldu," cevabını verdi. Duyduklarından pek de etkilenmemiş görünen kadın, Josef'in kitabı kopyalamasından rahatsız olmuştu, ona iğrenerek bakıyordu. Ona göre Josef, işe kitapları yutmakla başlamıştı, bakalım sonrasında neler yapacaktı. Eşinin davranışından rahatsız olan Brugger, *Ivanhoe*'yi (kitabın kopyası şu an masamın üzerinde duruyor) Josef'e hediye etti ve onu bir daha kütüphaneye davet etmedi. Oğlunun Josef ile bir araya gelmesini de istemiyordu artık. Oğluna, "Josef sana göre biri değil. Aslına bakarsan Josef'in kime göre bir çocuk olduğunu ben de bilmiyorum," dedi.

Bu soluk benizli, cılız çocuğun yüzüne bakıldığında hiçbir şey anlaşılmıyordu. Karısı da oğlu da onu çözmeye çalışmış ama başaramamıştı. Galiba onun gizemini çözmek mümkün değildi. Zamanında Josef'in eğitim masraflarını üstleneceğine

6. Hitler'in "Schutzstaffel" isimli özel muhafız birliği. (ç.n.)

söz veren Lungau Mariapfarrlı müteahhit, bu olayın ardından sözünden dönmüştü.

Bundan böyle Josef ile papaz efendi ilgilenecekti. Josef'in kitapları kopyalamasına bıyık altından gülen papaz efendi, Orta Çağ döneminde keşişlerin gün boyu kitap kopyalamaktan başka bir şey yapmadığını, böyle bir iş tutmasalardı bugün her şeyin çok daha güzel olacağını düşünüyordu. Josef, Salzburg'da bir Gymnasium'a yazdırıldı. Okul dışındaki zamanını ise bir Katolik yurdunda geçirecekti.

Josef, sınıfının en iyisi olmasa da iyi bir öğrenciydi. Notlarının çoğu *iyinin*[7] üzerindeydi. *İyinin* altında olanlarsa öyle pek kimsenin önemsemediği beden eğitimi gibi derslerdi. Noel'de, Paskalya'da ve yaz tatillerinde eve gidiyordu.

Okulda biraz daha fazla vakit geçirebilmek için temizlik günlerine sık sık gönüllü olarak katılıyordu. Yurtta kalmayı seviyordu. Akşamları elli çocukla birlikte yatakhaneye geçmek, başını yastığın altına gömmek, yatakhanenin döşemelerinin cilasını ve güve ilacını teneffüs etmek, uykusu gelene kadar hayal kurup sonrasında uykunun gerçek hayallerine dalmak dalmak onun için hoş bir kendi başınalık deneyimiydi.

Lise mezuniyetine altı ayı kalmışken savaş başladı. Babamı askere aldılar. O döneme dair pek bir şey anlatmasa da bildiğim kadarıyla Rusya'ya gönderilen ilk birlikteydi. Bize; Rusya'nın çok soğuk bir ülke olduğundan, gencecik askerlerin eksi otuz derece soğukta geniş arazileri koşarak geçtiğinden, yüzlerine çarpan rüzgârın soğuğun derecesini artırdığından bahsederdi. Bir gün hava sıcaklığının on beş dereceye yükseldiği ormanlık bir alana ulaşmışlardı. Rüzgâr artık yüzlerini tokatlamıyordu. Kendilerini sıcacık koğuşlarına girmiş gibi hisseden askerler yere uzanıp başlarını ağaç köklerine dayamış, ellerini yanaklarının altına koyup evlerindeki yataklarına duydukları özlemle ve yorgunlukla uykuya dalmışlardı. Askerlerin çoğu, bir anda bastıran soğuktan donmuş, uykusundan uyanamamıştı. Bazılarının elleri ya da kolları, babamızın ise sağ bacağı donmuştu. Lorenz dayı bu konu ne zamansa açılsa "Kimilerine göre birer kahraman olarak, kimilerine göre ise aptal gibi öldüler ya da öleyazdılar," cümlesini kurardı.

---

7. Geçer not. (ç.n.)

Babamız bu olaydan sonra, bacağının dizden aşağısının kesildiği askeri hastaneye kaldırıldı. Grete Moosbrugger ile yani annemizle de orada tanışacaktı. Anneme, Muti[8] diye seslenirdik. Babam öyle seslenmemizi isterdi. Bunun daha modern bir çağrışımının olduğunu düşünürdü. Annemin şehirli havasına karşılık erkek kardeşleri mizaç olarak yabaniydi. Annemler anne ve babalarını kaybettiklerinde evin en büyük oğlu Heinrich henüz on yedi-on sekiz yaşlarındaydı. Çocuklar, küçük yaşta başlarının çaresine bakmak zorunda kalmıştı. Onlara yardım edecek kimseleri yoktu. Kendilerini ne kiliseye ne de Hitler'e yakın hissediyorlardı. İçlerinde farklı düşünen bir kişi vardı: Irma teyzem. O Hitler taraftarıydı, Hitler'i oldukça modern buluyordu. Lorenz dayı kız kardeşine, Hitler'den medet ummamasını söylüyordu. Savaş sona erdiğinde Irma teyze önceki düşüncelerini yok sayacak, Hitler'den yana hiçbir zaman bir beklentisi olmadığını söyleyecekti. Yük Ailesi'nin bir üyesi olan babama gelince; o derin düşünceleri olan bir adamdı. Rilke'den alıntılar yaparak konuşur; onun, "Yoksulluk, içten gelen büyük bir ışıltıdır," sözünü tekrarlardı. Bunu öyle bir havayla söylerdi ki gören kendisinin fakirlikle bir ilgisi olmadığını, burada sadece ışıltı kelimesine dikkat çekmek istediğini düşünürdü. Kimseye iltimas geçmeyen, adil bir bakış açısına sahip olan babam, toplumun en alt kesiminden gelen insanların şehre kolay uyum sağladıklarına inanırdı. Ona göre bu insanlar geride ne tarla ne arazi ne de hayvan bıraktıkları için geçmişlerine özlem de duymazdı. Şehre gelir ve hızla yaşama dahil olurlardı. Bunun için tek bir şart vardı, o da o şehrin ve yeni çağın dilini öğrenmekti.

Çevremizdeki çocukların tamamı ebeveynlerine "anne" ve "baba" diye seslenirdi. Annemiz kocasını bu konuda kibarca ikaz ederdi: "Eğer gerçekten anne demek istiyorlarsa bırak öyle desinler." Annem, babasına bir kez olsun "baba" diye seslenmemişti. Babası onu yok saymıştı. Babam yokken annemize "anne" diye seslenir, babam kapıdan içeri girdiğinde "anneciğim" demeye başlardık. Şimdi onlardan bahsederken de "anneciğim" ve "babacığım" demeyi tercih ediyoruz. Arkadaşlarımız ziyarete geldiğinde anneme ve babama seslenmekten

8. Almancada "anneciğim" anlamında kullanılır. (ç.n.)

imtina eder, okulda evle ilgili bir şey anlatırken de "anne" ve "baba" ifadelerini kullanırdım. Çok sonra, şehirde yaşamaya başladıktan ve annem aramızdan ayrıldıktan sonra, etrafımdaki çocukların da "anneciğim", "babacığım" dediklerini duyup ortama uyum sağlamıştım. Öyle ki artık üvey annemize de "anneciğim" diyordum.

Annemle babam tanıştıklarında babam açısından savaş artık sona ermişti. Ancak o bundan çok da emin olamıyor, dizinin altındaki morluğa, sanki oradan bir şey sürgün verecekmiş gibi dikkatle bakıyordu. Cepheye geri gönderilebileceğini, tek bacakla da ateş edilebileceğini, tek sorunun koşup kaçamamak olduğunu düşünüyordu. Annemiz de babamızın yeniden askere alınıp alınmayacağı konusunda emin değildi. Zira askeri hastanedeki hemşireliği döneminde üniformasını üzerinden çıkarmak istemeyen askerler görmüştü. Orada her şey mantık dışıydı. Annemle babam, adeta oraya ait değillermiş; bu kargaşanın, bu "savaş karmaşasının" içine tesadüfen düşmüş gibilerdi. Bu dünyada her şey ama her şey mümkündü; bir engellinin cepheye gönderilmesi de dahil.

Babam Grete'ye, erkeklerde pek de rastlanmayan bir hareketle geleceğe dair söz verdi. Çünkü onun yeri başkaydı, o herkes değildi, o Grete'ydi. Grete'nin ise başkaca korkuları vardı. Bu yaralı adamın evlenme teklifi etmeden çekip gitmesinden korkuyordu. Elinde olan buydu. Savaştan dolayı erkek nüfusu giderek azalıyordu ve yakında evlenecek kimsenin kalmamasından içten içe korkuyordu. Ayrıca Grete, kendisini pek de güzel bulmuyordu; bu adam onun için gayet uygundu. Biraz daha iyi beslenirse ve solgun yüzü güneşle buluşursa çok daha iyi görünecekti. Babam, gece olduğunda dinlenmek için müsaade isteyen anneme sevgiyle bakıyordu. Basit bir "iyi geceler" ifadesi bile askeri hastanede vedalaşmak anlamına gelebiliyordu. Annem, koltuk değnekleriyle yürümeye alışmaya çalışan babama yardım ediyordu. Babamın bu konuda çok becerikli olduğu söylenemezdi. Sağındaki desteğe uzun süre ihtiyaç duyacak gibiydi. Aslında bir açıdan böyle olması iyiydi çünkü annem bu bahaneyle yanında daha uzun süre kalabiliyordu. Grete, kendine kıyasla çok daha zayıf olan Josef'i, düşmemesi için sık sık tutmak zorunda kalıyordu. Etine dolgun bir kız

olan annem, babamın bundan hoşlanıp hoşlanmadığını merak ediyordu. Bir gün görevlilerden biri, elinde bir protezle içeri girdi. Sağ bacak protezine, daha önce ölçüsünü aldığı sol ayağın protezini yapıp yapıştırmıştı. Biraz dikkatli davransa protez bacakla ayağın aynı yönde olmadığını fark edecek, babamın da aynı yöne bakan iki ayağı olmayacaktı. Grete'nin, kendisini mühendis olarak tanıtan bu adamın gerçekten mühendis olup olmadığı konusunda şüpheleri vardı.

Grete, mühendisin hatasını düzeltmeye kalksa korktuğu başına gelecek, Josef'in artık ona ihtiyacı kalmayacaktı. Bu hikâyeyi konuştuğumuz bir gün, kız kardeşim Renate bana, "Annem acaba kendisine sadece ihtiyaç duyulduğunu, sevilmediğini mi düşünüyordu?" diye sormuştu.

Annemizin çekingen bir yapısı vardı. Ancak bir şeyi gerçekten istediğinde çekingen davranmıyordu. Babam konusunda da böyleydi.

Evlenme teklifi annemden geldi. "Uyumlu" proteziyle ayakta durmaya çalışan babam, teklifi kabul etti. Josef hakkında hiçbir şey bilmeyen Grete, bu ânın ardından tekrar utangaç bir kız çocuğuna dönüştü. Babamsa üzerine büyük gelen beyaz gömleği ve pantolonuyla bedenini duvarın önündeki tekerlekli sandalyeye bırakıverdi.

Babamın hiçbir şeyi yoktu, üzerindekiler bile kendine ait değildi. İnsanın hiçbir şeyinin olmaması gerçeğini idrak etmekte zorlanıyorum. Hiçbir şeye sahip olmadığını söyleyen insanların ayakkabıları, çorapları, şemsiyeleri veya başlarının üzerinde taşıdıkları şapkaları vardı. Babamınki ise tamı tamına bir yoksunluktu.

Babamın o zamanki durumunu, bedeninin dışında hiçbir şeyinin olmadığı şeklinde tanımlamak mümkündü. Tırnaklarının arasındaki kir bile ona ait değildi zira onu da bir başkasının penceresinin kenarından kazımıştı. Bedeni, okul çağındaki çocukların kıyafetlerine sığacak kadar zayıf düşmüştü.

Grete, evlilik teklifini renklendirmek için ruj sürmüş, saçlarını dalgalandırmıştı. Babam, annemin uzun süre suda kalmaktan yıpranan elini, kalbinin üzerine bastırarak "Evet, evet," diye karşılık vermişti.

Neredeyse omuzlarına değecek kadar uzayan saçlarıyla Josef, kız gibi görünüyordu. Saçlarının acilen kesilmesi gerekiyor-

du. Josef, başını kendisine doğru çektiği Grete'nin dudağına acemice bir öpücük kondurmuştu. İnanması zor olsa da bu, Grete'nin ilk öpücüğüydü. Annem, daha önce hiç tecrübe etmediği halde babamın saçlarını kesmişti. Bunu bizim için bir kez bile yapmadı.

Grete gelişmeler hakkında evvela kız kardeşleri Katharina ve Irma'yı bilgilendirdi. Onlar da Walter, Heinrich ve Sepp'e haber verecekti. Lorenz hâlâ cephedeydi. Grete ailesine yazdığı mektuplarda, Josef'le sohbetlerinden bahsediyordu. Heinrich'in mektuba verdiği yanıtsa şöyleydi: "Ne yani, bu adamın düşünmek haricinde yaptığı bir şey yok mu?"

Babamız, annemize kimsesiz olduğu yalanını söyledi. Hiçbir şeyi olmadığı gibi hiç kimsesi de yoktu. Henüz çocukken ailesini kaybettiğini, tek bir akrabasının bile olmadığını söyleyen babam, kendine ait yeni bir geçmiş kurgulamış, bu kurgunun içini istediği gibi doldurmuştu. Aşırı zengin olmadıklarından, az çok bir şeylerinin olduğundan, savaşın ellerinde avuçlarında ne varsa alıp götürdüğünden bahsetti. Kurguya göre Lungau'dan değil Salzburg'dan geliyordu, yani şehirliydi. Anlaurken cümlelerine öyle özen gösteriyordu ki inandırıcılığını kaybediyordu. Gerçi bunun pek de önemi yoktu. Bu süreçte herkes başka bir dünyadanmış gibi davranıyordu. Çökmekte olan imparatorluktan gelen son haberler, insanları böyle davranmaya sevk ediyordu.

Grete "Çok uzaktan, ormanın ardından geliyorum," derken doğruyu söylemişti. "Annemle babamı uzun yıllar önce kaybettim," derken de "Yoksulun da yoksuluyduk," derken de doğruyu söylemişti; üstelik hâlâ hiçbir şeyleri yoktu. Evinden uzaktayken bir şeyler değişmiş olabilirdi. Peri masalları gerçek olabilir, mucizeler yaşanabilirdi. Ancak öyle olmadı.

Savaş sonlandığında ortalık tam bir kaos halini almıştı. Böyle bir ortamda kimse bir bacağı olmayan adamın eksikliğini fark etmedi. Hatta bir kişinin eksik olması daha iyiydi, böylece masraflar azalıyordu. Hastaneye haber bile vermeden çıkıp gittiler. Grete, Josef için iki koltuk değneği, kendisi için de bir doktorun paltosunu çaldı. Gardıropta asılı duran paltolardan biri iyi, diğeri daha iyi durumdaydı. Grete daha iyi olanı aldı. Paltoyu çok uzağa, ormanın ardına, kardeşlerine götürecekti. Hem ahırı hem de kümesi bomboş olan harabe evlerine. Kar-

deşi Lorenz hâlâ Rusya'daydı. Lorenz'in ne durumda olduğunu kimse bilmiyordu. Hayatta olup olmadığını öğrenmek mümkün değildi zira o istikametten gelen mektuplar yerine ulaşmıyordu.

Teyzem Katharina –namı diğer Kathe– dağın ardındaki, köyün en ucundaki küçük evde yaşıyordu. Evinin hemen yanında dere akıyordu. Oraya betondan bir yalak yapılmıştı. Yaz aylarında yalağın içinde oturmak mümkündü. Su, oturulduğunda insanın göğsüne kadar yükseliyordu. Kathe, Lorenz'in Rusya'dan geri dönmeyeceği gerçeğine hazırlıklı olunması gerektiğini söylüyordu.

Grete, Josef'i Kathe ile tanıştırdı. Kathe onlara, "İsterseniz papaz numarası yapıp sizi evlendirebilirim," dedi.

Josef bunun bir şaka olduğunu, bir çeşit hoş geldin şakası olduğunu düşünerek güldü. Tüm yaşamı boyunca papazlardan nefret eden Kathe teyzem şaka yapmıyordu, gayet ciddiydi. Papazlarla ilgili şöyle bir çocukluk anısı vardı: Kendisi henüz çocuk, annemse daha beşikteyken evlerine gelen bir papaz, yanındaki talebelerle birlikte evlerinin duvarında asılı duran haçı söküp çıkarmıştı. Papaz efendi böyle bir şeyi, güya Grete başka bir adamın çocuğu olduğu için yapmıştı. Bu olaydan sonra Kathe, papazları asla affetmedi.

Küçük kardeşler Walter, Sepp ve Irma; ormanın ardındaki sarp kayaların eteğindeki evde yaşıyordu. En büyükleri Heinrich sığır, keçi ve avladığı vahşi hayvanların ticaretini yapıyordu. İşleri yolunda gitmiş, kendisine bir çiftlik kiralamıştı. Kardeşleri onu korkutuyordu. Onları öngörülemez buluyor, onlarla temas kurmak istemiyordu. Müşterileri kardeşlerinden bahsedip onlarla yakınlığını sorduğunda utanıyor, ağzının içinde bir şeyler geveliyor, batıl inançlarından dolayı "Hayır, onlarla bir bağım yok," demeyi ise beceremiyordu.

Grete'nin nazik kocasını herkes seviyordu. Sepp, adaş oldukları için ona diğerlerinden daha fazla değer veriyordu. Babam, Sepp'e satranç oynamayı öğretmişti. Önce bir karton parçasının üzerine mürekkeple kareler çizmiş, sonra taşları tasarlamak için hamur yoğurmuşlardı. Şah, vezir, at, kale ve piyon şekli verdikleri hamurları fırına atıp pişirmişlerdi. Sepp başlarda oyunu para karşılığı oynamak istiyordu. İstediği miktar sembolikti ama yine de işin içinde para olsun istiyordu. Babam bana satranç oynamayı öğretirken Sepp dayımı anar, onun

nasıl seri bir şekilde kuralları öğrendiğinden ve kısa süre içinde satranç ustası olduğundan bahsederdi. Bunu biraz da oyunu hemen öğrenemeyen kızına taş atmak için anlatırdı. Bu hikâyeyi dinledikten sonra satranca olan ilgimi iyice kaybettim. Nasıl olsa Sepp dayıma yetişemeyecektim. Bu arada Lorenz dayım Rusya'dan dönmüştü. O da çok iyi bir satranç oyuncusuydu.

Hep birlikte Grete'nin baba evinde yaşıyorlardı. Peki geçimlerini nasıl sağlıyorlardı? Kathe teyzeme göre nasıl geçindiklerini "onlar da bilmiyordu". Çiftlik artık yoktu. Geride ne inek ne de keçi kalmıştı. Ortalıkta birkaç tane tavuk, bir de horoz geziniyordu. Babam köylülerin kâğıt kürek işlerine yardım ediyordu. Köylüler herhangi bir bürokratik işleri olduğunda özel biri olduğunu düşündükleri babama müracaat ediyordu. Özel olmasının nedenlerinden biri yabancı olmasıydı. Yabancı olmasına rağmen tıpkı kendileri gibi yani bir Avusturyalı gibi davranıyordu. İşgal kuvvetleri mensubu bir Fransız değildi ancak Fransızlarla temas kurmanın bir yolunu buluyor, dillerini ağır aksak da olsa konuşup anlayabiliyordu. Tüm bunlar çok şey ifade ediyordu. Yük Ailesi'ne sahip çıkacak birinin varlığından memnunlardı. Babamın kendilerinden daha üst, hiç değilse bir tabaka üst tabakadan geldiğini düşünüyorlardı. Gerçi mevzu Yük Ailesi olduğunda onlardan daha üst bir topluluğa mensup olmak zor değildi zira bu aile toplumun en alt tabakasındandı. Aralarına henüz katılan bu yeni yüz, iyi bir intiba bırakmıştı. Bu bir çeşit şehirli intibasıydı. Onun nasıl olup da Yüklerin Grete'sini tercih ettiği ise bir muammaydı. Babamın anneme kendi geçmişiyle ilgili gerçekleri ne zaman anlattığını tam olarak hatırlamıyorum. Ancak gerçeklerin, ilişkilerinde belirleyici bir rolü olmadığından emin olduğumu söyleyebilirim.

Babam aynı zamanda kayınbiraderi Heinrich'in işlerine yardım ediyordu. Kardeşleriyle temas kurmak istemeyen Heinrich, işini kolaylaştıran Grete'nin kocasını benimsemiş, onaylamıştı. Heinrich, kiracısı olduğu çiftliği satın almaya karar vermişti. O süreçte banka işlemleriyle babam ilgilenmişti. Her şeyi kuralına göre yürüten babam, yakınlarına bile iltimas geçmezdi. Sepp ona "doğrucu Davut" derdi. Heinrich ise zamanla babama daha fazla saygı duymaya başlamıştı.

Hem Kathe teyzem hem de Irma teyzem, annemizle babamızın başlarda birbirine çok yakın olduğunu söyler. Güzelliğini

annesinden alan Irma teyzemin bu yakınlığı kıskandığını düşünmüşümdür hep. Kendini beğenmiş Irma, her zaman istediği erkeği elde edebileceğini, her erkeğin onunla vakit geçirmek isteyeceğini düşünürdü. Bu düşünceye kendisini o kadar çok kaptırmıştı ki kimseyi beğenmiyordu. Uzun zamandır hayatına kimse girmemişti.

Dağın eteklerindeki bu küçük evde bir arada yaşayan bu insanlar, bir hayat gayeleri olmasa da bir şekilde yaşamaya devam ediyorlardı. Anneannem ile dedemin yatak odaları, anneciğimle babacığıma aitti. Annemin sonradan anlattığına göre o odadaki yastıklara annesiyle babasının kokusu sinmişti. Oysa toprak olmalarının üzerinden yıllar geçmişti. Babasının yastığını kokladığında biraz is, biraz hoyratlık kokusu alıyor; ürperiyordu. Dedem onu hayatı boyunca yok saymıştı. Anneannemin yastığı ise karanfil kokuyordu. Karanfil kokusunun nasıl olup da yastığa sindiğini bilmiyordu! Zira bu eve bir kez olsun karanfil girdiğini hatırlamıyordu. Anneme, bu kokunun anneannemin kullandığı bir parfümden bulaşmış olabileceğini söylediğimde bana "Hayır, onun parfüme ihtiyacı yoktu," cevabını vermişti.

Küçük dayım Sepp, yaz aylarında evin verandasında uyurdu. Yere incecik bir şeyler serer, üstüne de hem bedenini hem de başını kapatacak bir örtü alırdı. Az kaldı unutuyordum. Evin sakinleri arasında bir de Sepp'in köpeği vardı. O da efendisi Sepp ile birlikte uyurdu. Köy halkı Sepp'in babasına, Irma'nın ise annesine çok benzediğini söylerdi. Öyle ki ikisini yan yana yürürken gördüklerinde anneannem ile dedemin mezarlarından çıktığını sanırlardı. Köylülerden bir kısmı aileye karşı vicdan azabı duyuyordu zira anneannem ile dedem hayattayken onlara karşı nezaketsiz ve adaletsiz davranmışlardı. Aslına bakılırsa alçaklık hatta düpedüz kötülük yapmışlardı. Bu sebeple çocuklara ara sıra maddi yardımda bulunuyorlardı. Çoğunlukla kapıya bir şeyler bırakıyorlardı. Sepp, köpeğin çıkardığı sesten dolayı erkenden uyanır, kapının önüne bırakılanları görür ve iyi kalpli ruhların eve uğrayıp kaçtığını söylerdi. Bir keresinde sepetin içine bırakılan muzları yarı uykulu haliyle silip süpürmüştü. Sonrasında vicdanı sızlamıştı, rüya gördüğünü düşünmese böyle bir şey yapmazdı. Ayrıca muzlar da rüya gördüğünü düşündürecek kadar lezzetliydi. Babam bu hikâyeyi başka türlü

anlatırdı. Onun anlattığına göre Sepp muzları babamla paylaşmıştı. İkisi de kimseye bir şey söylememe konusunda anlaşmış ve çiğneye çiğneye lapa haline getirdikleri muzları yutmamış, tadına varmak için uzun uzun ağızlarında tutmuşlardı.

Katharina, Walter için endişeleniyordu zira içlerinde en yabani mizaçlı olanı oydu. Walter ne Katharina'ya ne de enişteşi Josef'e kulak asıyordu. Babamız evin reisi olmasına rağmen Walter'e söz geçiremiyordu. Otuzlu yaşlarının ortalarında, heyecanlı yapıda ve halen bekâr olan Walter; çırak olarak çalışıyordu. Kadınların peşinde koştuğu için sık sık vurulmakla tehdit ediliyordu. "Artık tahammülüm kalmadı!" ifadesi, onun beylik laflarından biriydi.

Bunun bir çözümü olduğunu söyleyen babam, Walter'i kenara çekip "Sen buraya değil, şehre aitsin. Biri, tahammülünün kalmadığını söylüyorsa bu onun şehre ait olduğunun kanıtıdır. Günde üç kez aynı şeyi tekrarlıyorsun," demişti.

Walter, "Ne yani Bregenz'e mi gitmeliyim? İyi de orada buraya göre daha iyi olan ne var ki?" diye sormuştu.

"Bregenz'e değil. Amma aptal bir çiftçisin yahu! Dünyada yalnızca bir şehir olduğunu mu düşünüyorsun? Hem de Bregenz gibi küçücük bir şehirden bahsediyorsun."

"İyi de nereye gideyim, söyler misin lütfen?"

"Viyana'ya olabilir."

"Viyana olmaz, orada yaşayanların hepsi gerizekâlı. Kesinlikle olmaz."

"Berlin'e o halde."

"Peki masrafları kim karşılayacak?"

"Ben karşılayacağım."

"Hangi parayla?"

Babamın ondan kurtulmak istediği gerçeğini Walter de biliyordu ama bu gerçeklik onu rahatsız etmiyordu. Onun koca bir şehir olan Berlin'de tutunabileceğine gezegen üzerinde yalnızca bir kişi inanıyordu. O da kız kardeşi Grete'nin eşi Josef'ti. Eğer inançlı biri olsaydı sırf bu yüzden enişteşi için hayır duası ederdi. Ancak Tanrı'ya inanmıyordu. Bir gün bu hayali gerçekleştirmek için yola çıktı ancak Bregenz'e vardıktan hemen sonra geri döndü.

İlerleyen günlerde kız kardeşim dünyaya geldi. Babam ona annesinin adını, Margarethe ismini verdi. Ailedekilerin an-

lattığına göre babamız doğurmak üzere olan annemizi, kızak üzerinde sürükleyerek bir sonraki köydeki doğumevine topallaya topallaya yetiştirdi.

Bir buçuk yıl sonra da ben doğdum. Ormanın ardındaki, dağın gölgelediği küçük evimizde geçirdiğimiz günler hatırımda değil. Ancak Tschengla'da geçirdiğimiz günleri hatırlıyorum. Babamız bakımevi yöneticiliği teklifini kabul ettikten sonra Tschengla'ya taşınmışız. Hafızamda bana ait olan ilk izler, oradaki cennette yaşananlardan mürekkep.

Yorgunum. Dizüstü bilgisayarımı kapatıyor, bedenimi arkaya doğru esnetiyorum. Vakit henüz öğlen. Yorgunluğumun sebebi ne bir şeyler yazmaktan ne de anılarımı hatırlamaktan kaynaklanıyor. Yorgunluğu, profesyonel bir şekilde yorgun olmayı tercih ediyorum. Uyku ile uyanıklık arasında görülen rüyalara dalmak istiyorum. Ancak o haldeyken daha fazlasını hatırlıyorum. Daha önce tecrübe ettiğim bu uyku halinden faydalanmak istiyorum. Hayal ediyorum. Ne hoş bir ifade! Annemizin merdivenlerden çıkışını, elbisesini üzerinden çıkarıp tenini kaşımasını, o esnada çıkan sesi hayal ediyorum. Bu sesi öyle çok seviyorum ki... Sonrasında annemin mis gibi, yeni ütülenmiş beyaz geceliğini giydiği ve yatak odasına geçmeden önce kızlarına bir süre daha sarıldığı an gözümde canlanıyor. Acaba o zaman "sarılmak" kelimesinin ne anlama geldiğini biliyor muyduk? Hiç sanmıyorum. "Sarılmak" ifadesi de şehre ait. Bu söz, evimizin çamaşırhanesinden çıkıp gelmiş gibi. Taş küveti, duvara sabit geniş lavabosu, üzerine banyo malzemelerimizi koyduğumuz porselen rafı ve el bezlerimizle havlularımızı astığımız emayeden askısı olan çamaşırhaneden. Ömrümün geri kalanı o çamaşırhanedeki eşsiz sabun kokusuna özlem duymakla geçti. Bazen, hiç beklemediğim bir yerde o kokuyu alır, peşi sıra yürür giderim. Ressam oğlum Lorenz, kokuları tam olarak tanımlayabilseydik, aynı kokuyu internetten sipariş edebileceğimizi söyler. O böyle dediğinde gülmeye başlarız. Lorenz bana, "Anne, herhangi bir şeye ihtiyacın olduğunda ne yapman gerektiğini biliyorsun," der. Demeye çalıştığı şey şudur: "Araştırılacak bir konu varsa sana yardımcı olabilirim." Ona, araştırmak yerine hatırlamayı tercih ettiğimi, bununla yetinmek istediğimi söylerim. Eğer bahsettiğim sabunlara

herhangi bir parfümeride rastlayacak olsam muhtemelen aynısından yüzlerce paket almak isterim. Öyle bir fırsatım olsa dükkân sahibine, kendimden emin bir şekilde bu sabunları bir öğrenci yurduna bağışlayacağımı söylerim...

Yeniden hayallere dalıyor, çayırları düşlüyorum. Başımı, Avusturya'nın iç bölgelerinden bakımevine gelen misafirlerin "Polster" dediği yastığıma gömüyorum. "Bir Polster daha alabilir miyim acaba?" Denizden 1.220 metre yükseklikteki Tschlengla'ya, henüz sekiz yaşında olduğum 1955 yılına doğru yol alıyorum; yamaçlara doğru uzanan çayırlar, yer yer öylesine dikleşiyor ki başımı hafifçe eğip kolumu azıcık uzatsam yere dokunacakmışım gibi. Yemyeşil çayırlar, uzaktan bakıldığında bir yazarın mürekkep hokkasından dökülmüş gibi görünüyor. Biraz yaklaşıyorum, etrafı yeşil yapraklarla sarılmış çiçekler, vazonun içine dizilmişçesine göz kırpıyor. Mavi yılan otları ve otların arasına hınzırca sokulmuş karanfiller. Mürekkep mavisi, insanın gözünü rahatlatıyor. Çayırların üzerine uzanıyorum, çimenler başımın üzerinden yukarı doğru uzanıyor. Aşağıya doğru kaymamak için topuklarımı yere iyice sabitliyorum. Yüz üstü dönüp çimenlere karışıyorum. Görülecek o kadar çok detay var ki. Bunlardan biri de yaban fareleri. Onlara dikkat etmeli. Çimenlerin kahverengimsi, solgun, serin ve nemli dip kısımlarına sığınan böcekler için de aynı şey geçerli. Bunlardan bazılarının isimleri tanıdık: Ender rastlanan geyik böceği, yeşil altın gibi parıldayan gül böceği. Sonra, bitkilere zarar veren ve bir kilosu karşılığında bir şilin kazanabileceğiniz tüylü mayıs böcekleri. Mayıs böcekleri çoğunlukla ağaçlara musallat olur, oradan beslenirler. Elimin üzerine konan, parmağımın ucuna kadar yürüyüp havalanan, tam yedi tane siyah noktası olan uğur böceği. Kelebekler sonra, onlar da tanıdık. Lahana kelebeği, kükürt kelebeği, amiral kelebeği, tavus kuşu kelebeği ve adını hatırlayamadığım küçük mavi kelebek. Kız kardeşim Gretel ile ben, elimizdeki kuru ve çatlamış çam kozalaklarının aralarına büyük bir dikkatle yılan otlarını sıkıştırıyoruz. Yılan otunun mavi narin çiçek çanakları zarar görmemeli. Eve gelince elimizdekileri hemen suya koyuyoruz. Islanan kozalakların pulları kapanıyor, bu sayede çiçekler uzun süre canlı kalıyor. Çiçekleri annemize hediye etmek için topluyoruz. Annem hem seviniyor hem de şunları söylemeden edemiyor: "Ah nasıl da

güzeller, eminim çayırlar arasında çok daha güzellerdi. Böyle dediğim için hediyemi beğenmediğimi düşünmeyin sakın. Yüz tane çocuk aynı şeyi yapsa çayırların hali nice olur, bir düşünün." Annem böyle dediğinde dünya başıma yıkılır, bir daha asla mutlu olamayacağımı düşünür, kırılır gücenirdim. Böyle bir şeyi bir daha yapmayacağıma söz verir, bir yandan da çayırların arasında milyonlarca çiçeğin büyüdüğünü hesaplar, toplanmamaları halinde bir hafta içinde solup gidecekleri-ni tasavvur ederdim. Kız kardeşim o sırada gözlerini çıplak ayaklarına diker, öylece kalırdı. Yalınayak dolaşırdık. Baharın ilk günlerinde sivri taşların üzerinden dikkatlice, bazen de canımız acıyarak geçerdik. Haziran ayı geldiğinde artık nasır-laşan ayaklarımız ayağımızda ayakkabı varmış gibi sertleşirdi, ayakkabıya ihtiyacımız olmazdı. Dağ taş demeden oradan oraya koşardık. Yaz boyunca merdivenin altındaki bölmede bekleyen ayakkabılarımızın üzeri örümcek ağıyla kaplanırdı. Pazar gün-leri bile yalınayak dolaşırdık. Derisi koyulaşan ayaklarımızın beyaz kalan tek noktası parmak aralarımız olurdu. Babamız, güneş ışınları yukarıdan geldiği için vücudumuzda güneşten en fazla etkilenen yerlerimizin ayaklarımız, omuzlarımız ve burnumuzun ucu olduğunu söylerdi. İnsanlar, maymunların aksine dimdik yürürdü. Vücudumuz, yürüme açımıza göre bronzlaşırdı. Geceleri yağmur yağdığında mutluluktan deliye dönerdim. Sabah olduğunda dışarı çıkar, etraftaki küçük su birikintilerinin içine atlardık. Ayaklarımızı, ayak parmakları-mızın arasından geçip yukarıya doğru şişen, yumuşak ve ılık çamurun içine sokardık. Aynı hissi inek kakasına bastığımda da hissederdim ama çamura basmak en azından hem yalınayak kakaya basmak kadar ürpertici değildi hem de daha temiz bir hareketti. Sonrasında verandanın kenarına oturur, çamura bulanan ayaklarımızı güneşe doğru uzatır, çamur kuruyup kendini bırakıncaya ve ayak derimiz kaşınıncaya kadar öylece beklerdik. Öğle vakti güneş tepedeyken ayaklarımızı yıkamaz, sadece ellerimizi yıkardık.

Hem hayal kurar hem de çayırlardaki unutmabeni çiçeklerini, su terelerini, guguk kuşu karanfillerini ve altın çiçekleri sever-dim. Ağaç gövdelerinin yağmur alan kısımlarında yetişen ve ağaç kabuklarında gevrek bir iz bırakan yosunlar, açık sarıdan griye doğru renk renk uzanırdı. Gaziler Bakımevi'nin önünde

diz boyu taşlarla çevrili yuvarlak yataklarında büyüyen üç uzun kayın ağacı vardı. Binanın girişindeki küçük kiremitli ve zarif saçak, burmalı sütunların desteğiyle ayakta dururdu.

Bu anlattıklarımın üzerinden tam otuz yıl geçti. Otuz yıl sonra eşim ve küçük yaştaki çocuklarımla kırmızı-turuncu renkli eski VW minibüsümüzle Tschengla'ya doğru yola koyulduk. Başımıza gelenlerden sonra Tschengla'ya ilk kez gidiyordum. Seyrelmiş fakat hâlâ rengârenk görünen çayırların bir kısmını yanıma alıp götürmek, onları vadi içindeki evimizin bahçesine dikmek isterdim. Eşime, çayırların eskisi gibi sık ve renkli olmadığını söyledim. Eşimse bana, daha önce hiç bu kadar güzel, bu kadar renkli ve dolgun çayırlara rastlamadığını söyledi. Çocuklarla birlikte çayırların üzerine uzandık. Kollarımız ve bacaklarımız çimlere dokunuyordu. Çayırlık alan öyle dikti ki eşimle ben tutunamıyor, aşağı doğru kayıyorduk. Eşime topuklarını yere nasıl sabitlemesi gerektiğini gösterdim. Öylece kaldık ve anlatmaya başladım. Gretel ile ben bazen eve giderken kestirme olsun diye bu yolu kullanırdık. Çayırların üzerinde kaya kaya, düşe kalka yürüdüğümüz için kestirme yol normal yoldan daha uzun sürerdi. Eşime göre yaptığımız şey dağcılıktan farksızdı. Küçük kardeşimiz Richard'a papatyalardan taç örerdik. Başının üzerinde köpükten bir hale taşıyor gibi durur, pek sevimli görünürdü. Richard henüz bebek arabasındayken ona bir şey olacak diye aklım çıkardı. Gretel ile beraber, papatyaların yapraklarını koparıp "Seviyor, sevmiyor, seviyor, sevmiyor..." oynardık. O sırada kimi kastettiğimizden de bizi kimin sevip sevmediğinden de bihaberdik. Alt tarafı bir oyundu işte, ne söylediğimizin bir önemi yoktu. Kelimeler şarkıyı söyleyebilmemiz için vardı. Çoğu zaman sadece "la la la" diye şarkılar söylerdik.

Kâğıt makasıyla iki hatta üç parçaya ayırdığım solucanlardan da bahsedeyim. Kız kardeşim Gretel bu hareketimden hiç hoşlanmazdı. Ona, parçalara ayırdığım solucana zarar vermediğimi, hayvanın yaşamına keyifle devam ettiğini, artık yalnız olmadığını hatta konuşabilse bana teşekkür edeceğini söylerdim. Okul arkadaşım Emil ile solucan yutup yutamayacağım konusunda bahse girerdik. Emil'in gözleri önünde solucanı elime alır ve yutardım. Gece olduğunda yuttuğum

solucan büyür, çocukların resimli sözlüklerinde gördüğümüz bağırsak solucanı boyutlarına ulaşırdı. Sızlanarak annemleri uyandırırdım. Babam üzerinde pijamasıyla, bense geceliğimle paldır küldür evden çıkar, kayın ağaçlarının yanından geçer, babamın işe yaramaz bir barakayken içini donatıp laboratuvara dönüştürdüğü kulübeye giderdik. "Laboratuvar" sözü, hayatımda duyduğum ilk yabancı kelime olabilir. Babamız zamanında kimyager olmak istemiş. Bunun için haftada iki kez akşam okulunda ders almış. Okula gittiği günler bizim yanımızda, dağdaki evimizde değil de aşağıda, şehirde kiraladığı küçücük bir odada kalırmış. Lise diplomasını aldıktan sonra eğitimine devam etmeyi, sonrasında da ailesiyle birlikte şehre taşınmayı planlıyormuş. Onun için hangi şehir olduğu önemli değilmiş, yeter ki şehir olsunmuş. Neyse. Babam kulübeye girdikten sonra ışığı açar, benden iskemleye oturmamı ister, bana bir şey göstereceğini söylerdi. Sonra kısa süreliğine ortadan kaybolur, işaretparmağıyla başparmağı arasında tuttuğu bir solucanla geri dönerdi. Masanın üzerinde duvar boyunca dizili şişelerden birini açar, küçük bir tabağa koyduğu solucanın üzerine şişenin içindeki sıvıdan birkaç damla damlatırdı. Solucan eğilip bükülür, kabarır, beyazlaşır ve ölürdü. Babam, midemdeki solucanın akıbetinin de böyle olduğunu söylerdi. Şişenin içinde tıpkı midemizdeki gibi hidroklorik asit vardı. Bu madde olmasa karnımızı doyuramazdık. Yatağıma geri dönmemi, midemdeki solucanın yaşadığı ve kocaman olduğu saçmalığını düşlemekten vazgeçmemi söylerdi.

Bir aşçımız, bir de hizmetçimiz vardı. Hatta daha da detaylara inmem gerekirse annemin en küçük kız kardeşi Irma teyzem, henüz bekârken bize dadılık yapıyordu. Gelecekte eşi olacak, çam yarması gibi bir adam teyzemin peşinde dolaşıyordu. Adamın gözleri görmüyordu. Hizmetçi kızın adı Lotte'ydi. Lotte babam hariç hepimizle dikkat çeken bir şiveyle konuşurdu. Babamın bir Salzburglu olarak söylediklerini anlamayacağını düşünüyor olmalı ki onunla daha normal konuşurdu. Alman misafirlerle konuşurken de şivesinden vazgeçmezdi. Ne söylediği anlaşılmadığında tek bir harf bile değiştirmeden, yüzünü buruşturarak aynı şeyi aynı şiveyle açıklamaya çalışır ancak bir arpa boyu yol alamazdı. Babama farklı anlamlar yükleyen Lotte, onunla yüksek Almanca konuşurdu. Babam onun gö-

zünde geleceği olan bir adamdı. Hem de sağlam bir gelecek. Lotte, geçmişin bir önemi olmadığını ve babamın kendisinden hoşlandığını düşünürdü. Babama olan sevgisini, konuşmasına dikkat etmek suretiyle gösterirdi zira elinden gelen buydu. Bir akşam, cümbür cemaat verandada oturuyorduk. Güneş, batmadan önce kırmızı kemendini aya doğru fırlatıyordu. Babam hariç hepimiz verandadaydık, babam o sırada kütüphanedeydi. Lotte, tam her akşam bu saatlerde dağın üzerinde daireler çizerek uçan kartaldan bahsediyordu ki aynı anda kartal dağın üzerinde göründü. Hepimiz onu görebiliyorduk. Lotte, aşçının kendisine kartalla ilgili bir şeyler anlattığından bahsetmeye başladı. Kartal, beşiğinde uyuyan bebekleri alıp sarp kayalıkların arasındaki yuvasına götürüyor, onları kendi yavrularıyla birlikte büyütüyordu. Yarı ölü farelerle beslediği bebeklerin üzerini soğuk gecelerde tüylerle örtüyordu. Zamanla büyüyen küçük kartal yavruları, kaçırılan bebekleri öldürüp akşam yemeği olarak midelerine indiriyordu. Bebeklerin karınlarını canlı canlı deşip gagalarıyla kırmızı etlerini çıkarıyorlardı. O sıralar yeni doğan erkek kardeşimiz Richard'ı beşiğine yatırır, güneşlenmesi için terasa çıkarırdık. Beşiğin üzerindeki mis kokulu örtü, rüzgâr estikçe dalgalanırdı. Richard'ın örtünün altındaki başı zar zor görünürdü. Lotte'nin anlattıklarından sonra kartalın gelip kardeşimi pençeleriyle beşiğinden aldığını, avını taşır gibi taşıdığını, onu aya doğru uçurup nihayetinde yuvasına bıraktığını hayal ederdim. Kartalın pençelerinin Richard'ın bedenini kanlar içinde bıraktığını, küçük kollarının çizik çizik olduğunu, tulumunun yırtıldığını, kartal yavrularının yuvaya bırakılan çıplak bedeniyle oynadığını tahayyül ederdim. Ona göz kulak olmak için beşiğin yanındaki tabureye oturur, böyle bir şeyin olması durumunda suçlanacağımı zira kardeşimin sorumluluğunun bende olduğunu düşünür, korkuya kapılırdım. Kartal, kardeşimin üzerine çullansa onu nasıl koruyacaktım? Üstelik anne kartalın etrafımızda uçup uçmadığına da dikkat etmemiştim! Bunları düşüne düşüne sabahlara kadar ağlardım. Bu sırada ne kimse yanıma gelir ne de benimle ilgilenen olurdu. Babam anneme "Bırak ağlasın, ciğerleri açılır, şımarıklığın lüzumu yok," derdi.

"Baban, Gaziler Bakımevi'nin kütüphanesinin üçte birine el koydu," dedi üvey annem.

"Kitapları çaldı yani öyle mi? Babamın kitapları yürüttüğünü mü ima ediyorsun?"

"Çaldı evet. Kabalaşmamak için el koydu dedim. Aslında nasıl söylendiğinin hukuki açıdan pek bir önemi yok. Ha çalınmış, ha araklanmış, ha el koyulmuş. Hepsi aynı kapıya çıkıyor. Peki, planının yürümediğinin ve yakalanacağının farkına vardığında o müthiş laboratuvarında hazırladığı zehri içtiğini, ölmekten son anda kurtulduğunu biliyor muydun?"

"Evet evet, haberim var. Şey, hayır haberim yok."

"Gretel konuyu biliyor, sana anlatmış olmalıydı. Neden anlatmadığını tahmin edebiliyorum. Gretel'e bunun hesabını sormalısın..."

Sözünü kesip "Nasıl bir planmış bu?" diye sordum.

Üvey annem, "Plan, plan!" diyerek sesini yükselttikten sonra hafifçe eğilerek altmış yıldır bırakmaya çalıştığı ancak başaramadığı, sırf daha çok içmemek için kendinden uzağa koyduğu sigara paketine uzandı. Paketten bir dal sigara çıkardı, çakmağı çaktı. "Planmış! Ne planından bahsediyorsun? Babanız, bir kütüphanesi olsun istiyordu. Oradaki kitapların tamamına sahip olmak istiyordu. Bakımevi'nin güzel bir kütüphanesi vardı," dedi.

"Hiçbir şey bildiğin yok. Yukarıda, Tschengla'da hiç vakit geçirmedin. Kütüphaneyi de hiç görmedin, bu konuda en ufak bir fikrin yok!" dedim.

"Bana kütüphaneden ve kütüphanedeki seçkin koleksiyondan bahsederdi. Ne yani, söylediklerine inanmasa mıydım? Kütüphanenin kendisine ait olmasını istiyordu. Yavaş yavaş, teker teker el koyuyordu. Sonunda herkes kütüphanenin Josef'e ait olduğu kanısına varacaktı."

"Bu senin yorumun," dedim.

"Seninki ne peki?"

Benim herhangi bir fikrim yoktu.

Aslına bakarsanız, babamızın kitap bağımlılığı yüzünden neleri göze alabileceğini biliyordum. Tschengla'dan uzun yıllar önce ayrılmıştık, annem artık hayatta değildi. Asosyal bir adama dönüşen babam yeniden evlenmişti. Bregenz'deki daracık evde üst üste istiflenmiş halde yaşıyorduk. Vergi Dairesi'nde çalışmaya başlayan babam, boş vakitlerinde vergi beyannameleri üzerinde oynamalar yaparak kara para aklıyor, eline geçen

parayı da kitaplara harcıyordu. Paranın nasıl kazanıldığının değil, nasıl harcandığının önemli olduğunu söyleyerek çalıştığı kuruma yönelik sadakatsizliğini haklı çıkarmaya çalışıyordu. Üvey annemiz bazen haklı sebeplerle, örneğin çocukların yeni kışlık ayakkabılara ihtiyacı olduğu gerekçesiyle kavga çıkarıyordu. Böyle zamanlarda babam beni yanına çağırıyor, eski ayakkabılarımdan memnun olup olmadığımı soruyordu. Ayakkabılarımdaki delikler yüzünden ayaklarım sırılsıklam oluyordu. Buna rağmen sırf ondan taraf olmak için memnun olduğumu söylüyordum. Bu durum, babamı asla rahatsız etmiyordu. İnsan bir noktada vicdan azabı duymaktan vazgeçiyor galiba. Ayrıca kime karşı vicdan azabı duyacaktı ki! Karısını ondan alan güce karşı mı? İnsanların ıslanan ayaklarının üşüyüp donmasından kim sorumluydu? Hem kesilmiş bir bacağın yanında ıslanmış ayakların ne önemi vardı? Babam, kitapların her zaman ucuz olduğunu söyler, ciltsiz kitaplardan hiç hoşlanmazdı. Ciltsiz baskıların, birinin kafasına zorla bir şey sokulması anlamına geldiğinden bahsederdi. Kendine karşı da bonkör davranmazdı. Hiç tatile gitmedi. Yeni kıyafetlere de heves etmedi. Üvey annemiz ona hiç sormadan giyecek bir şeyler alır, dolaba yerleştirirdi. Bir arabası olmadı. Kendine ait bir şemsiyesi bile olmadı. İş yerindekilerden birinin şemsiyesini unutmasını bekler, onu alıp kullanırdı.

Duman bulutunun altında kalan üvey annem içini çekerek "Baban ne yaptığının farkında değildi o zamanlar," dedi. Bu iç çekiş, acıma ifadesi miydi yoksa küçümseyici bir tavır mıydı, emin değildim. Sonrasında şöyle devam etti: "Herhangi bir ihtara ihtiyaç duymadan Josef'i kapı dışarı ettiler. Muhtemelen yaptıklarının farkına varılmıştı hatta kesinlikle öyle olmuştu. Almanların bu konuda toleransı yoktur. Bu onların lügatinde hırsızlık demektir. Hele de bunu, acınası bir savaş gazisi yapmışsa. Bir şeylere planlı bir şekilde el koymasının savunulacak tarafı yoktu. Bu bir insanın yok oluşu anlamına geliyordu. Josef de bitmiş, sıfırlanmıştı. Bizi de kendisiyle birlikte yok etti."

Boğazım düğümlenerek "Evimize gelenlerin hiçbiri ama hiçbiri kütüphanedeki kitaplardan birini ödünç almadı. Bir kişinin dahi kütüphaneye girdiğini hatırlamıyorum. Babamız dışında hiç kimse kitaplara ilgi duymadı! Babam olmasa kütüphane yok olup giderdi. Kitapları ya çöpe atar ya da bit pazarında satıp

ellerinden çıkarırlardı. Kendi elleriyle yaptığı rafların tozunu, her defasında yine kendisi alırdı. Bütün bunlara şahidim zira ara sıra babama yardım ederdim. Gözümle gördüm," dedim.

"Toparla kendini!" diyen üvey annem, bir sigara daha yaktı.

Her şeyden uzakta, dağın tepesinde, insanların tek bir gazeteye dahi abone olmadığı Tschengla'daki Gaziler Bakımevi, bu derece değerli bir kütüphaneye nasıl sahip olmuştu? Kitapların çoğu deri kaplıydı. Geri kalanında da yarı yarıya deri malzeme kullanılmıştı. Goethe, Schiller ve Lessing gibi yazarların eserlerinin muhteşem baskıları, klasiklerin yanı sıra doğa bilimlerine ait eserler; on ciltlik, yaldızlı kenarlıklı ve koyu kahve deriyle ciltlenmiş, Immanuel Kant'ın eserleri gibi felsefi eserler vardı kütüphanede. Çocuktum, bu eserler hakkında en ufak bir fikrim yoktu. Babamın hayatı boyunca yanından ayırmadığı, kitaplarla ilgili notlar aldığı okul defterleri, karman çorman yazılarla doluydu. Bu defterlerden birine küçücük el yazısıyla kütüphanedeki kitapların adlarını, yazarlarını ve en sevdiği kitapların isimlerini not almıştı. Bahsettiğim defterlerin bazıları bende. Babamın ölümünün ardından kız kardeşimle paylaştık. Defterlere, günlüklerdekine benzer, kişisel herhangi bir şey yazmadığını gördüm.

Babam beni sık sık evin en dip kısmında bulunan, muhtemelen depo olarak tasarlanmış, iki küçük çatı penceresi olan odaya götürürdü. Pencereleri açmak için ahşap merdivene tırmanmak zorunda kalırdı. Evin çatısı, alt katlara kadar meyilli olduğu için duvarlar nemden etkilenmezdi. Yakacak odunlar, kuru dış duvarlara paralel olacak şekilde istiflenirdi. Odunlar içeriye yeterince ışık girmesine mani olurdu. Odunların yanı sıra evin önündeki köknar ağacı da ışığı engelliyordu ancak ağacın etrafa yaydığı harikulade koku tarif edilemezdi. Camdan baktığımda görebildiğim tek şey; köknar ağacının, kabuğundan reçine sızan gövdesiydi. Babam, rafların tavan kısımlarına kitapları aydınlatacak şekilde küçük lambalar monte etmişti. Tıpkı pencereyi açmak için kullandığı merdiven gibi bunu da kendi imkânlarıyla yapmıştı. Odanın tam ortasında altmışa altmış ölçülerinde bir masa, iki tane de beyaza boyanmış mutfak taburesi vardı. Sandalyelerin boyası soyulmuştu. Odadaki eşyanın tamamı bu masa ve sandalyelerden ibaretti. Yerde

halı yoktu, sadece ahşap parke vardı. Kışın odayı ısıtmak için ızgaralı elektrik sobası kullanıyorduk.

Babam bazen "Monika, benimle gel," deyiverirdi. Babamla birlikte ne zaman kütüphaneye girsek yağmur yağdığını hatırlarım. Oradayken dünyanın dışında bir yerde olduğumuzu, babamın ışığı açmasıyla birlikte kitapların kenarlarından büyülü bir ışıltının yayıldığını hissederdim. "Gel haydi, kitaplara bakalım!" derdi babam.

"En güzelini gösterecek misin?" diye sorardım, yoksa sormaz mıydım? Eğer tam şu anda o odada olsaydık ona bu soruyu sorar mıydım, bilemiyorum.

Babam merdivene çıkar, tırnak uçlarını kitapların kenarında gezdirirdi. Hafiften "tıkır tıkır tıkır" diye bir ses duyulurdu. Küflü bir sessizliğin hâkim olduğu oda, dışarının tüm seslerini yutardı.

Kitaplıktaki ciltlerden birini çeker "İşte... bu..." derdi. Aynı kitap şu anda dizüstü bilgisayarımın yanında, *Ivanhoe*'nun hemen üzerinde duruyor. Babam merdivenden inmeyi beklemeden kırmızıya çalan kahverengi deri kaplı kitabın, başlığının ve yazar adının yer aldığı yaldızlı sayfayı açardı: *İnsanda ve Hayvanlarda Duyguların İfade Edilmesi,* Charles Darwin. Kitabı aşağıya, bana doğru uzatır, "Bunu masanın üzerine koy, beraber inceleyelim," derdi.

Babam merdivenden ininceye kadar pazar günleri kilisedeki komünyon ayini[9] sırasında takındığım ciddi yüz ifademi takınır, uzattığı kitabı bir törendeymişçesine tutardım. Kitabın *Ivanhoe*'daki gibi yumuşak ve esnek olmayan sert derisini avuçlarımda hissederdim. Kitap illüstrasyon açısından epeyce zengindi. Gravürler, maymunların yüz çizimlerinden oluşan bir sayfa, bir insana ait olduğu söylenen ancak daha çok maymuna benzeyen, insana "Aman dikkat!" dedirten dolgun dudaklı portreler. Kaşları alınlarına kadar uzanan korkunç yüzler. "Bana yaklaşmasan iyi edersin!" mesajı veren ihtişamlı bir diş örneği. Başka bir sayfada insanların yüz ifadelerinin duygu durum karşılaştırması: üzgün, neşeli, kurnaz, korkmuş, intikam almak isteyen, duygusal, mütedeyyin. Babamın, benim şaşkınlığım ve heyecanım karşısında adeta kitabı kendisi yazmış

9. Katolik kilisesinde İsa'nın sofrasına katılım töreni. (ç.n.)

veya insanları ve maymunları ilk kez kendisi keşfetmiş gibi gururlandığını gayet net hatırlıyorum.

Peki, bu kitaplar Gaziler Bakımevi'ne nasıl ulaşmıştı?

Kitapları, Svabya[10] Tübingen asıllı bir ruh bilimci, bir profesör psikiyatrist kuruma bağışlamıştı. Bu ifadeyi ilk kez duyuyordum. İçinde "ruh" ifadesi geçtiğinden midir nedir, beyefendinin bir tür hayalet olduğunu düşünmüştüm. Psikiyatristin oğlu da savaşa katılanlar arasındaydı. O da tıpkı babam gibi bacağının yarısını kaybetmiş; bununla kalmamış, elini ve aklının büyük bir kısmını savaş alanında bırakıp gelmişti. Evin tek çocuğuydu. Umut vadeden bir sanatçıydı, ressamdı. Aynı zamanda keman da çalıyordu. Çocuk, pek çok alanda başarıya imza atacak kapasitedeydi. Ressam, müzisyen, şair. Hölderlin'e öykünüyor, şiirler yazıyordu. Politikayla ilgilenmeyen, yalnızca iyi şeyleri önemseyen bir öğrenciydi. Savaşın sonuna doğru askere alınmıştı. Çok geçmeden vurulmuş, düştüğü çamurlu zeminden kalkamamıştı. O sırada seyir halinde olan iki savaş aracının biri bacağını, diğeri ise kolunu ezip geçmişti. Döndüğünde yeniden başlayabileceği hiçbir hasleti kalmamıştı. Keman çalamıyor, resim yapamıyor, şiir yazamıyor, hatasız okuyamıyor, okuduğunu anlayamıyordu. Hakkında çok şey bilmiyorum. Delikanlının annesinin bunalıma girdiğini, babasının ise dağların oğluna iyi geleceği düşüncesiyle onu Tschengla'daki bakımevine gönderdiğini biliyorum sadece. Çocuk burada bir yıl kaldı. Normalde kimsenin bu kadar uzun süre kalmasına müsaade edilmiyordu. En uzun nekahet süresi bir aydı. Genç adamın durumu bir istisnaydı. Babam çocuğa kayıt açmamış, kuruma kayıtsız giriş yaptırmıştı. Bir gün, diğerlerinden ayrı bir ortamda kural dışı bir şekilde bir ay boyunca yalnız kalan çocuğu, babası almaya geldi. Profesörün arabası tarif edemeyeceğim kadar ihtişamlıydı. Hiç böylesini görmemiştik. Delikanlı ağlayarak bir süre daha burada kalmak istediğini, buranın çok güzel bir yer olduğunu ve burada çok mutlu olduğunu söyledi. Bunun üzerine babamız, delikanlının sorumluluğunu üzerine alabileceğini belirtti. Babamla çocuğun arası iyiydi, çok iyi anlaşıyorlardı. Yanılmıyorsam aralarında

10. Almanya'nın güneybatısında bulunan tarihi ve kültürel açıdan zengin bir bölge. (ç.n.)

çok fazla yaş farkı yoktu. Babam ona baktığında muhtemelen kendisini görüyor, kendisinin de aynı durumda olabileceğini düşünüyordu. Zaten kısmen benzer şeyler yaşamışlardı. Aynı şekilde çamura bulanan babamın şansı yaver gitmiş, bacağının üzerinden savaş aracı geçmemişti; yalnızca bacağı donmuştu. Delikanlı bizimle kalmaya devam ediyor, profesör ve eşi o muhteşem arabalarıyla dik rampaları tırmanıp sık sık evlatlarını ziyarete geliyordu. Biz çocuklar, arabanın yıkanıp temizlenmesine yardım ediyorduk. Arabanın hararetten ısınan kaportasına ellerimle dokunduğumu hatırlıyorum. Kendisini hayalete benzettiğimden olacak profesörün yüzünü çok net hatırlamıyorum. Bir defasında delikanlının annesiyle babası da bir ay kadar bakımevinde kaldı. Bu da yasal değildi ve babamız bunun da sorumluluğunu üstlenmişti. Bakımevinin yöneticisi oydu, kurumu keyfince yönetiyordu. Çocuğu, diğer misafirlere asistanı olarak tanıtıyordu.

Gaziler Bakımevi'nin odaları ya tamamen dolu olurdu ya da tamamen boş. Bir ortası yoktu. Haziran, temmuz ve ağustos aylarında; ilkbaharda Paskalya döneminde; Karwoche'da[11] ve Weißen Sonntag'da[12] dolu, diğer zamanlarda boştu. Yılın üçte ikisinde koca binada sadece annem, babam, Gretel, Richard ve ben kalırdık. Ha bir de aşçımız, aşçımızın eşi ve mutfak işlerine yardım eden Lotte vardı. Aşçının eşi nasıl olduğunu kestiremediğimiz bir şekilde eve yerleşivermişti. Babam sesini çıkarmamış, sorumluluğu yine üzerine almıştı. Adamın elinden her iş geliyordu. Pencerelere macun çekiyor, ahşap parçaları vernikliyor, boru döşüyordu. Babama epey yardımı dokunuyordu. Suratı hep asık olan bu adama saygı duyuyordum. İlerleyen günlerde annemin küçük kız kardeşi Irma teyze yanımıza taşındı. Hiçbir şeyi kalmayan teyzem, elindeki birkaç parça eşyayı valizine sığdırmış, sırf bizden yardım istemeden dağa tırmanabilmek için valizine bile hafif şeyler koymuştu. Babam Irma teyzeyi hizmetçi kadrosuna aldırmış, ona sembolik bir maaş bağlatmıştı. Üvey anneme göre "bir yolunu bulmuştu".

---

11. Paskalya'dan bir önceki hafta. (ç.n.)
12. Paskalya'dan sonraki kutsal pazar. (ç.n.)

Bakımevinin binası Stuttgart'taki bir derneğe aitti. Dernek üyelerinin kim olduğu hakkında bir fikrim yok ama tamamının Tübingenli profesörlerden ve ruh bilimcilerden oluşan varlıklı hayırseverler olduklarını biliyorum. Babamız kimilerine göre kurumun müdürlük veya idarecilik kadrosu için, kimilerine göre ise hademelik veya hizmetli kadrosu için başvuruda bulunmuştu. Kuruma kilometrelerce mesafede olan dernek yetkilileri, babamızın da bir engelli olduğunu görmüş ve büyük ihtimalle onun her şeyin yolunda ilerleyeceği izlenimi veren sakin tavrından etkilenmişlerdi. Ondan daha iyisini bulamayacaklarında karar kılmışlardı. Yaz tatili ya da Paskalya döneminde burada kalmak isteyen savaş gazilerinin engel durumlarını kanıtlamak gibi birtakım bürokratik prosedürleri tamamlamaları gerekiyordu. Aslında gazilere bakıldığında böyle bir prosedüre gerek olmadığı kolayca anlaşılıyordu. Sonrasında yukarıya, Gaziler Bakımevi'ne kabul ediliyorlardı. Oldukça sağlıklı beslenen ve tedavi edilen gaziler, akşamları keyifli saatler geçiriyor; hiç şüphesiz dünyanın en kaliteli havasını soluyorlardı. Ayrıca savaş hakkında tek bir kelime dahi edilmiyordu. Hepsi halinden memnundu.

Son gün, otobüs onları almaya gelmeden önce toplu fotoğraf çekimi yapılıyordu. Kurumun fotoğrafçısı Erwin Thurnher, sadece fotoğraf çekmekle yetinen bir karakter değildi. O bir sanatçıydı, aynı zamanda yönetmen olmayı da arzu ediyordu.

Daha önce bahsettiğim; bir kolunu, bir bacağının yarısını ve aklının büyük bir kısmını kaybeden Tübingenli delikanlı –ismini hatırlamadığım ve isimsiz kalmasını istemediğim için ona Ferdinand demeyi tercih ediyorum– için standart prosedürlerin hiçbiri uygulanmadı. Bu, Ferdinand'ın babasının özel olarak talep ettiği bir şeydi. Babası oğluna arkadaş gibi, iyi bir arkadaş gibi yakın davranılmasını istiyordu. Ferdinand'ı adeta bulanık bir fotoğraf gibi hayal meyal hatırlıyorum. Gretel, onun hakkında çok daha fazlasını biliyor.

Kız kardeşim ondan bahsederken "Babamın yanından ayrılmazdı. İkisi de topallayarak yürürdü. Gözlerimi kapatıp anılarımı canlandırdığımda tam önümden, kayın ağaçlarının yanından aksayarak geçtiklerini görebiliyorum. Kıyafetleri bile gözümün önünde; ikisinin de üzerinde pazar gününe özel kıyafetleri var..." der.

"Ferdinand güler miydi?"

"Nasıl yani?"

"Yani babamla birlikte gülerler miydi?"

"Niye gülsünler ki?"

"Gözümde, evin etrafını dolanarak kayın ağaçlarının yanından geçip çayırlara doğru yürüdüklerini canlandırıyorum. İkisi de aksıyor. Bir an, aynı ritimde aksadıklarını fark edip gülmeye başlıyorlar."

"Güzel bir hayal."

Kız kardeşimle ben, gözlerimizi kapatıp öylece dalıp gideriz.

Ferdinand'ın ceketinin sol kolu ceket cebinin içinde dururdu. Irma teyzem dikiş yeteneğini konuşturup ceketin kolunu cebe sabitlemişti. Ferdinand'ın saçları Beethoven'ı andırırdı. Gretel'in anılarında şöyle bir sahne vardı: Ferdinand ile babam, yaz sonunda artık son misafir de binadan ayrıldığında kendilerini terasa atar, kırmızı-beyaz çizgili şezlonglara yan yana uzanırlardı. İkisi de bacak protezlerini çıkarır, protezleri kolay ulaşabilecekleri bir mesafeye koyarlardı. Ahşap kısmı cilalı protezlerin deri kısımları güneşte pırıl pırıl parlardı. Ferdinand sık sık kendi tükürüğünde boğulduğu için öksürür durur, babam ise arkadaşına, en iyi arkadaşına kitap okurdu. Ne okuduğunun hiçbir önemi yoktu, yeter ki farklı bir dünyadan bahsedilsindi. Başlarda kitap sayısı azdı. Gelenlerin bırakıp gittiği, cildi yıpranmış, şirazesi kaymış kitaplardı bunlar. *Tom Sawyer, Huckleberry Finn*, sonra James Fenimore Cooper'ın *Deri Çorap*'ı. Elbette babamın çocukluğundan bugüne kadar yanından ayırmadığı Walter Scott'un *Ivanhoe*'su. Ludwig Thoma'nın *Lausbubengeschichten*'ı. Çok sevdiği ve pek çok mısrasını ezberlediği Wilhelm Busch'un *Plisch und Plum*'u: *Buralan gezdim/ Gezmek zengin olmaktan daha fazlası demek/Ufuktan bir yerden/ Pief adında biri geldi/Bana "Neden kendisine katılıp"/ "Yeni yeni yerlere gitmediğimi" sordu/Burası da güzeldi/Ve burada kalmalıydım.* Bu dizeler beni, bir avuca sığacak kadar küçük bir köpeğin dünyasına götürüyordu. Gretel'in anlattığına göre babamız bir şeyler okur ya da anlatırken annemiz onun yanına oturur ve dinlerdi. Bazen dinleyenler arasına Irma teyzem, aşçı, aşçının eşi ve Lotte de dahil olurdu.

O anlardan "meşhur okuma saatleri" diye bahseden Irma teyzem, dünyada bu denli rahatlatıcı bir şeyin var olmadığından

ve var olamayacağından emin olduğunu söylerdi. Ona göre o dakikalarda yaşanan mutluluk, aşkın yarattığı mutluluktan daha değerliydi. Cenneti başka türlü tasavvur etmeyen teyzemi, hiçbir papaz cennetin bundan daha iyi olduğuna ikna edemezdi. Bu dağ manzarası altında ihtiyacımız olan ve istediğimiz her şey bizimleydi. Yapmamız gereken tek şey olduğumuz yere uzanıp babamızın okuduklarını dinlemekti. Teyzem, babamın sadece seslendirme işini yapsa servet sahibi olabileceğini ancak buna bir türlü ikna olmadığını söylerdi. Örneğin bir radyo spikeri olmayı neden aklından geçirmediğine bir türlü anlam veremezdi!

Bu muhteşem havada, fevkalade güneşin altında, bu muazzam terasta, bu şahane şezlongların üzerinde bir arada vakit geçirir, üzeri kremşantili sıcak çikolatalarımızı içerdik. Sıcak çikolatanın yanında absürt kaçsa da inanılmaz lezzetli pastırmalı sandviçlerden yer, hava kararıp soğuk basana kadar babamızın okuduklarını dinlerdik. Teyzem "Sen o zamanlar beşikteydin. Seni ittirirdim," diye anlatırdı. "İttirmek" ifadesini, çocukları uyutmak için beşiğin sallanması anlamında kullanır ve devam ederdi: "Tübingenli delikanlı, içerideki yemek odasında duran akordeonu tıngırdatır, belki de savaştan önce keman çaldığı zamanlara yolculuk ederdi. Akordeondan çıkan sesin kulağa hoş gelmediğini, müzikten başka her şeye benzediğini kimse dillendirmezdi." Irma teyzemin bir noktada yanıldığını düşünüyorum: Beşikte olan ben değildim, teyzem muhtemelen kardeşim Richard'la beni karıştırıyordu. Okuma saatlerini çok net hatırlamasam da bu anların mutlu anlar olduğunu söyleyebilirdim. Bu tür ifadeler ancak tam tersi tecrübe edildiğinde ortaya çıkıyor. İnsan, daha önce yaşadığı şeyin nasıl bir şey olduğunu, tam tersini yaşadığında fark edebiliyor. Aklıma takılan bir konu da Ferdinand'ın tek eliyle nasıl akordeon çaldığıydı. Irma teyzem hikâyeyi birazcık süslemek istemiş olabilir.

Okuma saatlerinin Ferdinand için tasarlandığını herkes biliyordu. Babamız Tübingenli profesöre, oğluna bir misafir gibi değil bir dost gibi davranacağına söz vermişti ve sözünü bu şekilde yerine getiriyordu.

Ferdinand bizimle bir yıl kaldı. Sonrasında babası onu alıp götürdü. Eşi vefat eden profesör yalnız kalmak istemiyor, bir meşgale arıyordu. Çok geçmeden Ferdinand da hayatını kaybetti. Henüz otuzunda bile değildi. Anlatılanlara göre son

ânına kadar Tschengla'daki okuma saatlerinden ve o saatleri tekrar yaşamak istediğinden bahsetmişti.

Hikâyenin önemli bir noktasındayız! Oğlunun ölümünden kısa bir süre sonra vefat eden profesör; kütüphanesinin bir bölümünü Gaziler Bakımevi'ne bağışlamıştı. Vasiyetinde bu mirasın detaylarına yer verilmişti. Kitapların isimleri tek tek yazılmıştı. Bu, epey zahmetli bir süreçti. Profesörün bunu yapmakta bir amacı olmalıydı. Kitapları, gazilerin keyif almaları ve akıllarını dağıtmaları için seçmediği aşikârdı. Aksi durumda içlerinde Kant, Fichte, Darwin, metrelerce uzunluktaki klasikler, Platon'un *Devlet*'i, Montaigne'nin *Denemeler*'i ve Francis Bacon olmazdı. Miras kitaplar listesinde eğlenceli kitapların esamesi bile okunmuyordu. Ne Karl May ne de Hedwig Courths-Mahler vardı. Bana öyle geliyor ki profesör kitapları seçerken oğlunu askere gitmeden önceki haliyle düşünüp oğlu sağlıklıyken okumasını istediği kitapları tercih etmişti. Kitapların bağışlanmasına onayak olan tek bir kişi vardı: Babamız. O olmasa böyle bir şeyin yolunu kim açabilirdi? Babam bu mirası, Ferdinand'a okuduğu kitaplarla kazanmıştı. Savaşta omzuna kadar bir kolunu, sol bacağının yarısını ve eskiden zehir gibi çalışan aklının dörtte üçünü kaybeden Ferdinand, onun sayesinde hoş vakit geçirmişti. Profesör, babamıza bu yolla teşekkür etmek istemişti. Bunun başkaca bir açıklaması olamazdı!

Üvey annem beni dinledikten sonra "Nereden biliyorsun? Profesörün vasiyetnamesini gözlerinle gördün mü?" diye sordu.

"Babam böyle anlattı," diye çıkıştım. Sesim yalan söylüyormuşum gibi hırçınlaşmıştı.

"Baban... Bana da aynı hikâyeyi, aynı şekilde anlattı," dedi.

"Eee o zaman," dedim.

"Ama ikimiz de bunun doğru olup olmadığını bilmiyoruz."

Gazilerin kaldığı ahşap binanın, oldukça zarif bir görüntüsü vardı. Dağ evinden ziyade İngiliz kır evlerini andırıyordu. Agatha Christie'nin yazdıklarından uyarlanan bir filmde buna benzer bir ev görmüştüm. Çukurda kalan bir arazi üzerine, yatay ve uzunlamasına inşa edilen binanın bir de çatı katı vardı. Daha önce bahsettiğim gibi girişin üzerinde burmalı iki ahşap

sütunla desteklenen bir saçak yer alıyordu. Binanın iki giriş kapısı vardı. İçteki kapı, ince ahşap çerçevelere yerleştirilmiş petek petek camlardan oluşuyordu. Camlardan içeriye altın renginde bir ışık sızıyordu. Meşe ağacından yapılan ve oldukça ağır olan dış kapı, bir metrenin üzerinde yağan kara ve kış fırtınalarına karşı korunmak için tasarlanmıştı. Sıcak havalarda ihtiyaç duyulmadığı için bu kapı yaz aylarında yerinden sökülür, kışın yeniden takılırdı.

Binanın arka cephesi güneye bakardı. Güney cephede yanılmıyorsam on iki metre uzunluğunda ve beş metre genişliğinde bir terasımız vardı. Terasın karaçamdan korkulukları, havanın etkisiyle gümüş gibi parlardı. Teras o kadar genişti ki otuz kadar şezlongun yanı sıra her birinin yanına üzerine içeceklerin, kitapların ya da gazetelerin koyulduğu sehpalara bile yer kalırdı. Sehpaların ayakları bambudandı. Terastaki *Almdudler*[13] logolu güneş şemsiyelerimiz bile hatırımda.

Buradan vadinin aşağısına kadar uzanan kısım ve yılın tamamında üzerinde karların parıldadığı dağın öte yüzü görülürdü. Evin dar kenarlarına kadar uzanan veranda sayesinde bütün gün güneşten faydalanırdık. Normalde bembeyaz olan pencere çerçevelerinin güneşe bakan yüzleri kahverengileşmiş, kararmıştı.

Aslında kurum yöneticisi ve ailesi için iki oda tahsis edilmişti. Bir yatak odası, bir de içinde mutfağın olduğu oturma odası. Babam kuzeye bakan ve pek de tercih edilmeyen iki odaya daha el koymuş, böylece kız kardeşimle benim kendimize ait odalarımız olmuştu. Minik Richard, annesiyle ve babasıyla birlikte uyuyordu. Alt katta, teras boyunca uzanan büyükçe bir yemek salonu vardı. Ahşap panellerle kaplanan duvarların görünümü rustik olmaktan çok, pahalı bir yelkenlinin ortasındaki sütunlar gibi vernikli ve pırıl pırıldı.

Yemek odasının duvarında *Yedi Svabyalı*'nın resmedildiği devasa bir yağlı boya tablo asılıydı. Svabyalılar yüzlerinde aptalca bir ifadeyle mızrak sallıyordu. Arka arkaya dizilmiş halde resmedilmişlerdi, birbirlerini sıkıştırıyor gibi görünüyorlardı. Google'a *Yedi Svabyalı* yazıp çıkan görsellerin üzerine tıkladığımda karşıma yemek odamızdaki resmin aynısı çıkıyordu.

---

13. Avusturya'nın limonlu milli içeceği. (ç.n.)

Bunu ilk gördüğümde yüreğim ağzıma gelmişti. Resmin her bir detayını gün gibi hatırlıyordum. Karşıma çıkan sayfada resmin, ressam Georg Mühlberg'in kartpostal serisinin bir parçası olduğu bilgisi yazıyordu. Başka bir sanatçı bu küçük formattaki çalışmayı, ikiye bir ebatlarında bir tuval üzerine aynen resmetmişti. Tablo, Gaziler Bakımevi'ne bir hayırsever tarafından bağışlanmıştı. Bu, kütüphanemizin bağışçısıyla aynı kişiydi. Sersem Svabyalıların hikâyesine, Grimm Kardeşler'den ve babamızın yaptığı pek çok okumadan dolayı hâkimdim. Her defasında katıla katıla gülerdik. Babam hiç gülmezdi, biz ise kahkahalar atardık. İçimizden biri gülmeye başladığında babam okumasına ara verir, ciddi bir ifadeyle yüzümüze bakardı. Böyle zamanlarda elimiz ayağımıza dolaşırdı. "Cesaret başarmanın yarısı demektir!" Babam ağzını her açtığında gülerdik. Schulz, Jackli, Marli, Jergli, Michal, Hans ve Veitli. Devasa canavarlarla savaşmak için ellerine mızrak alan ve utangaç tavşanlara benzeyen şapşal Svabyalılar...

Modern tarzda döşenen mutfak, buzlu camdan sürgülü bir kapıyla bölünmüştü. Taşınmamıza az bir süre kala büyükçe bir buzdolabı almıştık. Kız kardeşimle ben buzdolabının üst raflarına ancak tabureye çıkarak ulaşabiliyorduk. En üst rafa özenerek hazırlanmış, cam kâselere konmuş, her birinin üzerine birer çubuk tarçın batırılmış; kiraz, armut ve elma püreleri dizilirdi.

Kütüphane, evin kuzeydoğuya bakan cephesinin en sondaki odasıydı. Hemen önünde ihtişamlı bir köknar ağacı yükseliyordu. Babam pencereyi açtığında içeriye sızan reçine kokusu, kitapların küf kokusuyla birleşirdi. Bu, hâlâ cennetten bir nefes gibi gelir bana.

Dağlık ve ormanlık arazi, kuzeye doğru uzanırdı. Bu karanlık çam ormanından pek hoşlanmaz, onu evimizin düşmanı gibi görürdüm. Ormanın kokusu, uzaktan solumak kaydıyla hoşuma giderdi. Hep birlikte ormanın eteklerinde oynamaktan da keyif alırdık. Yazın, ormanın eteklerinde her an bir şeyler alev alacakmış gibi hissettiren şahsına münhasır bir sıcaklık hüküm sürerdi. Bana çok iyi gelen bir histi bu, hatırladıkça hâlâ iyi hissederim. Babamız da ormanda sık sık tek başına yürürdü. Bazen kahvaltısını yaptıktan hemen sonra çıkar, akşama anca dönerdi. Eve gelir, kendisini yemek odasındaki

şöminenin yanındaki deri koltuğa atar, açtığı bira şişesinin ağzını parmağıyla tıkar, protezini çıkarırdı. Annem, çoğu zaman kan içinde kalan ahşap protezin üzerini merhemle yağlardı. Babam, sırtında çantasıyla ormana gittiği günlerde eve saçları çer çöp içinde dönerdi. Sırt çantası ağzına kadar bitkilerle, böceklerle dolu olurdu. Böcekleri evden götürdüğü marmelat kavanozlarına koyar, bir önceki gün mutfak havlularından kestiği bez parçalarını kavanozların ağzına bağlardı. Akşam olduğunda yönünü aşağıya doğru çevirdiği lambanın altında, siyah kadifeyle kaplanmış ahşap panelin üzerine, ormandan topladığı böcekleri tek tek iğnelerdi. Sonra, beyaz mukavvadan kestiği şeritler üzerine mürekkeple böceklerin isimlerini yazar, bu isimleri böcek örneklerinin üzerine yapıştırırdı. Bazen bize, ormana giderken ona eşlik etmek isteyip istemediğimizi sorardı. İstemezdik. Annem de eşlik etmek istemezdi. Dağcılık botlarıyla ve botlarının üzerinden sarkmasın diye paça kısımları lastikli kayak pantolonuyla yürüyüş için gerekli donanıma sahipti. Kalın, kırmızı-siyah kareli pazen gömleği ve yürüyüş bastonu da buna dahildi. Lotte ona eşlik etmeyi çok ister ama bunu dillendirmeye cesaret edemezdi. Babam için bir başına tüm gün boyunca ormanda kalmak gayet normal bir durumdu.

Gaziler genellikle haziran, temmuz ve ağustos ayları ile Paskalya'dan önceki haftadan Hamsin Yortusu'na kadar olan zamanda gelirdi. O günlerde havamız değişirdi. Bir bacağını veya bir kolunu kaybedenler, öksürenler, tekerlekli sandalyedekiler, tek gözü olmayan gözü bantlı korsanlar, iki gözü birden görmeyen beyaz bastonlular, aklını yitirenler, kendini kaybedenler, istenmeyenler, unutulanlar... İnsana savaşı hatırlatan ve kimsenin görmekten pek hazzetmediği örnekler. Birlikte vakit geçirmemize, onlara takılmamıza müsaade ederlerdi. Bu onları eğlendiriyordu. Şarkı söylemeden geçirdiğimiz tek bir akşamımız olmazdı. Ertesi gün yarım saat boyunca yokuş aşağı yürüyerek okula gidip bir buçuk saat dağı tırmanıp geri dönecek olmamıza rağmen geç saatlere kadar onlarla kalmamıza izin verilirdi. Annem öyle kötü yemekler pişirirdi ki Gretel ve ben hatırladıkça hâlâ güleriz. Hiç beceremezdi, gerçi becermek zorunda da değildi zira zaten bir aşçımız vardı.

Annemiz evle ve evin ihtiyaçlarıyla pek ilgilenmezdi. İhtiyaçlar, her şeyi bildiğini düşünen Irma teyzemin sorumlulu-

gündaydı. Alışveriş listesi önemliydi, listedekilerin alınması görevi aşçının kocasına aitti. Haftada bir kez karavanı ödünç alır, Irma teyzenin isteklerini karşılardı. Çamaşır yıkama günleri ve yakacak odunların temini de önemliydi. Peki Gretel ile benim ödevlerimin kontrolü kimdeydi? Elbette Irma teyzemde.

Annemiz geyiklerin bakımı gibi elzem olmayan işlerle meşgul olurdu. Havalar soğuduğunda ve kar yağmaya başladığında geyiklere lahana topları verilirdi. Lahanayı hiçbirimiz sevmediğinden hepsi geyikler için ayrılırdı. Irma teyzemin de lahanayla arası yoktu ama savaştan dolayı elimizin altında olmasının iyi olacağını düşündüğünden alışveriş listesine mutlaka eklerdi. Un ve lahana, listenin olmazsa olmazlarıydı. Lahananın kokusu beni rahatsız ederdi, bu hâlâ değişmedi. İlk günlerimizde eşim lahana pişirdiğinde ona, tabağıma küçük bir parça koymasını söylerdim. Artık alıştı. Annem, geyiklerin lahana sevdiğini bilirdi. Ormanın kenarına kadar gelen geyikler, kar tepelerinin üzerinde annemi beklerlerdi. Uzağa bir yere oturur, onları izlerdim. Annem onlarla konuşurdu, geyikler ona öyle çok güvenirlerdi ki yemeklerini annemin elinden yerlerdi. Anlattığımda kimse bana inanmıyor ama bunu gözlerimle gördüm. Annemin dudaklarını oynattığına, onlarla konuştuğuna bizzat şahit oldum. İnsanlar hayvanlarla tıpkı küçük çocuklarla konuştukları gibi konuşur. Ama annem geyiklerle böyle konuşmazdı. Uzaktan fark edebiliyordum bunu. Geyikler onu dikkatle dinlerdi.

Ona, "Onlara bugün neler söyledin?" diye sorardım.

Bakışlarını kaçırır, "Aman, boşver," demekle yetinirdi.

"Olmaz, merak ediyorum," derdim.

"Allah Allah! Neden bahsettiğini anlamıyorum!" derdi.

Annemiz insanlarla nadiren sohbet ederdi. Oturur, dinler ya da dinliyormuş gibi yapardı. Bütün yaşamı boyunca karşı tarafa dinliyormuş izlenimi veren bir yüz ifadesi geliştirmiş bile olabilirdi. Böylece uğraşmak zorunda kalmazdı. Bazen geceleri annemle babamın konuşmalarına şahit olurdum. Kendi aralarında uzun uzun sohbet ederlerdi.

Gretel'i uyandırır, "Bak yine konuşmaya başladılar," derdim.

Sesimizi çıkarmadan sohbetlerine kulak kabartırdık.

Annemiz, türlü türlü kuşlarla da ilgilenirdi. En kaliteli tahılları seçer, onları tereyağına batırır ve kuşlara ikram

ederdi. Margarini tercih etmezdi. Babamız da margarinden ve malt kahvesinden nefret ederdi. Sert, koyu ve yeni çekilmiş kahve severdi. Kendine ait küçük bir kahve fincanı vardı. Bir yerlerden araklamış olabilirdi. Margarini tereyağına tercih eden konuklarımızın sayısı hiç de az sayılmazdı. Paketlenerek gelen margarin dışarıdan, tereyağı ise doğrudan köylülerden alınırdı. Bazıları, tereyağının üzerindeki parmak izlerinden tiksinirdi.

Irma teyzem bazen eşyaların üzerinde parmaklarını gezdirir ve "Buranın tozunun bir kez daha alınması lazım," diye çıkışırdı. Annemiz kız kardeşine büyük bir saygıyla yaklaşırdı.

Konuklar gittikten sonra koca bina yeniden bize kalırdı.

Mutfak penceremizin önünde kırmızı meyveli bir üvez ağacı, Almanların deyişiyle alıç ağacı boy vermişti. Zehirli meyveleri, likör yapımında kullanılıyordu. Irma teyzem kaynatarak zehrini aldığı bu kırmızı meyvelerden yaptığı püreyi, boğaz ve karın ağrısı ilacı olarak kullanırdı. Babamız bunu saçma ve tehlikeli bulurdu. Boğaz ağrısına aspirinin birebir olduğunu, karın ağrısı için de müshilin iyi geldiğini söylerdi. Sırf bu yüzden birbirlerine girerlerdi. Üvez ağacından neden mi bahsediyorum? Çünkü onun bana dokunan bir yanı var. Her gün Schlossberg boyunca yaptığım rutin yürüyüşlerimde bir üvez ağacının yanından geçiyorum. Meyve verdiği dönemde ağacın dalları yola doğru sarkıyor. Annem aklıma geliyor. Çocukça, yaşıma göre çocukça düşüncelere kapılıyorum: ağaç, Tschengla'daki evimizin mutfak penceresinin önündeki ağaca dönüşüyor, onu annemle bütünleştiriyorum.

Bir gün babamız, vadiden elinde bir film projektörüyle döndü. Projektörü, konukların konakladığı süre boyunca kullanmak için sendikadan ödünç almıştı. Akşam olduğunda yemek salonundaki "Yedi Swabyalı" tablosunun üzerine bir çarşaf asıldı, masalar kenara çekildi ve sandalyeler yan yana dizildi. Sinema filmi deneyimimiz böyle başladı. İzlediğimiz filmlerden yalnızca bir tanesi aklımda kaldı: *Die Geierwally*. İkinci filmin sadece ilk cümlesini anımsıyorum. Bir erkek sesi şöyle diyordu: "Kavala Limanı'na içinde binlerce katırın olduğu bir gemi yanaştı..." Bir süre sonra herkes aynı filmi en az bir ya da iki kez izlediği

için yemek salonu Gretel ile bana kalmıştı. Hastalar, terasta oturup iskambil oynamayı tercih ediyordu. Mevsim yazdı, saat gecenin onu olmasına rağmen gökyüzü hâlâ aydınlıktı ve hava sıcaktı. Ben *Die Geierwally*'i izlemek istiyordum, diğer filmler ilgimi çekmiyordu. Gretel de diğerleri gibi aynı şeyi izlemekten sıkılmıştı. Sezonun sonuna doğru babam sinema perdesini artık yalnızca benim için kuruyordu. Evet, babam kızına sinema salonu hissini yaşatmak için her defasında otuz sandalyeyi tek tek yan yana diziyordu. Ben de her defasında aynı heyecanı yaşıyordum. Wally ile Bärenjosef'i tekrar tekrar izlemelere doyamazdım. Afra karakterini de beğenirdim. Her akşam bir kez daha öfkelendiğim Afra'nın, Josef'in yeni sevgilisi olmadığını, yeğeni olduğunu kendime hatırlatırdım. Aynı filmi on kez izlemiş olmam, perdenin karşısına ilk kez izleyecekmişim gibi geçmeme engel değildi. Arkamdan yaklaşan babam, ellerini başımın üzerinde gezdirir ve alnıma dökülen saçlarımı okşardı. Yüzünde şefkat izleri taşıyan babam, kimseye karşı, özellikle de çocuklarına karşı sevgi dolu cümleler kuramazdı. Saçlarımı okşadıktan sonra terasa, diğerlerinin yanına gider ve beni çarşafın üzerine yansıyan adamlarla ve kadınlarla baş başa bırakırdı. Her akşam aynı olay örgüsünün geçtiği, aynı sözlerin söylendiği fakat her defasında bana yeniymiş gibi gelen hareketlerle baş başa kalırdım. Tıpkı Wally gibi çılgınca düşüncelere kapılır, Josef'in ölmesini isterdim. Wally'nin büyüttüğü akbabayı, kartalı andıran kanatlarından ürkmeme rağmen yine de çok severdim...

Yine gündüz gözüyle hayallere dalıyor, Tschengla'daki renkleri gözümde canlandırıyorum: Zambak beyazı, centiyan mavisi, çilek kırmızısı. İstinasız her gün, kızımın yuvarlanıp düştüğü Schlossberg Dağı'ndan geçiyorum. Kızım yirmi bir yaşındaydı. Yirmi bir yaşına basalı daha birkaç gün olmuştu. Ona sık sık Tschengla'yı anlatırdım. Bana sürekli, "Anne haydi bana çocukluğundan bahsetsene!" derdi. Biri erkek biri kadın iki polisin bahçe kapısından geçerek bana doğru yürüdükleri o an hiç aklımdan çıkmıyor. Gülleri budadığımı gören polisler, bahçeye yönelmişti. Olay hakkında tek kelime etmedikleri halde çimlerin üzerine diz çökmüş, duyacaklarımı beklemeye başlamıştım.

"Öldü mü?" diye kekelemiştim. Polislerden erkek olanı yüzünü buruşturmuştu. Kadın polis, kızımızın adını zikretmeksizin "Helikopterle hastaneye kaldırıldı, acilen ameliyata alındı," diye cevap vermişti.

Paula, sabah bir kız arkadaşıyla birlikte dağa yürüyüşe çıkmıştı. Arkadaşı, dağda çok güzel bir tırmanış yolu olduğunu, oraya çıkabileceklerini söylemişti.

Paula'ya dönüp "Bu ayakkabılarla gidemezsin!" demiştim.

Paula bana göz kırpıp "Tamam anne, alt tarafı yürüyeceğiz," cevabını vermişti.

Ayağında sarı spor ayakkabıları vardı. Olayın ardından eşimle birlikte o ayakkabıları Slossberg'deki bir elma ağacının altına gömdük. İnsan bir yakınını kaybettiğinde günler inanılmaz derecede yavaş ilerliyor. Bununla nasıl baş edeceğini bilemiyor, sembolik veya törensel olduğunu fark etmeksizin bir şeyler yapma ihtiyacı duyuyorsunuz.

Yaşananlardan sonra dağın sakin ve huzurlu manzarasına bakmakta zorlanıyorum, bakmak istemiyorum. Her an bir şeyler kırılıp yok olacakmış gibi bir duygu bu. İçimin bir köşesine aniden çöken ve küçümseyen bakışlarıyla sırıtarak bana hiçbir şeyin kusursuz olmadığını söyleyen bir his. Tuhaf bir şekilde bu his bana iyi geliyor. Yaşamım boyunca üvez ağaçlarının güzelliğiyle yarışan çok az şeye rastlamışımdır. Schlossberg'de yol üzerinde devasa bir üvez ağacı var. Bunaldığımda adımlarımı hızlandırarak o ağacın yanına gidiyorum.

Aşçının eşi, sadece getir-götür işi yapmıyor, aynı zamanda tamir işlerinden de iyi anlıyordu. Tamir ettikleri arasında savaş öncesinden kalma ve büyük ihtimalle orman işçileri için yapılmış küçük bir yük teleferiği de vardı. O dönemde bakımevi henüz inşa edilmemişti. Teleferiği çalıştıran operatör büyük ihtimalle artık hayatta değildi ve savaşın ardından hiç kimse herhangi bir şeyin sorumluluğunu almak istemedi. Sahipsiz kalan teleferik de bir süre sonra işgörmez hale geldi. Zamanla paslanan ve toprağa karışan halatlar epey hasar görmüştü. Babam ve aşçının kocası teleferiği bakımevinin zimmetine geçirme kararı aldı. Bu yenilik, kurum için oldukça anlamlı bir ilerlemeyi temsil ediyordu. Bunun aksi iddia edilemezdi zira artık kimse sırtlandığı ağır yükleri vadi boyunca taşımak

zorunda değildi. Teknoloji sayesinde bu zorluk aşılmıştı. O bir yük teleferiğiydi, onunla insan taşımak kesinlikle yasaktı. Ancak Gretel ile benim binmeme ara sıra izin veriyorlardı. Gretel'in teleferikten ödü kopardı, ben korkmazdım.

Gretel bugün hâlâ şöyle der: "Neydi o yaşadığımız! Başlı başına babamın sorumsuzluğuydu! Annemin durumdan haberinin olmadığına kalıbımı basarım. Babam ne düşünüyordu acaba! O teleferiğe binmek istemediğimizi çok iyi hatırlıyorum. Her defasında binmemek için direnirdim. Bizi düpedüz tehlikeye atıyordu. İnsan bir durup ne yapıyorum diye düşünür, değil mi? Teleferik demeye bin şahit lazımdı. Ortada korkuluk falan yoktu. Birbirine çiviyle tutturulmuş birkaç ahşap parçası, paslanmış dört zincirle havada asılı duruyordu! Yolun bir noktasında uçurumun üzerinden geçiliyordu. Ölebilirdik! Ne zaman aklıma gelse fena oluyorum!"

"Neyse canım, bindik işte."

"Ölebilirdik diyorum sana, hayret bir şey!"

"İyi de ben teleferiğe binmek için can atardım! Bir daha bir daha bineyim isterdim."

"Ah sen yok musun!"

"Pişman mısın peki?"

Gretel, biraz düşündükten sonra hafifçe gülümseyerek şu cevabı verir: "Hayır pişman değilim. Yine yapmak isterim ama sen de yanımda olursan."

"Olurum tabii!"

Bir süre sonra dört başı mamur bir teleferiğimiz oldu. Her birinin üzerine beşer kişinin oturabileceği iki bankı olan, yeterince güvenli bir teleferikti bu. Tschengla'nın bağlı olduğu kasabanın belediye başkanı devreye girmiş, yeni teleferiğin inşası tamı tamına altı ay sürmüştü. Zamanla her şey düzeliyordu. Hatta tahayyül dahi edemeyeceğimiz çok daha güzel şeyler olacaktı. Kimsenin aklına gelmeyen gelişmelerden biri de kuruma telefon bağlanmasıydı. Telefon hattı mevzusu, yeni teleferik inşasıyla aynı dönemde gündeme geldi. Ahize, yemek salonunun duvarına sabitlendi. Artık bir telefonumuz vardı fakat kimi arayacağımız konusunda hiçbir fikrimiz yoktu. Bizi arayan birileri de yoktu. Uzun süre de olmadı. Bir gün yemek odasından geçtiğim sırada telefon çaldı. Daha öncesinde sırf

eğlencesine konuşma pratiği yapmıştık. Yaptığımız pratikten hareketle ahizeyi kaldırıp "Merhaba? Burası Gaziler Bakımevi," diye yanıtladım. Telefonun ucunda, daha önce yüzünü bir kez bile görmediğim Lorenz dayım vardı. Bana kim olduğumu sordu. "Monika ben," dedim. "Peki!" dedikten sonra babamın orada olup olmadığını sordu. Ahizeyi kapatıp babamı çağırmak için dışarıya çıktım. Ahizeyi tekrar kaldırdığımızda konuşmaya devam edebileceğimizi sanıyordum. Çok geçmeden telefon yeniden çaldı.

Buraya, konuklarımız haricinde yaz tatilini geçirmek isteyenler de gelirdi; herhangi bir engeli olmayanlar, normal insanlar, başta Almanlar olmak üzere bazı Viyanalılar. Çevredeki çiftlik evlerini bir iki haftalığına kiralar, yürüyüşe çıkar, bölgenin misafirperverliğini öve öve bitiremez, evlerine döndüklerinde etrafındakilere burayı tavsiye ederlerdi. Yeni teleferik onlar için tasarlanmıştı. Burada kaldıkları süre boyunca vadinin aşağısına, alışverişe gidebiliyorlardı. Yaz konukları zarif ve zengin insanlardan oluşuyordu. Eşleriyle birlikte gelen doktorlara, meclis üyelerine ve yüksek mevkiden memurlara, geldikleri yerlerde onlar tatildeyken de ihtiyaç duyuluyordu. Sık sık telefon çalar, şu veya bu evde tatil yapan kişilerden bilgi almamız istenirdi. Bazılarının kendilerine ait yeni veya restore edilmiş yazlıkları vardı. Gretel ve ben haber postacılığına çıkardık. İşimizi keyifle yapardık çünkü karşılığında ellişer kuruşluk bahşişler alır, birilerinin bize fındıklı kek ikram etmesini beklerdik. Kapıları çalar, "Telefon raporuuu!" diye bağırırdık. Kapıyı açan kişiye, üzerinde kim tarafından arandıklarını yazdığımız notları teslim ederdik. Notları Irma teyzem alır; kâğıda, arayan kişinin adını ve neler söylediğine dair birkaç detayı yazardı. El yazısı son derece güzel ve hatasızdı. Bu özelliğiyle gurur duyardı. "Amir" statüsündeki Irma teyzem, babamızın "sağ kolu"ydu. Hizmetçiliğin yanı sıra yönetici asistanlığı ve personel yöneticiliği de yapıyordu. Aşçının, aşçının eşinin ve Lotte'nin denetimi ondaydı. Hizmetçilik unvanı yalnızca maaş bordrosu için geçerliydi.

Yeni teleferiğin vagonları alüminyumdan yapılmıştı. Üzerlerine güneş vurduğunda pırıl pırıl parlar, yeni çağın simgesiymiş gibi görünürlerdi. İnsan uzaktan baktığında orada yeni bir şey olduğunu fark ederdi. Sezon bittiğinde teleferik seferlerine

de ara verilirdi. Yedek anahtar babamızdaydı. Bakımevinin acil ihtiyaçları için kullanılabilirdi. Bu kurum, her ne kadar Avusturyalılara değil Almanlara ve hususen Svabyalılara hizmet etmek için kurulmuş olsa da engellilerin desteklenmesi hafife alınacak bir mevzu değildi. Acil durumlarda babamın teleferiği kullanmasına izin verilmişti. Acil durum pek nadiren yaşanan bir şeydi. Bir keresinde komşulardan birinin doğum sancısı tutmuştu. Bir diğerinde orman işçilerinden birisi ağır yaralanmıştı. Bunların dışında Gretel ile birlikte babamızın gözlerinin içine bakıp yalvarır, teleferiği kullanma iznini kapar, vadiden aşağıya iner, sonra tekrar çıkardık. Yolculuk sırasında birileriyle karşılaştığımızda olduğumuz yere çömelmemiz gerektiğini ve herhangi bir soruya maruz kaldığımızda her şeyi inkâr etmemiz gerektiğini bilirdik.

"Bu yalnızca bir defa oldu," der Gretel.

"Hayır, en az üç defa," diye cevap veririm.

"Bir defa," der tekrar.

"Üç defa," derim.

Birlikte eski fotoğraflara bakarız bazen. Bu fotoğraflardan birinde Gretel bir kızağın üzerinde oturuyor, bense yanında dikiliyorum. Yüzüme, yemek salonlarının resmedildiği çizimlerdeki gibi misafirlere ikramda bulunan kadınların havasını vermeye çalışmışım.

Konu fotoğraftan açılmışken sezon sonuydu ve fotoğrafçımız, gazilerle toplu fotoğrafımızı çekmek için üçayağını ayarlamaya çalışıyordu. O sırada kuruma daha önce hiç görmediğimiz iki kişi geldi. Altlarında Alman plakalı, üzeri açık gri tenteli, Opel Rekord marka bir araba vardı. Biz fotoğraf çektirmek için hazırlık yaparken onlar evi incelemeye başladı...

Sonrasında yaşayacağımız tuhaflıkları temellendirebilmem için öncesinde neler yaşandığını paylaşmam gerekiyor. Hikâyenin öncesinde şunlar oldu:

Mevsim kıştı. Telefon çaldı, ahizeyi kaldıran yine bendim. Telefonun diğer ucundaki beyefendi, müdür ile görüşmek istediğini söyledi. Bu defa ahizeyi kapatmadım. Arayan kişi, bizim kurumun sahibi olan derneğin üyelerinden biriydi. Stuttgart'tan arıyordu. Hatta derneğin başkanı bile olabilirdi.

Bizi ziyarete geleceğini söylemek için aramıştı. Gerçekten de birkaç gün sonra yanımızdaydı. Boynu yokmuş gibi görünen bu adamın kolları ve bacakları alışılandan çok kısaydı. Ufak tefek biriydi. Hepimiz için bir şeyler getirmişti. Hediyeler arasında üzeri renkli şekerlerle süslenmiş zencefilli kurabiyeler vardı. Önümüzdeki günlerin çok daha farklı ve iyi olacağını vadeden beyefendi, kurumun yılda üç-dört ay kadar faal olup diğer zamanlarda boş kalmasının artık mümkün olmadığını söyledi. Bu durumun hem hoş olmadığını hem de israf olduğunu düşünüyordu. Gazilerin tedavisine elbette eskiden olduğu gibi ihtimam gösterilecek, onlar için en iyisi yapılacaktı fakat bundan sonra en yoğun sezon olan yaz ayları yerine ara sezonda yani sonbahar ve kış aylarında tedavi görebileceklerdi. Ne de olsa tedavilerinin hava durumuyla bağlantısı yoktu. Kurum diğer aylarda boş kalmamalı, otel veya pansiyon olarak hizmet vermeye devam etmeliydi. İnsanlar buranın havasını tercih ettiği için kurumun kazancı da artacaktı. Babamın yöneticilik pozisyonu otel yöneticisi olarak devam edecekti. Maaşında gözle görülür bir artış olacaktı. Özetle prensip olarak her şey eskisi gibi kalacak ancak her şey değişecekti.

Beyefendi, öncelikle binanın yeniden düzenlenmesi yani binaya yeni unsurların eklenmesi gerektiğini söyledi. Yeni odalar eklenebilirdi. Binanın içini dolaştıktan sonra fikir yürütmeye başladı.

"Bu oda ne için kullanılıyor?"

Babam, "Burası kütüphane," diye yanıtladı.

"Kütüphane mi?"

"Evet."

"En üst katta bir kütüphane ha?"

Babam gururla "Evet efendim, görmek ister misiniz?" diye sordu.

Görmek istemedi. Işığı yakıp gözünün ucuyla dahi bakmadı. Kütüphane odasının oldukça konforlu iki küçük odaya dönüştürülebileceğini söyledi. Beyefendi, şehirde yaşayanların bir kısmının tatillerini dağda geçirmek istediğini; küçük, dar ve konforlu odaları tercih ettiklerini, tabiri caizse bu tarz rustik yapıları yuva gibi gördüklerini düşünüyordu.

Babam araya girip kitapların akıbetinin ne olacağını sordu.

"Kitaplar mı? Kimse kitap okumak için bu kata çıkmayacaktır. Kitaplar alt kata taşınabilir. İnsanlar okurken başını kitaptan kaldırmaz, bu kata çıkan aklı başında her insan dağ manzarasını izlemek isteyecektir. Buraya gelenler doğanın tadını çıkarmayı, yürüyüş yapmayı, oturup kalmaya tercih edecektir. Herhalde kütüphane dediğiniz bu odanın geçmişte çok fazla ziyaretçisinin olduğu söylenemez."

Babam susup durumu kabullenmek zorunda kaldı.

Beyefendi, kendi vereceği cevabın aynısını babamdan beklermiş gibi "Peki o zaman, ne yapıyoruz?" diye sordu.

Bunun üzerine babam kütüphaneyi dağıtmaya başladı. Üvey annem bu durumu "el koymak" olarak tanımlar, bense babamın kitapları kurtardığını söylerim.

Daha önce babamın o dönemde lise diplomasını almak için akşam okuluna gittiğinden bahsetmiştim. Haftada bir kez vadiden şehre iniyor ve şehirde kiraladığı küçük odasında kalıyordu. Bu defa kirayı kilise değil bir sendika burs olarak ödüyordu. Blok halinde iki güne sıkıştırılan dersler cuma akşamı başlıyor, cumartesi günü sabahtan akşama kadar devam ediyor ve pazar günü öğleden önce bitiyordu. Babam cuma öğleden sonra ağzına kadar dolu iki valizle evden çıkıyor, pazar öğleden sonra boş valizlerle dönüyordu. Kitapları o küçük odaya istifliyordu. Buna ne zamana kadar devam edeceği konusunda hiçbir fikri yoktu. Liseden sonra eğitimine devam etmeyi, imkânı olursa kimya okumayı, ailesiyle birlikte şehre taşınıp iyi bir iş ve genişçe bir ev bulmayı, evin bir odasını kütüphaneye ayırmayı planlıyordu. Aklında Lungau Mariapfarr'daki müteahhidin kütüphanesi vardı, onu örnek alıyordu. Yaptığının fark edilmeyeceğini sanıyordu. Üstelik bunu derneğin iyiliği için yapıyordu zira dernek üst katı, kitaplara başını gömenlere layık görmemişti. Kitapları kuruma bağışlayan Tübingenli profesörün her bir kitabı listelediğinden haberi yoktu. Kitap envanterine yalnızca kendisinin hâkim olduğunu sanıyordu. Kitapların tamamına el koymayı düşünmüyordu, böyle yaparsa insanların dikkatini çekerdi. Fakat içlerinden en güzel, en farklı ve en değerli olan beş yüz-altı yüz kadarını kurtarmak istiyordu. Geriye kalanlar maalesef kurban edilecekti. Ya bir antikacıya kilo karşılığı satılacak ya bitpazarına ya da geri dönüşüme gönderilecekti.

Paskalya Bayramı'nın hemen ardından Stuttgart'taki derneği temsilen bir mimar ile bir mali denetçinin geleceğini bildiren sürpriz bir telefon aldık. Binanın yeni plana göre fizibilitesi yapılacaktı. Aynı zamanda demirbaş yani envanter sayımı da yapılacaktı. Bu dönemde kurum boş olduğu için eşyaları toplama aşamasına yavaş yavaş geçilebilirdi. Vakit nakit demekti. Nakit ise ilerleme. Kuşkusuz ilerleme iyi bir şeydi. Yaz geldiğinde otel, daha doğrusu pansiyon hizmet vermeye başlamalıydı. Gazilerin sonbahar ve kış ayları için yapacağı başvurular şimdiden alınabilirdi.

Ortada kurtarılması gereken, aralarında Kant'ın harikulade eserlerinin de olduğu iki yüze yakın kitap vardı. Bunların bitpazarına gönderilmesine izin mi verilecekti? Ya da Clemens Brentano ile Achim von Arnim'in kaleme aldığı üç ciltlik, içinde çok sayıda resmin yer aldığı *Des Knaben Wunderhorn* geri dönüşüme mi gönderilecekti? Peki ya Gustave Doré'un çizimlerinin olduğu *Don Kişot*'un o muhteşem cildi, rutubet kokan bodrum katında çürümeye mi terk edilecekti? Ne yazık ki kitapları valize yerleştirmek ve onları şehirdeki küçük odada koruma altına almak için yeterince vakit yoktu.

Bütün bu anlattıklarımın kendi düşüncelerim olduğunu kabul ediyorum. Babamın aklından neler geçtiğini tam olarak kestirmem mümkün değil. Neresinden tutsam, yaşanan saçmalıklar bir şekilde elimde kalıyor.

Babamın ne yapmaya çalıştığını bilmiyorum. O telaşın içinde hâlâ kendine saklamak istediği kitapları yemek masalarının üzerine serdiğimiz muşambalara sarıyordu. Bu yöntemle altı büyük paket hazırladı. Paketleme için kullanılan muşamba masa örtüleri, gazilerin bazılarının bedeni aşırı derecede titrediği ve yemek yerken masa örtülerini kirlettikleri için düşünülmüştü. Her kahvaltının, öğlen ve akşam yemeğinin ardından masa örtülerini değiştirmek çok zahmetli bir işti. Babam kitapları su geçirmez muşambayla paketledikten sonra yardım etmem için beni yanına çağırdı.

Babamın bu tür durumlarda her seferinde beni tercih etmesi, zihnimde hep bir muamma yaratmıştır! Bu konuyu bırakın üvey annemizi, Gretel ile bile konuşmadım. Eşim dışında hiç kimseyle paylaşmadım. Babam her şeyi kendisi yapabilecekken, bana ihtiyacı yokken neden yanında olmamı istiyordu?

Bahsettiğim paketler o kadar ağırdı ki tek bir tanesini taşımak bir yana yerinden bile kaldıracak güçte değildim. Babam kulübeden çıkardığı el arabasının içine yerleştirdiği iki paketi ormana götürdü.

Ben de ona eşlik ediyordum. Bir ara "Baba, ne yapıyorsun?" diye sordum.

Bir sonraki turda yanımıza iki paket daha aldık. Son iki paketle turumuz tamamlandı. Evden bakıldığında görünmemeleri için paketleri çalıların arkasına saklıyordu. Nasılsa orada kimsecikler yoktu.

Yanından ayrılmıyor ve sürekli aynı soruyu soruyordum. "Bu ne şimdi?", "Bunu neden yapıyorsun?", "Neden böyle bir şey yapıyoruz?"

"Neden yaptığımızı anlayacaksın. Soru sormayı bırak artık!" diyordu.

Babam ve ben hariç evde kimsenin olmadığı, diğerlerinin bebek arabasıyla Richard'ı dolaştırmak veya birilerini ziyaret etmek için dışarı çıktığı bir gündü. Tam olarak nereye gittiklerini bilmiyordum. Sadece o ve ben vardık. Babam önce kulübeden bir kazma, bir de kürek çıkardı. Küreği elime tutuşturdu. Elindeki kitap paketlerini sürükleye sürükleye ormana; devrilmiş, köklerinden sökülmüş bir ağacın yanına taşıdı. Köklerin devamında, yerde nerdeyse içine sığabileceğim büyüklükte bir çukur vardı. Babam üst üste yığdığı paketleri çukura yerleştirdi. Küreği eline aldı, paketlerin üzerini toprakla kapattı.

Bir yandan çıplak ellerimle ona yardım ediyor, bir yandan da "Bunu neden yapıyoruz?" diye soruyordum.

"Bu bizim hazinemiz. Hazineler saklanır. Hazine sahibi olmak için bunu yapmamız gerekiyor. Yerini unutma sakın! Hazinemizin nerede olduğu her zaman aklında olsun!"

"Peki bu sırrı kiminle paylaşabilirim?"

"Hiç kimseyle."

"Gretel ile?"

"Hayır."

"Peki ya annemle?"

"Hiç kimseyle dedim ya. Kimseye söylemeyeceksin!"

"Hiç kimseyle. Peki hazinemizi ne zaman buradan çıkarabiliriz?"

"Zamanı geldiğinde."

"Yakında mı?"

"Evet, yakında."

Taze toprağın üzerini bir sürü yaprakla ve ağaç dallarıyla kapattık. Zemin, hiç el değmemiş gibi görünüyordu. Ortalıkta hazine falan yoktu. Babam bir an başını yukarı doğru kaldırıp ağaçların tepesine doğru baktı ve koşmaya başladı. Beni ormanın ortasında öylece bıraktı. Protez bacağını çeke çeke, daha doğrusu zıplaya zıplaya koşuyordu. Ormanın içine doğru kollarını açarak ve nefes nefese ilerlediğini görüyordum. Kollarını aynı ritimle hareket ettiriyordu. Seslenildiğinde duyduğu sese doğru koşmaya başlayan çocuklar gibiydi. Aklı başında olan bir kişi vardı, o da bendim.

Tam bir görev adamı olarak el arabasıyla kazma küreği ait olduğu yere, kulübeye kaldırdım. Babam kıyafetlerini ve ayakkabılarını çıkarmadan oturma odasındaki koltuğa uzanıp uyuyakaldı. Evdekiler yürüyüşten veya her nereye gittilerse oradan dönene kadar da uyanmadı.

Buraya kadar anlattığım şeyler sizce de tuhaf değil mi? Akıllara ziyan bir hikâye!

Olur olmaz zamanlarda buna benzer pek çok şey aklıma geliyor, yaşadıklarımızdan hangisinin gerçek hangisinin kurgu olduğunu ayırt etmekte zorlanıyorum. Babam, kitapları kendi başına gömebilecekken garip bir şekilde benim de yanında olmamı istiyordu. Tuhaflık, işte tam da burada başlıyordu. Richard henüz beşikte küçücük bir bebekti. Öyle olmasaydı babam muhtemelen hazinesini, kızı yerine oğluyla gömmeyi tercih ederdi. Gretel benden yaşça büyük olmasına rağmen neden benim kendisine eşlik etmemi istiyordu? Bir anda babamın en yakın dostu haline gelmiştim. Bu durumdan bazen ziyadesiyle rahatsızlık duyuyor, bazen de babamın hazinesini emanet ettiği tek evladı olduğum için gururlanıyordum. Arthur efsanesinin ya da *Die Wächterin des Schatzes*[14] hikâyesinin bir benzerini yaşıyordum. İlerleyen günlerde babamla bu konuyu hiç konuşmadık. Aradan geçen zaman içinde dünyada ve ailemizde pek çok şey değiştikten sonra, henüz on sekizime yeni merdiven dayamışken babam hayattan ne gibi bir beklentimin olduğunu sordu bana. Onu mutlu etmek için değil gerçekten

14. Hazine Bekçileri. (ç.n.)

böyle düşündüğüm için şu yanıtı verdim: "Bir gün bir kitabın üzerinde ismim yazsın isterim."

Beni böyle bir şeyin içine neden sokmuş olabilirdi? Gün gelip hayata veda ettiğinde hazinesinin yerini bilen birinin olmasını istiyor olabilirdi. Yoksa ta o zamanlar "başına geleceklerden" haberdar mıydı? Kardeşim Richard'ı düşünüyorum bazen. Hayata karşı herhangi bir beklentisi olmayan, hiçbir şeyi dert etmeyen; her günü, her yılı birbirinin aynı olan, amaçsız, tasasız kardeşim. Okul yıllarında peşinde koşan sayısız âşığı vardı, ilerleyen yaşlarında da bu geleneği sürdürdü. Hiç şikâyeti yoktu. Kimsenin peşinden koşmadı, kimse için kendisini zahmete sokmadı. Ne üstüne başına dikkat etti ne de konuşma şekline. Onun için her şey oldukça zahmetsizdi, her şeyi kolayca elde etti. Avareler gibi günlerce bira ve marihuana içer, havasız odalarda kokarca gibi yaşardı. Sonra kendisini sıcak suyla doldurduğu küvete atar, sabun ve şampuan bile kullanmaksızın su soğuyana kadar küvette kalırdı. Sudan çıkar, kurulanmaya bile gerek duymadan eprimiş kıyafetlerini üzerine geçirirdi. "Amaaan, bir şeyler ters giderse kendimi öldürür, kurtulurum," derdi. Öyle de oldu. Babamızın da Richard gibi düşündüğünden eminim, ta çocukluğundan itibaren hem de. "Bir şeyler yolunda gitmezse kendimi öldürebilirim." Ya da şakacı Nestroy'un dediği gibi "İpler koparsa o iplerle kendimi asarım."

Babamın iplerinin kopma vakti yaklaşıyordu. Söyledikleri gibi derneğin Stuttgart'taki merkezinden bir muhasebeciyle bir mimar geldi. Görevliler çakıllı yoldan bakımevine doğru yürürken onları karşılamaya giden otobüs de arkalarından geliyordu. Sezon sonuydu. Gaziler, fotoğraf çektirmek için otobüs şoförünün de aralarına katılmasını bekliyordu. Şoför, bugüne kadarki hiçbir fotoğraftan eksik kalmamıştı. Usul gereği otobüsün küçük bir parçasının da fotoğrafa dahil olması istenirdi. Bunun için özellikle valizlerin tavana koyulması için kullanılan, otobüsün arka kısmındaki kıvrımlı merdivenin olduğu bölüm tercih edilirdi. Stuttgart'tan gelen beyefendiler aynı kravattan takmıştı, baklava dilimli süveterleri de birbirinin aynıydı. Yine her ikisinin de gömleklerinin üst düğmesi açıktı ve kemik çerçeveli gözlükleri vardı. İkiz gibi görünen beylerin ifadesine göre birbirlerini tanımıyorlardı, yolculuk sırasında

tanışmışlardı. İkisi de oldukça güler yüzlüydü, herkesle tek tek tokalaştılar. İkram konusunda zahmete girmememizi, bir bardak su ile kahvenin yeterli olduğunu söylediler. Vadinin aşağısında bir pansiyon ayarlamışlardı, burada en fazla bir iki saat, bilemediniz üç saat kalacaklardı.

Babamız verandaya, misafirlerin yanına geçti.

İçlerinden denetçi olanı, evrak çantasını açıp bir tomar belge çıkardıktan sonra "Burada, derneğin yıllar içinde sahip olduğu her şey listelenmiş. Bu bize bir çeşit genel bakış sunuyor. Bu listenin yarısını kontrol etsem kâfi. Eşyaların yarısına ihtiyaç olmayacağı, yenilerinin alınması gerektiği kanaatindeyim. Sizden şahsınıza ve ailenize ait olan eşyaları söylemenizi rica edeceğim ve eğer bir sakıncası yoksa etrafı hızlıca gözden geçireceğim," dedi. Elindeki birkaç parça evrakı, tabii bunlara evrak denilirse "Her şey formalite gereği," diyerek babama ibraz etti. Bütün bunlar dernek tüzüğünün yerine getirilmesi içindi. Babamın evraklara göz atmasının, süreci kolaylaştıracağını söyledi. Babam evrakları incelerken Tübingenli profesörün kuruma bağışladığı kitapların listesiyle karşılaştı. Özenle ve büyük bir gururla felsefe, tarih, edebiyat, doğa bilimleri gibi başlıklara ayrılan ve yazar isimlerinin alfabetik şekilde sıralandığı listeye, noter tarafından imza ve kaşe ile onaylanan vasiyetnamenin ilgili bölümü eklenmişti. Bunun dışındaki evrakların tamamı el yazısıyla yazılmış; içinde mutfak aletlerinin, çarşaf ve perdelerin sayısının yer aldığı, çalakalem hazırlanmış listelerden ibaretti. Resmiyet arz eden tek belge kitaplarla ilgili olandı ve bu yüzden de diğerlerinden çok daha önemli görünüyordu. Babam denetçinin en çok bu listeyi dikkate alacağından emindi ya da öyle düşünüyordu. Zira bunun haricindeki diğer evraklar için Stuttgart'tan kalkıp ta Avusturya'nın tepelerine kadar gelmek düpedüz ahmaklık olurdu. Harcanan benzin parasına bile değmezdi. Kütüphane babam için ne kadar kıymetli olursa olsun derneğe bir açıklamada bulunması gerekiyordu. Evrak çantasındaki dikkate değer tek belge, Tübingenli profesörün ölümünden önce notere teslim ettiği kitap listesiydi. Bu işin kaçarı yoktu. Babamız gidişatı anlamıştı ya da anladığını sanıyordu. Onu hırsızlıkla, dolandırıcılıkla suçlayacak ve işten atacaklardı. Otel yöneticiliği falan hayaldi artık. Üvey anneme göre Almanlar insanın gözünün yaşına bakmazdı. Ortada bir

hırsızlık durumu varsa bunu yapanın yoksul olup olmadığıyla ilgilenmez, gereğini yaparlardı. Her şey bitmişti, mahvolmuştuk. Aile paramparça olmuştu. Babam tam o sırada birilerinin ona seslendiğini işitti. Gaziler, fotoğraf çekimi için onu bekliyordu. Otobüs şoförü de çekim için sabırsızlanıyordu. Stuttgart'tan gelen beyefendiler babama gidebileceğini, kalan işi kendilerinin halledebileceğini söylediler. Söylediklerinde ne bir art niyet ne de şüphe söz konusuydu. Burada, her şeyin yolunda göründüğü en üst katta ters giden ne olabilirdi ki?

"İçiniz rahat olsun, biz hallederiz!"

O an yaşananlar, biraz sonra çekilecek fotoğrafa da yansıyacaktı. Fotoğrafçı, gazileri bakımevinin önüne dizdi. Kadraja, arka plandaki kayın ağaçlarıyla giriş kapısının önündeki burmalı sütunlar da dahil edildi. Eski savaşçılardan bazıları iyi görünmek için elleriyle saçlarını, bazıları da omuzlarını düzeltiyordu. İçlerinden biri bulduğu temiz gömleği aceleyle üzerine geçirmeye çalışıyordu.

"Ter koktuğunu fotoğrafta kim görecek! İnsan fotoğraf çekinirken gönül rahatlığıyla kötü kokabilir."

Diğerleri "Ha, ha, ha, ha!" diye güldü.

Gömleğini değiştiren adam "Hâlâ kötü kokuyorum, neyse en azından gömleğim kokmuyor."

"Ha, ha, ha, ha!"

İçlerinden biri, pantolon askısını çaktırmadan çıkarıp cebine saklamıştı. Pantolon askısıyla fotoğraflanmak istemiyor, yalnızca kemeri görünsün istiyordu. Birilerinin fotoğrafa bakıp onunla dalga geçmesini, "Şu adama baksanıza, nasıl da ürkek görünüyor. Muhtemelen bu yüzden savaştan sağ kurtulmuş," demesini istemiyordu.

Kadınlar bellerine beyaz önlüklerini bağlamıştı. Lotte dizlerinin üzerine bir kâse ile bir çırpma teli koymuştu. Oracıkta bir şeyleri çırpacakmış gibi duruyordu.

"Yoksa giderayak bize puding mi ikram edeceksiniz?"

Lotte: "Hayır, kimse tembel olduğumuzu düşünmesin diye böyle poz veriyorum."

Uzaktan biri: "E canım böyle düşünenler haksız da sayılmaz."

Lotte: "Ne demek oluyor bu?"

"Gerçekten öğrenmek mi istiyorsun?"

"Ha, ha, ha, ha!"

Erkeklerin bir kısmı kural gereği ayaktakilerin önüne geçip sandalyelere otururdu. Fotoğrafçı böyle olmasını istiyordu. Böylece öndekiler arkadakilerin ayıplarını örtmüş oluyordu. Bu yöntem; protezleri, kayıp kolları ve bacakları saklayan bir yöntemdi. Ancak korsan göz bandı olanlar için tam tersi geçerliydi. Onlar özellikle böyle fotoğraflanmak istiyordu.

"Böyle iyi bence. Bir de ayakta deneyelim! Sağ tarafa geç! Dur, dur. Sol daha iyi sanki."

Annem fotoğraflarda solgun yüzü, geniş alnından geriye doğru taranmış saçları ve hafif kapanmış gözleriyle diğerlerinden farklı duran, zarif babamın yanında poz verirdi. Babam, kendisine iki beden küçük gelen ceketinin sadece en üstteki düğmesini ilikleyebilirdi. Ceketin kısa gelen kollarıyla Charlie Chaplin'i andırırdı. Elleri annemin tabiriyle bir piyanistin ellerine benzerdi. Oysa böyle bir yeteneği yoktu. Ceketinin aksine bir beden büyük olan pantolonu, yine Charlie Chaplin'inki gibi bol dururdu. Normalin iki katı uzunluğundaki bel kısmı kursağına kadar yükselirdi. Babam minyon bir erkekti.

O zamanlar erkeklerin genelde minyon yapıda olduğunu söyleyen eşim "Baban Mao Zedung'un[15] gençliğini andırıyor," der.

"Bunu söyleyen tek kişi değilsin," diye karşılık veririm.

Eşim: "O dönemde insanın karakterine değer verilirdi."

"Babam, yüzdüğü suyun derinliğinden emin olan bir adamdı. Tek bir yumrukla yıkılmazdı ancak aynı yönden üst üste yumruk yemesi onu perişan ederdi. Saygın ve derinliği olan insanlar dahi ona saygı duyardı."

Eşim: "Derin insanlar ha."

"Evet öyle. Çünkü babam da derinliği olan bir adamdı."

Eşimin babamla arası iyiydi. Bu durum babamın eşime –o zaman henüz evli değildik– raflardan bir kitap seçebileceğini söylemesiyle ve eşimin de kendisini daha önce uyardığım üzere seçtiği kitabı adeta elinde canlı bir şeyi tutuyormuşçasına nazikçe, saygıyla ve şefkatle taşımasıyla başlamıştı.

Gretel ile ben fotoğrafta ön sırada duruyoruz. Hepimizin önünde, tam ortada ise çömelmiş halde poz veren akordeoncu var. Sağ elini akordeonun tuşları üzerine, sol elini ise basların[16]

15. Çin Komünist Partisi ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurucusu. (ç.n.)
16. Akordeonda körüğün solunda bulunan, yan yana dizili minik tuşlar. (ç.n.)

üzerine koymuş; körüğü iyice uzatmış, kasılarak poz vermiş. Adamın akordeon çalmayı bildiği falan yoktu. Sırf fotoğrafta havalı çıksın diye yemek salonundan getirdiği akordeonu göğsüne bastırmış, nereye koyacağını bilemediği kollarını ve parmaklarını dümdüz tutmuştu.

Fotoğrafçı akordeoncuya "Elindekini çalsana! Çekim yaparken arkada müzik olduğu hissedilsin," demişti.

Dişleri çok kötü görünen ve fotoğraftaki ceketinden pis koktuğu anlaşılan adam "Bana mı diyorsun? Çalmayı bilmiyorum ki," diye itiraz etmişti.

"Seni duymayacaklar, sadece görecekler. Kimse elindekini çalmadığının farkına varmayacak."

Herkes aynı anda "Ha ha, ha ha!" diye gülmeye başlamıştı.

Adam bu insanların sırf kendisiyle dalga geçmek için böyle bir şey tasarladıklarının farkındaydı. Bu durum, o günden sonra hayatta olduğu yirmi yıl boyunca hep böyle devam edecekti. "Şu en önde duran Gernot'a baksanıza. Müzikle uzaktan yakından ilgisi olmadığı halde akordeon çalıyor. Fotoğrafçı, Gernot'u resmen başka birine dönüştürdü." Bu sahneden rahatsız olan tek bir grup vardı: biz çocuklar. Fotoğrafçı, "Sağ elini kıvır, sol elini şuraya koy, boynunu hafif eğ, dudaklarını arala, o kadarına gerek yok, dudakların kapalı mı kalsa, neyse en iyisi açık kalsın. Eğil biraz," komutlarıyla adamın keyfini kaçırmıştı. Ancak Gretel'e ve bana herhangi bir komut vermemişti. Ne de olsa "saygın" kişilerdik ve çocuk demek gelecek demekti.

Fotoğrafçı, "Hey! Josef nerede?" diye bağırdı.

Babamız sırra kadem basmıştı. Hakikaten neredeydi? Yöneticinin eksikliği olur şey değildi. Hah işte geliyordu! Şuraya bir yere eklense olmaz mıydı? Herkesi yeniden dizmeye uğraşmak zor olacaktı.

Nihayet herkes bir aradaydı ve fotoğrafçı deklanşöre bastı.

"Söylesene, sence o an aklından neler geçiyordu?" diye sordu üvey annem.

Sigarasını bana doğru ittiği gibi ben de fotoğrafı ona doğru ittim. Artık sigara kullanmadığımı biliyordu, bugünlük bir istisna yapmamı istiyordu. Fotoğrafa daha fazla bakmak istemiyordum, ters çevirip bıraktım.

Üvey annem anlatmaya devam etti: "Babanız o fotoğrafın çekildiği gün, sessizce laboratuvarına girdi. Kimsenin olacaklardan en ufak bir haberi yoktu. Bu defa deney yapmayacak, karıştırdığı zehri kafasına dikecekti. Bizzat kendi ağzından duydum bunları."

Lotte, akşam saat dokuz civarında babamızı yerde yatar halde bulmuştu. İfadesine göre terebentin almak için laboratuvara gitmiş ve tesadüfen bu manzarayla karşılaşmıştı. Babamın akşam yemeğine katılmaması Lotte'nin dikkatini çekmişti. Babamın orada bir şeyler deneyerek ne yapmaya çalıştığını bilmese de laboratuvarında vakit geçirmekten keyif aldığını biliyordu. Açıkçası babamın yaptığı deneyler Lotte'nin umurunda değildi, o sadece babamı görmek istiyordu. Terebentini bahane etmişti; etrafındakiler aradığı şeyin laboratuvarda olabileceğini söylemişti. Lotte laboratuvar olarak kullanılan barakaya gittiğinde babamı epey dalgın görmüştü. Bu haline bile bir sürü iyi anlam yüklemişti. Açık kahverengi saçlarını serbest bırakan Lotte, her defasında babamı görmek için sabırsızlanıyordu. Onu ne kadar çok arzuladığını söylemeye dili varmıyordu. Dilinin ucuna geliyor ama cesaret edemiyordu. Bu yüzden de içinde bu sözlerin geçtiği şarkılar söylüyordu. Varlığıyla yokluğu ayırt edilemeyen, adeta orada değil de fersah fersah uzaktaymış gibi duran annemin olup bitenlerden haberi var mıydı? Lotte, annemin de tıpkı babam gibi derin derin baktığını düşünüyordu. Küçük Richard'ı kucağına alıp onun ayva tüyü saçlarını okşarken ellerine hükmedemiyormuş gibi görünürdü. Peki geceleri kocasının yanına uzandığında da mı böyleydi? Eşine dokunurken de ellerine söz geçiremiyor muydu? Yan yanayken ve yüzleri birbirine dönükken ne konuşuyorlardı? Josef, karısının gözlerine baktığında ne görüyordu? Lotte'nin annemle ilgili herhangi bir takıntısı yoktu, böyle bir şeye hiç şahit olmadım. Öfke yoktu, kıskançlık yoktu, Geierwally gibi başının üzerinden alevler yükselmiyordu. Bu arada Geierwally ile ilgili birkaç film izlemiştim. Beni hem korkutan hem de heyecanlandıran filmlerdi bunlar. Aynı zamanda konuyla ilgili bir yığın kitap da okumuştum. Annem bazen bakışlarını kocasına doğru çevirir ve onun hakkında ne kadar az şey bildiğini düşünürdü. Ben de annem hakkında çok az şey biliyorum. Hatıralarımda hareket-

sizmiş gibi duruyor, böyle dursun istemiyorum. Lotte'yi kaç kez babama bakarken görmüştüm. Annem de babama aşkla bakardı. Hem de üzerinde hemşire önlüğüyle babamın askeri hastanedeki yatağının önünde beklediği andan beri devam eden bir aşktı bu. Babam o sırada uyuyordu, annemin varlığından haberi bile yoktu. Kangren olan bacağını vakit kaybetmemek adına dizinin alt kısmından itibaren kesmişlerdi. Henüz yirmi beş yaşında bile yoktu. Ateşi vardı. Alnına yapışan saçları düz ve siyahtı. "Çinlim benim," diye seslenmişti ona annem. Bir keresinde tesadüfen, annemin o kısık sesiyle babama, "Benim küçük Çinlim..." dediğine ben de şahit olmuştum. Yüzünü bir bezle silmiş, kuruyan dudaklarını ıslatmıştı. Biberona benzeyen bir bardakla birkaç damla çay içirmeye çalışmıştı. Babam uykusunda mırıldanmaya başlamıştı. Annemin onun yanından ayrılıp diğer hastalarla ilgilenmesi gerekiyordu. Babamı gördüğünde işi gücü unutuyor, zaman durmuş gibi hissediyordu.

Bu, kırık dökük bir aşktı. Lotte'nin, annemle babamın nasıl tanıştığından haberi var mıydı acaba? Engellilerle dolu bir hastane; babam acı çeken, annemse acı çekenlerle ilgilenen taraftaydı. Savaş artık sona ermişti ve Lotte güzel bir kadındı. Daha da alımlı olmak istiyor, bunun için fırsat kolluyordu. Protezin ahşap zemin üzerinde çıkardığı sesi duyar duymaz göbeğini içine çekiyor, tükürüğüyle kaşlarını düzeltiyordu. Engelli biriyle yaşanan aşk, o insan evli ve çocuk sahibi olsa bile her zaman içinde bir acıma duygusu taşırdı. Bu tür bir aşkın yargılanma şekli de diğerlerinden farklıydı. Kimsenin zarar veremeyeceği güçlü birinin günahı kadar büyük bir günah sayılmıyordu. Sabahları ilk önce Lotte ve babam uyanırdı. Babam, konumunu sağlamlaştıran o çok sevdiği tıraş losyonunu sürerdi. Losyonun kokusu öğle saatlerine kadar kaybolmazdı. Lotte losyonun kokusunu alır, kilere doğru endişeyle koşar, gözden kaybolurdu. Alplerin sapsarı tereyağları; kilerde, içi su dolu bakraçlarda saklanırdı. Lotte, dağılmamaları için saçlarına bu yağdan bir parça sürer, nefesini tutarak babamın dışarıdan gelen sesini dinlerdi. Kilere gelen babam, çekmeceleri ve kasaları bir açıp bir kapatarak kahve ararmış gibi yapar, kendisini meşgul gösterirdi.

Lotte, tıpkı babam gibi aradığını bulamamış bir edayla içini çekerek kilerden çıkar, Kärntner'e özgü yumuşak şivesi ve hafif

çalımlı sesiyle "Günaydın Müdür Bey, geceniz güzel geçti mi?" diye sorardı. O sırada muhtemelen hâlâ uykuda olan annemi düşünür ve zihninde, babamın yorganın altında yarı uykulu halde anneme dokunduğu düşüncesi canlanırdı. "Size hemen bir kahve hazırlayayım Müdür Bey," derdi.

Babam, "Çok iyi olur Lotte. En hızlısından, sütsüz, şekersiz ve tıpkı İtalyanlarınki gibi küçük fincanda, şöyle sert bir kahve," derdi.

Lotte, aşçının nereye sakladığını bildiği özel kahve çekirdeklerinden bir avuç alır, çekirdekleri değirmene atardı. Kahve çekirdeklerinin nerede saklandığını ben de biliyordum.

Babam "Ver şunu," der ve Lotte'nin elinden aldığı değirmenin kolunu çevirmeye başlardı.

Filtreyi fincana sığacak şekilde keser, sıcak suyu kahvenin üzerinde gezdirirdi. Lotte de aynısından içmek isterdi ancak aşçı, kahve çekirdeklerinin sayısını hesapladığından bunu yapamazdı. Her defasında on çekirdek eksilmeliydi. Babamın tam karşısına dikilen Lotte, fincanı uzatırken bir yandan da onu izlerdi.

Ne konuştuklarını merak ederdim. Babamın Lotte'ye, "Koltuk altlarını yıkaman lazım," gibi şeyler söylemesini isterdim.

Babam barakanın zemininde kıvrılmış halde yatıyordu. Peki ya Lotte onu görünce ne yapmıştı? Bağırmış mıydı? Bağırdığını duymamıştım. Laboratuvardan çıkıp hızla eve doğru koştuğunu ve kapıları yumrukladığını hatırlıyorum. Gretel ile ben o sırada yataktaydık. Ambulans veya itfaiye çağrılmıştı. Gretel vadiden gelen itfaiyenin babamı hastaneye götürdüğünü ve Irma teyzemin de babama eşlik ettiğini söyler.

Gretel ile evin içinde hayalet gibi dolaşıyorduk. Annemiz kendisini yatak odasına kilitlemişti. Üzerine iki battaniye örtmüş, kulaklarını yastıkla kapatmış, küçük Richard'ı göğsüne bastırmıştı. İkisinin de gıkı çıkmıyordu. Gretel ile ben kendimizi bir o köşeye bir bu köşeye atıyorduk. Bir süre sonra bir aracın yaklaştığını, Irma teyzemin bir şeyler söylediğini ve aracın uzaklaştığını duyduk.

Irma teyzem Gretel'i, annemizi ve beni masanın etrafında toplayıp şöyle dedi: "Babacığınızın midesinin bir kısmı alına-

cak. İyi olacak. Hemen olmasa da bir süre sonra iyileşecek. Eskisi kadar olmasa da iyi olacak."

Annemiz, yemek odasına kadar yanında taşıdığı yastığa tekrar yüzünü gömdü. Aşçı, küçük Richard'ı kucağına aldı. Aşçının kocası duydukları karşısında durmaksızın başını sallıyordu. Etrafımdakilerle empati kurup "Bay Fritsch, başınızı sallayıp durmayın lütfen!" dedim.

Yaşananların ardından baraka, namı diğer laboratuvar gözüme cehennem gibi görünmeye başlamıştı. Din öğretmenimiz derste cehennemden keyifle bahsederdi. Orada böcekler vardı. Babamın mikroskopunun altında korkunç görünen ve buna rağmen her defasında görmek istediğim böcekler...

Babam gün içinde sık sık "Böceklere bakalım mı?" diye sorardı.

"Mümkünse hayır," derdim.

"Peki o zaman bakmayalım," derdi.

"Baksak mı?" derdim bu defa.

"Mümkünse hayır," yanıtını verirdi babam.

"Bakalım. Lütfen!" diye ısrar ederdim.

"Bilmem ki," derdi.

"Lütfen!"

"Emin misin?"

"Evet."

"Bilemiyorum, bilemiyorum, bilemiyorum," derdi.

"Aman iyi."

"E iyi madem."

Böyle bir ritüelimiz vardı. Bu oyunun yalnızca ikimize ait olduğuna inanmak isterdim.

Laboratuvarda genişçe bir masa, masanın üzerindeyse bir Bunsen ocağı[17], mikroskop, bir sürü küçük cam tüp ve huni vardı. Malzemelerin hepsi bu kadardı. Babam beni kucağına oturtur ve "Haydi bakalım, şiirimizi oku önce. Sonra böceklere bakabilirsin," derdi.

Ne söylediğimi bilmeden bir şeyler mırıldanmaya başlardım. "Gürül gürül akıyor! Mesafeler aşıyor, menzile ulaşıyor. Gürül gürül akıyor, sel oluyor, yatağına dökülüyor."

---

17. Tutuşturucu özelliğine sahip gaz ile havayı, yanmadan önce, istenen oranda karıştıran düzenek. Adını, 1855 yılında düzeneği geliştiren Alman kimyacı Robert Bunsen'den almıştır. (ç.n.)

Geceleri böcekler yorganımın altına sürünerek girer, ayaklarıma doğru tırmanırlardı. Çırpınır dururdum, çırpınmalarım işe yaramazdı. Böcekler boynumdan yüzüme doğru tırmanırlardı. Koşarak yatak odasına gider, annemin yanına sokulurdum.

Annem, babamla aralarına değil de yatağın kenarına sığındığım için düşmeyeyim diye beni sıkıca tutar ve "Uyu hadi. Yarın yeni bir gün başlayacak," derdi.

Sık sık tekrarladığı bu cümleyi, en azından bir kez olsun ona söylemeyi çok isterdim.

Babamın olayının ardından Irma teyzem, "Her şeyin sorumluluğunu üzerime alıyorum," diyerek evin idaresini eline almıştı.

Kız kardeşim Gretel ile bana pembe yalanlar söylüyordu. Babam laboratuvarın hafif loş ışığı altında bardakları karıştırmış, kimya deneyi için kullandığı zehirli karışımı mürver suyu sanıp susuzluğunu dindirmek gayesiyle kafasına dikmişti. Zehrin ve meyve suyunun bardakları tıpa tıp aynıydı. Asıl suçlu, barakayı yeterince aydınlatamayan lambaydı.

Teyzem bu hikâyeyi annemize yutturamadı. Annemiz, kocasının canına kıymak istediğini biliyordu. Ancak bunu neden yaptığını bilmiyordu. Irma teyzem, annem üzerinde farklı bir yöntem denedi.

Anneme, asıl suçlunun malum savaş olduğunu söylüyor, "Biz kadınlar, cephedeki erkeklerin neler yaşadığını bilmiyoruz! Kim bilir nelere maruz kaldılar, onlara kim bilir ne zorluklar dayatıldı. Düşünsene Josef bacağının yarısını orada bıraktı. Bu bizim bildiğimiz kısmı sadece. Çok daha kötülerini, dile dökemeyecekleri kadar kötülerini yaşadıkları bir gerçek," diyordu. Teyzeme göre birinin susması sevimsiz şeyler tecrübe ettiği anlamına gelirdi. Tartışmasız bir gerçekti bu. Asıl mesele yaşananların insanın iç dünyasında nelere sebep olduğuydu. Orası kapalı bir kutuydu, yaşanan sarsıntının şiddetini kimse bilemezdi. Konuyu, çok uzun zamandır Rusya'da olan kardeşi Lorenz'e getirirdi. "Sen hiç Lorenz'in bir şeyler anlattığına şahit oldun mu? Ya, bak işte! Ben de şahit olmadım. Aynı şey Josef için de geçerli. Onun da başına neler geldiğini bilmiyoruz. Çünkü o da yaşadıklarını anlatamıyordu. Zaten yeterince suskundu, şimdi iyice suskunlaştı. Muhtemelen ruhunda yaşadığı sarsıntılar, bazı kırılmalara neden oldu. Kanımca bu kırılma

bir anda gelişti ve Josef direnemedi. Ne yapacağını bilemedi. Laboratuvarında kendi halinde deneylerini yaptığı sırada içinden yükselen şeye karşı koyamadı. O an neler yaşadığını, içinde bir yerlerde nelerin kopup kırıldığını bilemeyiz," diyen Irma, babamın o anki duygularıyla zehri içtiğini söylüyor; "O ânın üzerinden iki saniye geçse, biraz beklese asla böyle bir şey yapmazdı," diyerek annemi teselli etmeye çalışıyordu.

Irma'nın, babamın "arakladığı" kitaplardan haberi yoktu. Tek istediği, kız kardeşinin bir biçimde kendini suçlamasını önlemekti.

Irma teyzem, kardeşleri Heinrich, Lorenz, Walter ve Sepp ile en büyük ablası Kathe'ye birer mektup gönderdi. Mektupta, "Buraya gelmeniz gerekiyor, Grete'nin size ihtiyacı var," yazıyordu.

Annemiz yataktan çıkmıyor, ne yemek yiyor ne de yıkanıyordu. Aşçı, kocası ve Lotte ortadan kaybolmuş, muhtemelen odalarına kapanmışlardı. Bir gün, saatler öğleden sonrayı gösteriyorken ülkenin dört bir yanına dağılmış halde olan kardeşler toplaşıp çıkageldi. Walter dayının beyaz Opel'inden inip yatak odasına çıkan kardeşler, annemin yatağının önüne dizildiler. Heinrich dayı gelmemişti. Ahırdaki işlere göz kulak olması gerekiyordu, zaten arabada yer de kalmamıştı. Heinrich dayının benden altı yaş büyük olan kızı, babasına oradakilerle yani bizimle hiçbir ilgisi olmadığını söylemişti. Ona göre şahsımıza münhasır olan bizler, kendi başımızın çaresine bakmalıydık. Walter dayı, kuzenimizin söylediklerini duyan Lorenz dayıya durumu açıklamaya çalışmıştı ancak Lorenz dayım her şeyi duyduğunu, kızın parmağıyla dağın öte yanını işaret ederek kimleri kastettiğini bildiğini söylemişti.

İlk önce Lorenz konuştu: "Grete, yüzünü görmek istiyoruz. Çık şu örtünün altından! Haydi göster kendini! Ayağa kalk! Seninle konuşmak istiyoruz!"

Gretel ile ben odada değildik, kapı aralığından içeriyi izliyorduk. Annemiz yattığı yerden hiç kıpırdamıyor, yalnızca derin derin nefes alıyordu. Artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı gün gibi ortadaydı. Gretel de ben de bunun sonrasında neler olacağını öngöremiyorduk. Richard çok küçük olduğu için ona bir şey olmayacağını düşünüyordum. Pamuk gibi kıvır kıvır

saçlarıyla, minicik göbeğiyle öylesine sevimliydi ki herkes ona kol kanat germek isteyecekti. Peki ya Gretel ve ben? Kürk manşetli hırkamın gözümde bir değeri kalmamıştı artık. Güzellik teselli edici olmaktan çıkmıştı. Hırkam başkasının olabilirdi. Sahip olduğum her şeyi alabilirlerdi. Üzerimdeki hırka adeta bana ait olmadığını söylüyor, eğreti duruyordu. Tek istediğim kız kardeşimin benimle kalmasıydı. Birbirimize sarıldık.

Gretel "Olanlara ben de anlam veremiyorum," diye fısıldadı. Bu kadarı bile yalnız olmadığımı bilmem için yeterliydi. Şimdilik bu kadarı bile kâfiydi.

O an Irma teyzemin hemen arkamızda olduğunu fark ettim. Çocuk aklımla dünyaya katlanamayacağımı düşündüğüm zamanlarda gözlerimi şaşı yapmayı alışkanlık haline getirmiştim. Yine aynı şeyi yaptım. Gözlerimi şaşı yaptığımda Irma teyzemin yüzü, tıpkı üzerindeki önlük gibi bembeyaz görünüyordu. Gözleri, dudakları ve burnu da beyaz ve bulanıktı. Gretel'in bana ne yapmam ya da ne söylemem gerektiğini fısıldamasını istiyordum. Kaybolan şuurum ancak böyle yerine gelecek, onun dediklerini tekrarlayarak konuşabilecektim.

Kathe teyzem kardeşlerini mutfağa, Irma teyzemin yanına gönderdi. Grete ile yalnız konuşmak istiyordu. Bu arada Lorenz dayıma dönüp "Lorenz, Irma'ya üzerinde anlaştığımız konuları açıkla," dedi.

Düşünceler nadiren mantığa uyar. Bununla şunu söylemeye çalışıyorum: Zorlu zamanlarda aklımızdan geçen korkunç düşünceler her şey normale döndüğünde sıradanlaşabilir. Ben de bu noktada artık evin idaresini Kathe teyzemin üstlendiğini, annemizin tahayyül edemediğim bir çaresizlikle boğuştuğu yatak odasına girmeyen Irma teyzemin görevini gönüllü olarak Kathe teyzeme devrettiğini düşünmüştüm. Kim bilir belki Kathe teyzem kalacak, Irma teyzem gidecekti. Bu durumda Kathe teyzem ne yapmam gerektiğini net bir şekilde söylerdi, uğraşmak zorunda kalmazdım. Irma teyzemleyken yaptığım gibi bazı şeylere kendi başıma çözüm bulmak zorunda kalmazdım, dolayısıyla yanlış da yapmazdım. Gerçi Kathe teyzem Tschengla'ya toplasan birkaç kez ziyarete gelmişti, onu yeterince tanımıyordum. Gelirken bizim için hiçbir şey getirmezdi, bu iyi bir şeydi, onu sırf bu yüzden seviyor olabilirdim. Hiçbir çocuk gönüllü olarak teşekkür etmez ve bir çocuğa herhangi

bir şey getirmediysen onu teşekkür etmek zorunda da bırakmazsın. Kathe teyzem ayrıca benimle tıpkı bir yetişkinle konuşur gibi konuşurdu. Bu yüzden yüzüne karşı gülümsemek zorunda değildim. Gülümsemek teşekkür etmekten çok daha zordu benim için.

Irma teyzem ve kardeşleri mutfağa geçtikten sonra Kathe teyzem bizi yatak odasına çağırdı.

"Evet, sizden bana yardım etmenizi istiyorum. Gretel, sen annenin sağ kolunun altından, Monika sen de sol kolunun altından tut."

Kendisi de annemin bacaklarını kavradı. Hep beraber annemi kaldırıp yatağın kenarına taşıdık. Gözleri kapalıydı, ağzından tek bir sözcük çıkmıyordu. Hâlâ derin derin ve sesli sesli nefes alıyordu. Daha önce hiç böyle nefes alan birini görmediğim için bu hali beni ürkütüyordu.

Kathe teyzem "Grete, beni duyduğunu biliyorum. Bir şey söylemene ya da başını sallamana gerek yok. Ben konuşmaya devam edeceğim. Gretel ve Monika bana yardım ediyor. Lorenz de burada. Bir keresinde Lorenz'in olduğu yerde her şeyin yoluna gireceğini söylemiştin. Lorenz için her şey her zaman yolundadır biliyorsun. Senin için bütün programını iptal edip geldi. Sepp ve Walter de burada. Haydi şimdi birlikte ayağa kalkalım! Haydi ayaklarının üzerinde dur kardeşim! İstemiyor musun? Peki oturmaya devam et. Böyle de iyi. Yalnız nefesini düzeltmelisin, yoksa baygınlık geçireceksin. Çocuklar böyle bir şeye şahit olmamalı."

Eline aldığı bezi, şifonyerin üzerindeki lavaboda ıslatan Kathe teyzem, bezi sabunla köpürttükten sonra hareketsiz haldeki kardeşini yıkamaya başladı. Önce yüzünü, ardından kollarını, bacaklarını, karnını ve memelerini. Annemin memelerini hayatımda ilk kez görüyordum. Gretel, Kathe teyzeme dolaptan temiz çamaşır, çorap ve elbise getirebileceğini söyledi. Teyzem annemizi giydirmemize izin verdi. Gretel, annemin birbirine dolanan saçlarını açmakta zorlanıyor, sabırsızlanıp tarağı çekiştiriyor, annemse sessizce sızlanıyordu. Annemle empati kurabiliyordum zira Gretel benim saçlarımı da çekiştirerek tarardı ve ben de annem gibi sızlanırdım. Annemin sızlanması beni rahatlatmıştı çünkü bu sayede ilk kez şahit olduğum o sesli nefes alıp verme hali son bulmuştu. Kathe teyzem, ayak-

kabılarını giydirdiği annemi, kucaklayarak ayağa kaldırdı ve yatak odasından çıkartıp Irma teyzemin ve dayılarımın onları beklediği mutfağa götürdü. Walter elinde bir bira bardağıyla pencerenin kenarında oturuyordu. Lorenz ile Sepp ise ayakta dikilmiş, kahvelerini içiyorlardı. Kız kardeşleri için hazırladıkları kahvenin içine sinirlere ve mideye iyi gelen, sağlıklı olduğunu düşündükleri kuş üvezi liköründen ekliediler. Lorenz yeniden kahvesini içmeye koyuldu. Kalın, yuvarlak, koyu renkli kemik çerçeveli gözlükleri, bedeninin bir parçasıymış gibi görünüyordu. Geceleri uyumadan önce gözlüğünü çıkardığını zihnimde canlandıramıyordum.

"Grete, şunu konuşuyorduk. Dümdüz söyleyeceğim. Josef hastaneden çıkana kadar eşimle benim yanıma gelmeni istiyoruz. Irma çocuklara göz kulak olur. Ufaklığı yanında getirebilirsin..."

Lorenz henüz konuşmasını tamamlamadan annem bizim onu oturttuğumuz sandalyeden fırlayarak kalktı. Hararetli bir şekilde "Hayır," diye bağırmaya başladı. Hepsi bu kadardı. Mutfakta dolaşıyor, hiç hasta gibi görünmüyordu, gayet keyifliydi, dinçti. Walter'ın elindeki boş bira bardağını alıp musluğun altına tuttu, bardağı kuruladıktan sonra rafa kaldırdı. Aynı şeyi kahve fincanları için de yaptı.

"Şu kabın içinde kek var, isteyen olursa," dedi.

En küçükleri olan Sepp dayım, epey yakışıklı bir adamdı. Kendini babasına benzetmeye çalıştığını söylerlerdi. Kuzgun siyahı saçları kasketinin altından çıkar, üzerinde zarif bir takım elbise ve ince bir kravat olurdu. Sigarasını yüzük parmağıyla orta parmağı arasında tutarken elini öne değil de beline yaslardı. Sepp dayım anneme, "Bir parça alabilirim Grete, teşekkürler," dedi.

"Fındıklı kek," dedi annem.

Sigarasından bir nefes çekmek için elini ağzına götüren Sepp dayım, "Sen mi yaptın?" diye sordu.

Annem, "Hayır! Kek yapamam ben, bizde kimse kek yapmayı beceremez," diyerek güldü. Evet, gerçekten güldü.

Araya giren Irma teyzem "Ben yapabilirim," dedi.

"Bunun aynısından mı?"

"Mecbur kalırsam yapabilirim."

"Ama böylesini yapamazsın."

"En az bunun kadar lezzetlisini yaparım bir kere. Mesela muzlu kek."

Anneciğim bana doğru dönerek "Monika, lütfen dürüst ol! Irma teyzenin muzlu kekini beğeniyor musun? Ama lütfen dürüstçe cevapla!" dedi.

Sonra, nihayet kendini bıraktı ve ağlamaya başladı. O korkutucu soluk alıp verişi yoktu artık. Gayet normal, alışık olduğumuz bir şekilde ağlıyordu. Hepimiz rahatlamıştık.

Kathe teyzem bizimle kalmadı, annemiz de Lorenz dayı ve karısının yanına taşınmadı. Evin idaresi yeniden Irma teyzeme geçti. Teyzem kendini toparlamıştı, daha nazik olmaya çalışıyordu ve kız kardeşlerine karşı da öyle davranıyordu. Kız kardeşim Gretel ve ben hariç. Annem muzlu keki beğenip beğenmediğimi bana sorduğu için değildi bu tavrı. Teyzemin muzlu kekini beğendiğimi zaten söylemiştim. Bu onun için yeterli değildi. Annem kekin güzel olmadığı cevabını almak için çocukları arasından beni seçmişti. Eğer başka türlü bir cevap almak isteseydi başkasına sorardı. Teyzem buna takılmıştı.

Bir gün, dağdan inip otobüsle hastaneye babamızı ziyarete gittik. Lotte de ve yanılmıyorsam aşçı da bizimleydi. Annem yoktu.

Babam yataktaydı. Çok zayıflamıştı, uzamış gibi görünen yüzü bembeyazdı. Saçları hem uzamış hem de kirlenmişti. Protezi yatağın yanında duruyordu. Çekinerek yatağın yanına dizildik. Babamsa yaklaşmamız için eliyle işaret etti. Bir yabancı gibiydi.

"Tatlı ister misiniz?" diye sordu.

Başımı Gretel'e çevirdim.

"Nasıl bir tatlı bu?" diye sordu Gretel.

"Haydi canım, ne olduğunu biliyorsun. Misafirhanesi olan, babası otelci olan bir kız elimdekinin ne olduğunu bilir," dedi babam.

Gretel gözlerini bana doğru çevirdi, yavaşça omuzlarımı kaldırdım.

"Gerçekten ne bu?" diye sordu Gretel.

"Bence gözün bir yerden ısırıyor olabilir."

Ne olduğunu bilmediğim halde Gretel başını salladı diye ben de aynı hareketi yaptım.

"Otelle ilgili bir şey mi?" diye sordu Gretel.

"Bu yemekten sonra yenilen bir tatlı. Sevdiğiniz bir şey olabilir belki. Sarı, ortasında birazcık kırmızılık olan bir tatlı."

Bakışlarımı Irma teyzeme çevirdiğimde o an için muzlu keki düşündüğünü ve içinden "Ben çok iyi tatlı yaparım," dediğini görür gibi oldum.

Babam o sırada "Size bundan getirsinler," diyerek üzerinde asılı duran düğmeye bastı. İçeriye garson edasıyla gelen hemşireye iki tatlı ve iki Sinalco[18] sipariş etti.

Gelenleri atıştırdığımız sırada Irma teyzem "Babanız sizinle bir şey paylaşmak istiyor," dedi.

O âna kadar kimse bizimle bir şey "paylaş"mamıştı. Belki bir şeyler söylemişlerdi ama paylaşmamışlardı. Gretel de ben de şaşkındık. Gretel istemsizce yanıma bir adım daha yaklaştı. Bunu beni korumak için mi yoksa kendisini korumak için mi yapmıştı? Sorsan kendisi de bilmezdi.

Irma teyzem, "Haydi Josef!" diye üsteledi.

Bu arada Lotte ve aşçı ortadan kaybolmuştu. Acaba bizimle gelmemişlerdi de ben öyle mi hatırlıyordum? Her iki ihtimal de mümkün. Belki şehirden bir şeyler almak istemiş, yanımızdan ayrılmışlardı. O âna ait her şeyi gayet net hatırlıyorum. Nevresimin nasıl göründüğü, babamın örtüyü sadece sağlam olanı görünecek şekilde nasıl bacaklarının arasına sıkıştırdığı gün gibi aklımda. Lotte ve aşçının o an orada olmadığından eminim. Yatağın kenarında sadece Gretel, Irma teyzem ve ben vardık.

Irma teyzem bir kez daha "E haydi Josef! Konuşsana! Bunun için gelmedik mi?" dedi.

Anneciğimiz hamileydi, haber buydu. Bir kardeşimiz olacaktı. Bunu duyduğumda Richard'ın henüz kendi başının çaresine bakamayacak kadar küçük olduğu geldi aklıma.

Babamızla vedalaşırken yaşadığımız bir olayı, Gretel ile bugün hâlâ konuşuruz. Odanın kapısı açıldı, içeriye etine dolgun bir adam girdi, etrafına şöyle bir bakındı, ağzının içinde oda numaralarını karıştırdığına dair bir şeyler geveledi ve tam geri dönecekken gözleri babama takıldı.

"Hey! Josef sen misin? Sensin işte! Ulan demek hâlâ hayattasın!" dedi.

---

18. Bir tür meşrubat. (ç.n.)

Irma teyzem "Ne olmasını bekliyordunuz?" diye tersledi adamı.

Etine dolgun adam ağzının içinde "Hiiiç," gibi bir şeyler geveledi.

"Nasıl böyle bir şey söyleyebiliyorsunuz? Hem de çocukların gözü önünde? Bu beyefendi bu çocukların babası!" dedi teyzem.

Adam önce "Eee canım lafın gelişi," diye kekeledi, sonra bozuntuya vermemeye çalışarak babama dönüp "Kötü bir niyetim yoktu. Josef, niyetimin kötü olmadığını biliyorsun. İnsan birini yıllar sonra görünce selamlaşma babında hâlâ hayatta mısın diye espri yapar. Bu arada durumunun bu kadar ciddi olduğundan haberim yoktu," dedi.

Babam gülmeye başladı. İçtenlikle güldüğü nadir anlardan biriydi. Bu gülüş, çok zaman sonra, kız kardeşim Renate'nin bizi götürdüğü gey restoranındaki gülüşünün aynısıydı. Renate, yani annemin karnında olduğu haberinin bizimle paylaşıldığı Renate. Eskiden doğacak çocuğun kız mı yoksa erkek mi olacağı bilinmezdi. Gretel ile ben küçük bir kız kardeşimiz olsun istiyorduk. Okul defterimizin son sayfasına, annemizin yerinde olsak kız kardeşimize hangi ismi vermek istediğimizi yazmıştık.

Babam bir yıl gibi oldukça uzun bir süre hastanede kaldı. Bu kadar uzun sürmesinin altında başka bir şey mi vardı? Karısı, Renate adında bir kız dünyaya getirmişti. Bu isim okul defterimize yazdıklarımız arasında yoktu. Doğum evde oldu. Ebe, annemiz toparlanana kadar onunla ilgilendi. Sonrasında Gretel ile bana ev işleriyle ilgili bazı talimatlar verdi. Irma teyzem bizi kıskanıyordu. Annemizin iyileşiyor olması da kıskançlığını artırıyordu. Durum aynen şöyle gelişti: Eskiden o da herkes gibi ailenin bir üyesiydi. Sonra kontrolü eline aldı ve bu, herkesten üstün olduğunu düşünmesine neden oldu. Annemin "Artık yavaş yavaş iyileşiyorum Irma," sözlerini, "Artık sana ihtiyacımız yok," şeklinde algılıyordu. Oysa annem ona "Eskisi gibi davran," demek istiyordu. Irma teyzem memnuniyetsizliğinin acısını benden çıkarıyordu. Yaptığım hiçbir şeyi beğenmiyordu. Bana böyle davranırken kardeşimiz Richard'ı tam tersine şımartıyordu. Evimize yabancı biri gelse Richard'ın annesinin Irma olduğunu düşünürdü. Yanılmıyorsam bir keresinde tedaviye gelen gazilerden biriyle aralarında buna benzer

bir konuşma geçmişti. Gretel, bunu uydurduğumu söylese de adamın teyzeme, "Oğlunuz çok tatlı," dediğini, teyzeminse cevaben "Değil mi ama..." diye onayladığını hatırlıyorum.

Gretel ve ben, Renate'yi ufak tefek ama bir o kadar da güzel buluyorduk. Pespembe bir bebekti. Bacaklarını hızlı hızlı hareket ettirmesi çok hoşumuza giderdi, ne zaman böyle yapsa katıla katıla gülerdik. Onu beşer dakika arayla kucağımızda taşırdık. Yemek salonundaki saate bakar, kucak nöbetini değiştirirdik.

Annemiz, Renate'yi iyice sarmalayarak Lotte ile birlikte dağdan aşağı inip hastanedeki babamızı ziyarete giderdi. Lotte annemizin bebeği taşımasını tehlikeli bulur, Renate'yi kucağından indirmezdi. Küçük güderi ayakkabılarını giyen annemizin takılıp düşmesinden korkardı. Babamızın yüzüne renk gelmişti. Lotte fark etmişti bu değişimi. Ayrıca hastanenin etrafında yarım saatlik yürüyüşlere çıkabiliyordu artık. Öyle çok zayıflamıştı ki takım elbisesi üzerinden düşecekmiş gibi duruyordu. Sadece süt ürünleriyle beslenmesine müsaade ediliyordu. Ekşimiş süt içmeyi çok seviyordu. Sütün içine iki dilim siyah ekmek doğruyor, onları neredeyse eriyene kadar bekletiyor ve sonra sütü kaşıklıyordu.

Yeniden aramıza katılan babam, Gretel ile bana yokmuşuz gibi davranıyordu. Artık yürümeye başlayan, Gretel ile benim peşimizden ayrılmayan ve hep gülümseyen, ağlamayı bilmeyen Richard'a karşı da böyleydi. Küçük Renate bile babamın ilgisini çekmiyordu. Onun gözünde varlığımızla yokluğumuz birdi. Sadece annemizi önemsiyordu. Annem dışında hiç kimse umurunda değildi. Birlikte yazlıkçılar gibi terasta oturuyorlardı. Bizse ha bire onlara hizmet ediyor, sıcak çikolata ve pastırmalı ekmek servis ediyorduk. Babam annemize *Kristin Lavranstochter* okuyordu. Dinlememiz için bizi yanlarına davet etmiyorlardı. Sevgi kelebeklerine dönüşmüşlerdi. Anneciğimizin başı, mütemmim cüz gibi babamızın omzundaydı. Evin idaresini yeniden ele alan Irma teyzem sistemin adil bir şekilde devamlılığını sağlıyordu. Hatta bana bakıp gülümsediği bile oluyordu.

Her şey yolundaydı.

Kötüye yorulacak kadar iyi bir yolunda olma haliydi bu. Kitaplar kimsenin umurunda değildi. Aynı şey babamızın "arakladığı" kitaplar için de geçerliydi. Kimse bu konuda babamdan hesap sormamıştı. Bilakis, kitapların tahliye edilmesini kolay-

laştırdığı için ona minnettar bile olabilirlerdi. Muhtemelen şöyle düşünüyorlardı: "Josef, neyin ne zaman yapılacağını biliyor, direktif almak için oturup beklemiyor. Ülkenin bu tür insanlara ihtiyacı var."

Zehri boşu boşuna içmiş, bir açıdan da günahının bedelini ödemişti. Yaptığının bedeli bu olmamalıydı, kimse ondan böyle bir bedel istememişti. Öyle büyük bir korkuydu ki yaşadığı! Tıpkı Yedi Svabyalı'daki gibi ölmeyi arzu edecek kadar yoğun bir korku! En kötüsünü düşünürsün ve en kötüsü gelir seni bulur hesabı!

Öyle işte, her şey yolundaydı. Hem de kötüye yorulacak kadar.

Artık ormana gitmiyordum. Babamın toprağa gömdüğü kitapları çıkarıp çıkarmadığından da haberim yoktu. Kütüphanesindeki kitaplar bana, Gretel'e ve Renate'ye miras kaldı. Bunların içinde ne Kant ne *Des Knaben Wunderhorn* ne de *Don Kişot* var. Bundan birkaç yıl önce, eşime büyüdüğüm yeri göstermek için VW minibüsümüze atlayıp Tschengla'ya gittiğimizde "Acaba kitapların gömülü olduğu yere gidip baksam mı?" diye düşündüm. Ormanın kenarına kadar gidip etrafı dolaştım, her şey eskisi gibi duruyordu. Daha fazlasını yapamadım. Devrilen ağacı orada öylece bırakmamışlardır diye düşündüm. Sonuçta burası el değmemiş bir orman değildi. Ağaç kendi haline bırakılsa etrafını kabuk yiyen böcekler sarardı. Oduncular ağacı parçalayıp taşımış olmalıydı. Hatta paketleri bulmuş ve kitapları kendi aralarında paylaşmış bile olabilirlerdi. Hazinenin orada yatıyor olması da ihtimal dahilindeydi. Bulunamamak, gizli kalmak hazinelerin şanındandı.

Size okuldan hiç bahsetmedim! Aslına bakarsanız okul yolu hariç okula dair çok fazla anım yok. Gretel yol boyunca oyalanır dururdu. Gördüğü her solucanı incelemek ister ama buna cesaret edemezdi. Anca yürümeyi bilirdi, farklı bir şey yapmayı göze alamazdı. Acelemiz olsa bile umursamaz, oyalanır dururdu. Babamız gibi hiçbir şeye acele etmezdi. Benimse her zaman bir acelem vardı. Babamız gideceği yer neresi olursa olsun hiç telaş etmezdi. Gitmesi gerekiyorsa giderdi, o kadar.

Hep olmak istediği gibi bir şehirli olsaydı muhtemelen boş gezenin boş kalfası olurdu.

Bir keresinde bana "Yürüyorken oturmayı, otururken yatmayı, yatarken de yürümeyi hayal ediyorsunuz. Hiç doğru değil," demişti.

"Hiç doğru değil mi?" diye sormuştum. Bunu sorduğumda Karl Jaspers okuyacak hatta onu içselleştirecek yaşa ulaşmıştım. Jaspers edasıyla "İstersen hiçlik konusunu tartışabiliriz," diye devam etmiştim.

Bir keresinde kardeşim Richard da bana aynı şeyi söylemişti. Ona göre de yürürken oturmayı, otururken yatmayı vs. düşünüyordum.

Bunun üzerine kardeşime, "Aman iyi, sen farklı mı davranıyorsun sanki?" dedim.

"Ben, yürürken de otururken de ayaktayken de hatta havada süzülürken bile yatıp uzanmayı düşünürüm," dedi.

Ne diyordum? Okula dair, okul yolu hariç pek bir şey hatırlamıyorum. Okul benim açımdan kaybedilmiş zaman demekti.

Bir kış günüydü. Okuldan çıkmıştık. Bulutsuz gökyüzünde güneş hâlâ parlıyordu. Hava, keskin denilebilecek kadar soğuktu. O kadar çok kar yağmıştı ki dağa doğru uzanan yol, kenarında yükselen kar duvarlarından dolayı derin bir kanal gibi görünüyordu. Ortalık sessizliğe bürünmüştü. Gretel her zamanki uyuşukluğuyla eldivenlerini çıkarıp parmaklarıyla kaygan kar üzerine oyuklar çiziyordu. Birden rüzgâr esmeye başladı.

"Bu rüzgâr ikiyüzlü bir rüzgâr," dedim Gretel'e.

Bu bizim uydurduğumuz bir ifadeydi. İkiyüzlüydü çünkü hafif bir yumuşaklıkla esen fön rüzgârlarının özünde ikiyüzlülük vardı. İnsanda bahar gelmiş hissi uyandırıyordu. Fakat bu defaki ikiyüzlü rüzgârın fön rüzgârlarıyla ilgisi yoktu. Garip bir cazibeyle esiyordu.

Öyle bir ortamda alternatif bir yol kullanmak gibi gereksiz bir fikre kapıldık. Bu daha çok benim fikrimdi. Karın en yoğun olduğu yerden geçip kendimizi zorlamak istiyordum.

Gretel itiraz ediyor, "İyi de gösterdiğin yerdeki kar, boyumuzu aşıyor!" diyordu.

Benim için işin en eğlenceli kısmı da buydu. Bir tünel kazacaktık, bu bizim bir çeşit gizli geçidimiz olacaktı. Tepemizdeki ve etrafımızdaki karlar, üzerlerine vuran güneş sayesinde pırıl pırıl parlayacaktı. Şimdi böyle bir tünelimiz olmadığı için bu pırıltıdan mahrum kalıyorduk. Gretel, bana eşlik etmeyeceğini söyledi. Ben de madem öyle eve tek başına gitmesini söyledim. Böyle çıkışınca gitmeyip yanımda kalacağını biliyordum ki öyle de oldu.

Tünelimizi kazmaya başladık hatta epey de ilerlettik. Ortalık sakindi. Kuş tüyünden bir örtü gibi uzanan kar, dik yamaçlarda henüz korkutucu boyutlara ulaşmamıştı. Aradan çok zaman geçmeden, gökyüzü bir anda kararadı ve şiddetlenen ikiyüzlü rüzgâr fırtınaya dönüştü. Daha hızlı kazmaya başladık. Ben önden gidiyordum, bir sonraki dönemece yaklaşmaya çok az kalmıştı, pes etmek istemiyorduk. Fırtına yerdeki karı kabartmıştı, kar da hızlanmıştı.

Arkamdan ilerleyen Gretel ağlamaya başladı. Ayağım kaydı, dizlerimin üzerine kapaklandım. Zemindeki kar taş gibi buz tutmuştu. Yün çorabım delinmişti, dizlerim kanıyordu. Çorabın deliklerinden giren kar ayakkabılarımın içine doğru sızıyordu. Saçlarımız karla kaplanmıştı, tavandan düşen karlar ensemizi ıslatıyordu. O sırada bir ağaç devrildi. Ardından yakınımızdaki ağaçlardan biri daha yere kapaklandı. Etrafı, ihtiyar adamların memnuniyetsizce dır dır etmesi gibi bir gıcırtı, inilti sesi aldı. Bu iniltiyi ancak devasa bir ihtiyar çıkarabilirdi.

Gretel dua etmeye başladı. Nihayet yola çıkmayı başarmıştık ki kutsal anıtın olduğu yerde yeniden düştüm. Bu defa canım çok acımıştı, ayak bileğimin üzerine basamıyordum. Gretel beni sürüklüyordu, bense kollarımı onun bedenine dolamıştım.

"Ağlamayı kes!" diye çıkıştım. Böyle davranarak kendi gözyaşlarıma da mani oluyordum. Salya sümük içindeydik, saçlarımız ıslanmıştı, soğuktan bacaklarımı hissetmiyordum, kar suları sırtımdan aşağı doğru akıyordu. Korkudan altıma işemiştim, bu kadar korkacağım hiç aklıma gelmemişti.

Önce Gretel "İmdat!" diye bağırmaya başladı, sonra ikimiz birden.

O sırada bir araba sesi duyduk. Birileri bize ulaşmayı başarmıştı. Ayakkabımı çıkarıp bileğimin ne halde olduğunu anlama-

ya çalıştılar. Yanlarında, yün çorap getirmişlerdi. Çoraplar öyle büyüktü ki topuk kısımları bacağımın arkasına dek uzanıyordu.

Evdekilerden hiçbiri o gün başımıza neler geldiğini sormadı. O gün bizim yaşadığımızdan çok daha önemli şeylerin yaşandığı, annemin güneş gözlüğü takmasından anlaşılıyordu...

Bilgisayar ekranımda sevimsiz şeyler oldu.

Bilgisayarımda "anneciğim" adlı bir dosya oluşturmuş ve elimdeki tüm dokümanları o dosyanın içine kaydetmiştim. Dosyaya bir belge daha kaydederken bilgisayarım bana aynı isimde bir belge daha olduğunu, yenisiyle değiştirmek isteyip istemediğimi sordu.

Evet seçeneğine tıkladım.

Olan oldu, asıl saklamak istediğim belge uçup gitti.

"Ne zaman annemden bahsetmek istesem böyle oluyor," diye söylendim kendi kendime. Az önceki örnek gibi annem de ele avuca sığmayan bir kuş misaliydi. Bir bakarsın yanında, bir bakarsın uçup gitmiş.

Onu mutfakta, avcunu pencerenin pervazından dışarıya uzatmış halde anımsıyorum. Çam baştankarası denilen ve oradan oraya zıplayarak tahılları toplamayı pek bir seven küçük bir kuş türü. Baştankara gelmiş annemizin elinden bir şeyler yiyor. Karatavuklar bile annemin elinden bir şeyler yemeye alışkındı, tek istisna ha bire etrafını kolaçan eden serçelerdi. Yalnızca onlar annemin elinden yemeye çekinirdi. Annemin elini geri çektiğini ve baştankaranın pencerenin pervazındakileri midesine indirmeye devam ettiğini hayal ediyorum.

Anneme "Bugün de geyikleri doyuracak mısın? Seninle gelebilir miyim? Beni görünce hemen kaçıyorlar. Belki onlara senin yakınım olduğumu söylersin," diyorum.

"Yarın gideriz, bugün geç oldu," diyor.

Ardiyeye inip bir tane lahana alıyorum. Yapraklarını ayırıyor, şerit şerit kesiyorum.

Anneme "Bunu geyikler için hazırladım. Yarın seninle gelebilir miyim?" diye soruyorum.

"Düşünürüz," diyor annem.

"N'olur tamam de anne," diyorum.

O gün, yani donma tehlikesi yaşadığımız gün, anneme kanser tanısı konmuştu.

Karanlık günlerin kıyısındaydık, annem hastaneye kaldırılmıştı. İyileşemeyecek diye ödümüz kopuyordu. Korkmakta haklıydık çünkü evin düzeni değişiyordu. Oysa babamız hastanedeyken böyle şeyler olmamış, her şey eskisi gibi devam etmişti. Annemin hastalığının üzerinden çok geçmemişti ki Gaziler Bakımevi'nden de ayrılmak zorunda kaldık. Oradan oraya savruluyorduk. Yabancı yüzler, yabancı yataklar. Richard ve Renate artık bizimle değildi. Sadece Gretel ve ben kalmıştık. Richard Irma teyzemin yanındaydı. Peki ya Renate? Kimse bize neler olduğunu söylemiyordu. Babam neredeydi, ona ne olmuştu? Zihnimin o döneme ait fotoğraflarında babam hep eksik. Gretel, o süreçte babamızın hastanede, annemizin yanında olduğunu söylüyor. Hastanedeki başıboşluktan faydalanıp annemi tek kişilik bir odaya almış, yanına da babam için bir yatak eklemişlerdi. Yok canım, bunu seçkinci bir anlayışla yapmamışlardı. Babamın içinde bulunduğu durum bunu gerektirmişti.

"Tüm bunları kafana göre yorumluyor olmayasın?" diyorum Gretel'e.

"Hayır yahu. Bana anlatılanı anlatıyorum sana," diyor.

"Babamızın içinde bulunduğu durum ha?"

"Aynen öyle."

"Yüzde yüz eminsin yani?"

"Öyle hatırlıyorum işte, yüzde yüz de neymiş?"

"Öyle olmasını istiyor olabilirsin," diyorum.

"Ben bu tür ifadeleri yoktan icat edemem, ben sen değilim."

"Keşke gerçekten böyle olsa..." diyorum.

Öfkelenen Gretel "Başka ne olabilir ki? Başka türlüsü annemle babamın birbirini yeterince sevmedikleri anlamına gelir. Bu da hiç gerçekçi değil," diyor.

"Bilemiyorum," diyorum.

Cennetten kovulmuştuk! Kardeşler paramparça olmuştu. Richard'a göz kulak olan Irma teyzemin artık bir sevgilisi vardı. Teyzem bu heybetli, iri kıyım adamla bir ay gibi kısa bir zamanda evlendi. Duyduğumuza göre adamın gür sesi boşlukta yankılanıyor, eve yaklaştığı ta uzaktan anlaşılıyordu. İnsan

onun sesini duyunca başmelek Mikail elinde kılıcıyla geliyor sanıyordu. Bu dev adamın gözleri görmüyordu. O artık bizim Pirmin enişte mizdi. Gözlerini savaşta kaybetmemişti, onun başka bir hikâyesi vardı. Masörlük yapıyordu. Kendine has yöntemlerle pek çok umutsuz insanı ayağa kaldırmayı başarmış, eğitimli bir masördü. Ayağa kaldırdığı hastalarından biri, ilerleyen yıllarda eşim olacaktı. Yemek odasına girerken başını kapı kirişine vurur, evin her yeri zangır zangır sallanırdı. Kör Samson'un sarayı başına yıkması gibi bir şeydi.

Pirmin enişte mizsık sık şöyle söylerdi: "Tanrı'nın gözlerimdeki ışığı almasını dert etmiyorum. Zira geriye kalan her şeyi fazlasıyla verdi."

Kardeşimiz Richard artık onların olmuştu. Bunda bir sorun yoktu zira Irma teyzem oldu olası Richard'a kendi evladıymış gibi davranıyordu.

Peki ya küçük Renate, Gretel ve ben? Bizi, Kathe teyzem yanına almıştı. Güney Tirol[19] bölgesindeki Bregenz'de, halihazırda beş kişinin yaşadığı üç odalı bir evde kalıyorduk.

Kathe teyzem "Anneniz iyileşene kadar burada kalacaksınız," dese de bence söylediğine kendisi bile inanmıyordu.

Bu öyle bir histi ki insan kendini suç üstü yakalanmış gibi hissediyordu. Sonra annemiz gitti. O artık yoktu, ölmüştü. Mezarının başında dikilirken bir yandan kimse beni bu halde görmesin istiyor, bir yandan da sınıf arkadaşlarımın mezarlık duvarının yanındaki çalıların ardında olduklarını biliyordum. Hem aralarına yeni katılmıştım hem de annem ölmüştü. Cenaze töreninde canım çok acıdı. Arkadaşlarımızın gözünde tuhaf bir izlenim bıraktığımızı düşünüyordum. Öğretmenimizin talimatıyla mezarlığa gelmek zorunda kalmışlardı. Ben, çenesi aşağı düşmüş ve sürekli burnunu çeken Gretel'in yanında duruyordum. Richard önümüzde, ikimizin tam ortasındaydı. Onu sımsıkı tutuyorduk. Kımıldanıp duruyor, kasım ayı olmasına ve ayağını sıkmasına rağmen giymek zorunda kaldığı yazlık ayakkabılarına sığmaya çalışıyor, sesini çıkaracak cesareti bulamıyordu. Kazılan çukur onu korkutmuştu. Dört yaşındaki bir çocuk için ölü ya da canlı birinin çukura atılması ne

19. Almanya ile İtalya arasında kalan Avusturya'ya ait tarihi bir bölge. (ç.n.)

anlama geliyordu? Hemen yanımda duran Irma teyzem, ikide bir eğilip Richard'a bakıyordu. Richard da yüzünü teyzeme çeviriyordu. Gretel ile ben diğerlerine kardeşimizin bize ait olduğunu kanıtlamak için onu sımsıkı tutarak yanımızdan ayırmıyorduk. Üzerinde, annemiz ördüğünde büyük gelen kapüşonlu örgü kabanı vardı. Şimdi tam üzerine göreydi. Annem acaba hırkayı örerken oğlunun bunu kendi cenazesinde giyeceğini aklından geçirmiş miydi? Küçük Renate neredeydi? Bilmiyordum. Muhtemelen arkalarda bir yerde birilerinin kucağındaydı. Bir arada olmamız imkânsızmış gibi geliyordu bana. İçimizden biri kaybolsa kimse fark etmeyecekti zira kimsenin bizimle ilgilendiği yoktu. Birileri bu kız kimin, bu oğlan kimin diye sorsa diğerleri bunun bir önemi olmadığı yanıtını verecekti. Önemli olan başımızı sokacak bir çatımızın, karnımızı doyuracak yemeğimizin olmasıydı. Okul bize davranış kurallarını öğretecekti, sonrasında nasılsa birbirimizi bulacaktık. Bunda ne zorluk vardı ki? Hatta böylesi daha iyi bile olabilirdi. Kasım ayıydı, babamın ifadesiyle hava pek bir keyifsizdi, etraf sisliydi. Herkesin aptalca davrandığı, annemizi bir daha asla göremeyeceğimizin gerçekmiş, doğruymuş gibi anlatıldığı bu absürt günler yok olup gitsin, geçsin istiyordum. Hortlakçılık oynayan çocukların durumu ne kadar aptalcaysa bizim durumumuz da öyleydi. Topraktan soğuk ve nemli bir hava yükseliyordu. Tekrar altıma işememek için bacaklarımı birleştiriyor, kendimi sıkıyordum. Bu bir kusurdu. O sırada Irma teyzemin eşinin sesinden de utandığımı fark ettim. Dua sırasında yalnızca onun sesi duyuluyor, o gür sesin altında kalan diğerleri, sadece mırıldanıyordu. Sesi, kargaları bile ürkütecek cinstendi. Ellerinin bu denli heybetli görünmesi de yüzümü kızartan şeylerden biriydi. Dua sırasında ellerini yüz hizasında tutuyordu ancak gözleri görmediği için ellerinin nasıl göründüğünün farkında değildi. Her şeyin merkezinde o var gibiydi. Bundan sonra hep bizimle olacağını aklımdan geçirdim. Sınıf arkadaşlarımın saçımdaki kurdelenin ne kadar çirkin olduğuna ve fakirliğimize şahit olmaları da utanç vericiydi. Üstümüz başımızı perperişandı. Annesizlik insanı değersizleştiriyordu. Belki yemek pişiremiyordu ama annem bizim değerimizdi. Elbette o zamanlar bu ifadenin ne anlama geldiğinden haberim yoktu ama şimdi var. Gretel ile benim fakir olduğumuz, fakirin

de fakiri olduğumuz hatta yoksul insanların yardımına muhtaç olduğumuz artık herkesin malumuydu. Sınıf arkadaşlarımız peş peşe başsağlığı dilemek için geliyordu. Aynı amaçla Kathe teyzemin Güney Tirol'deki evine de gitmişler ancak kapıda kalmışlardı. Teyzem kimseyi eve almak istememişti. Öyle ki mutfak önlüğünü üzerinden çıkarma zahmetinde bile bulunmamıştı. Bu başsağlığı seremonisi, öğretmenlerimizden birinin işi olmalıydı; en azından fikri ortaya atan biri vardı. "Haydi, gidip Gretel ile Monika'ya annelerinin vefatından dolayı üzgün olduğunuzu söyleyin. Haydi, çabuk olun!" Monika ve Gretel'in yalnızca bir tane gri pilili eteği vardı. Bunun haricinde bir yeşil bluz, bir mavi pilili etek ve bir de beyaz bluz. Beyaz bluz gömülmeden önce annemin cansız bedenine giydirilmişti, bu yüzden onu giyemezdik. Cenazeye katılan teleferik işletmecisi, teleferiğiyle ilgili bir şeyler anlatıyordu. Sırası mıydı şimdi? Konuşacak başka bir şey bulamamış mıydı? Savaşın ardından Tschengla'da pek çok kişinin güzel deneyimler yaşayacağı bir ortamın oluştuğundan bahsediyordu. Neredeyse artık mensubu olmadığımız ve bizden sonra otele dönüştürülen Gaziler Bakımevi'nin nihayet bir otele dönüştürüldüğünün, davet edilen gazilerin oraya teleferikle ulaşabileceğinin ve kendilerine birer tane sosisli sandviç ikram edileceğinin reklamını yapacaktı.

Yere yığılıp kalmak istiyordum. Bunun için muazzam bir istek duyuyordum. Odaklanmam, gözlerimi yere sabitlemem, nefesimi tutmam ve üzerime yönelen bakışlardan uzak durmam gerekiyordu. Yapmam gereken şey buydu. O sırada teleferikçinin elimi tutup ağzının içinde bir şeyler gevelemesiyle zihnimde şu görüntü canlandı: Teleferikçi bir defasında ödevlerini yapmayan oğlunun ne kadar gerizekâlı olduğu anlaşılmasın diye oğlunun ellerini yara bere içinde bırakmıştı. Güya böylece ödevlerini yapmamasına bahane bulunmuş olacaktı. Oğlu da bu kadar zeki bir babası olduğu için gururlanacaktı. Yanımda, önümde ve arkamda yükselen hıçkırık sesleri sırtımı ve vücudumun belli noktalarını rendeliyor gibiydi.

Henüz on bir yaşımdaydım.

O akşam Kathe teyzemin Güney Tirol bölgesindeki evinin mutfağında toplandık. Dayılarım Lorenz, Walter ve Sepp de bizimleydi. Hepimiz, eve geldiğimiz günden beri çok yüklen-

diğimiz için iki kez kırılan çiçekli kanepenin üzerinde oturuyorduk. Irma teyzemle Kathe teyzem ayakta dikiliyordu. Kathe teyzemin eşi tabureye oturmuştu. Altı aydır bir arada yaşamamıza rağmen bu iskelete dönüşmüş adamın yalnızca birayla beslenmesine bir türlü alışamamıştım. Ortama delirtici bir sessizlik hâkimdi. Kimseden çıt çıkmıyordu. Çok kalabalıktı! Oturacak yer yoktu! Kathe teyzemin bizim yaşlarımızda ve bizden biraz büyük, iki oğlu bir de kızı vardı. Çocukların, çelimsiz babalarından ödleri kopuyordu. Mutfaktakiler arasında; Gretel, Richard, ben ve kucaktan kucağa dolaşan, hiç ağlamayan, kiraz gibi yuvarlak gözleriyle etrafına kocaman bakışlar atan Renate de vardı. Tam ortamızda ise korsan gemisinin direğini andıran ve ara sıra verdiği öğütleriyle küçücük mutfağı inleten kör Pirmin enişte miz oturuyordu. Bu kalabalığın içinde hâlâ nefes alıyor olmamız gerçekten şaşırtıcıydı. Kalabalığın insanın aklını karıştırdığı söylenir, doğru. Benim de aklım karışmıştı.

Sessizliği bozan Sepp dayım, "Josef nerede Allah aşkına?" diye sordu.

Pirmin enişte m, "Bilmiyorum! Bu kör halimle nerede olduğunu bilemem," diye gürledi. Irma teyzem, "Kimse seni kör olduğun için suçlamıyor," dedi. Sepp dayım bir kez daha, "Josef nerede?" diye sordu. Bu arada bir şeyi söylemeyi unuttum: Mutfaktaki erkeklerin tamamı sigara içiyordu ve hepimizden yüksekte duran kör adamın başı, dumandan mürekkep mavi bir bulut içinde kaybolmuştu.

Dayım bize doğru dönüp "Monika, Gretel! Babanızın nerede olduğunu bilmiyor musunuz? Bunu bilmek artık sizin göreviniz!" dedi.

Irma teyzem "Rahat bırak çocukları," diye araya girdi.

Babamızın orada olmadığını şimdi fark etmiştik. Cenazenin üzerinden iki saat geçmişti, ölen kişinin kocasının yanımızda olmadığını şimdi idrak ediyorduk!

"Başsağlığı sırasında oradaydı, herkesle tokalaşıyordu," dedi Irma teyzem.

Pirmin enişte m, "Tokalaşmak ha! Ne güzel söyledin Irma! İşte benim Irma'm!" diye kükredi.

Irma teyzemin Pirmin enişteye, "N'olur, iki dakika sus," dediğini hatırlıyorum. Onları, o öğleden sonraki fotoğrafımızda, bu sahneyle anımsıyorum.

Kathe teyzem "Kaybolacak değil ya," dedi. Bu ifadeyi ilerleyen günlerde de sık sık duyacaktım kendisinden. Bu, insana iyi gelen bir cümleydi. Bugün hâlâ onun sesini anımsadığımda kendimi iyi hissederim. Bazen bir şeyler canımı sıktığında Kathe teyzemin sesini taklit etmeye çalışarak aynı cümleyi sessizce tekrarlarım.

Lorenz ve Walter dayılarımın bize yardım edip etmediklerini hatırlamıyorum. Gretel, o yaşlarda dayılarını birbirine karıştırdığını söyler. Uzun boylu, zayıf ve yüzünde yara izleri olan Walter dayımdı. Her türlü şakaya verilecek bir cevabı olurdu, tabiri caizse bu konuda hepimizi "ağlatırdı". Lorenz dayımın ise bir sürü hikâyesi vardı, aslı astarı olmayan bu hikâyelerin doğru olduğuna inanmak isterdik. Gretel, ikisinden de hatta ailenin tüm erkeklerinden de çekinirdi. Yalnızca babama ve kısmen Sepp dayıma karşı daha rahattı. Zarif bir adam olan Sepp dayımı diğerlerine göre daha iyi tanırdık. Motosikletiyle sık sık yanımıza uğrar, gelirken de mutlaka bir sürprizi olurdu. Annemizin en sevdiği erkek kardeşiydi Sepp dayım.

Irma teyzem "Josef sırra kadem basmış olamaz herhalde?" dedi.

"Ya bastıysa?" diye düşündüm.

Bregenz'e geleli çok olmamıştı, dolayısıyla etrafı çok iyi bilmiyorduk. Babamın da bilip bilmediğinden emin değildim.

Hepimiz babamı aramaya koyulduk. Lorenz, Walter ve Sepp dayım ayrı ayrı yönlere dağıldı. Enişte lerini nerede arayacakları konusunda hiçbir fikirleri yoktu, sokakta bir yerde tesadüfen karşılaşmayı umuyorlardı. Önce Sepp'i gönderdiler. Mezarlığa gidip bakacak, babamı mezarın başında bulursa "hiçbir şey söylemeden" dönüp geri gelecekti.

Mezarlıkta yoktu, aramaya devam edilecekti!

Kardeşler dışarıdayken Kathe teyzem eşine "Sen niye buradasın?" diye sordu.

Theo diye seslendiğimiz enişte m "İyi de Josef'i görsem tanıyacak mıyım sanki?" dedi.

"Nasıl yani enişte mi tanımıyor musun?"

"Tam olarak tanıdığımı söyleyemem."

"Ne kadar tanıyorsun peki?"

"Yeteri kadar değil."

"Peki o halde, şimdi şuraya oturup aklını çalıştır ve onun nasıl göründüğünü hatırlamaya çalış. Sonra da gidip kardeşlerime destek ol!"

Theo eniştem söyleneni yaptı. Mutfak masasına oturdu, bakışlarını bir noktaya sabitledi. Hareket eden yüz kasları gergin derisinin altından fark edilebiliyordu. Dudak çizgileri yok gibiydi, ağzının sol kısmıyla sigarasını tutuyordu. Birkaç dakika sonra ayağa kalktı, kararmış dişleriyle sırıtarak "Bunu hatırın için, sırf senin hatırın için yapıyorum Kathe," dedi.

Sonra gitti. Pencereden onun uzaklaşmasını izledik. Sokağın alt kısmında durup bir sigara daha yaktı, sigaranın filtresini ağzında çiğniyormuş gibi çenesini hareket ettirdi. İsviçre sigarası içiyordu. Zamanında orada çalışmıştı. İsviçre'deki her şey buraya göre daha iyiydi. Oranın şekeri daha tatlı, makarnası daha sarıydı. Çikolatayı ve çorbaya atılan baharatları kıyas etmeye lüzum bile yoktu. Sigaraların filtresi altındandı. Tschengla'da yaşarken bu kutsal topraklara dair hiçbir şey bilmiyorduk. O yüzden orada çalışanlar istedikleri gibi atıp tutabilirdi.

Sepp dayım babamızı gölün aşağısındaki Mehrerau Ormanı'nda bulmuştu. Babam, nemli ağaçların arasında yavaş yavaş yürüyordu. Saçları ıslanmış; üzerindeki ceket, yediği yağmurdan dolayı iyice ağırlaşmıştı. Elleri cebinde öylece yürüyordu. Sepp dayım sessizce yanına yaklaşıp koluna girdiği babamı, Kathe teyzemin evine getirdi. İkisi de minyon, yakışıklı ve güçlüydü. Yüzünde maske taşıyanlar birbirini iyi tanır. Kimse onların ne düşündüğünü yüzlerinden okuyamaz ancak onlar birbirlerini rahatlıkla anlar. Sepp dayım teselli edecek bir şeyler söylemek istedi ancak ne söylese kifayetsiz kalacağını bildiği için enişteşinin koluna girip sessizce yürümeyi tercih etti. Orman yolundan çıkıp çalılıkların arasına doğru ilerlediler. Eğilerek ve devrilmiş ağaçların üzerinden atlayarak yollarına devam ettiler. Yolun dışından yürürlerse acıları bir nebze hafifleyecekti. Öyle hissediyorlardı.

Annemiz en çok bu iki adamı severdi.

Annemiz, kış mevsiminin çok sert geçtiği 1931 yılında, anne babaları artık hayatta değilken Sepp dayımın onu okulun önünde beklediğinden bahsederdi. Yine böyle bir gün uzun boylu bir delikanlı, dayımın yanına yaklaşıp "Guguk kuşunu mu

bekliyorsun?" diye sormuştu. Her gün yıkanan, kıyafetlerine özen gösteren, giydiklerinin uyumlu olmasına dikkat eden Sepp dayım şimdi olduğu gibi küçükken de utangaçtı. Çekingen bir ses tonuyla adama "Guguk kuşu mu? Kim ki o?" diye sordu. Genç adam Grete'den bahsettiğini söyledi. Adam "yük" lakaplı ailemizi, kendi yuvası yerine bir saksağanın yuvasına bırakılan guguk kuşu yumurtasına benzetiyordu. Yumurtadan saksağan çıkması beklenirken guguk kuşu çıkma hikâyesi, öteden beri anlatılan bilindik bir hikâyeydi. Papazın annemlerin ailesinin evinde asılı olan haçı neden söktüğünden bahsetti genç adam. Anlattığına göre güzelliğiyle ünlü anneannem eşi, vatanı ve imparatoru için cephede savaşırken başka erkeklerle birlikte olan bir fahişeydi. Sepp, genç adama hiç karşılık vermedi. Bu hikâyeyi de annemden değil, yüz yaşına girmek üzere olan Kathe teyzemden duyduk. Sepp dayım başlangıçta genç adamın söylediklerinin aşağılayıcı şeyler olduğunu fark etmemişti. Grete okuldan çıkıp dayıma doğru koşarken aynı genç adam dayıma "İşte guguk kuşun geliyor," demişti. Grete söyleneni duymuş ve Sepp dayımı kastederek "Boşuna uğraşma, onu öfkelendiremezsin. Sepp'in yüzündeki maske senin bunu yapmana izin vermez," demişti.

Grete sonrasında, çok iyi tanıdığı kardeşine dönüp "Sakın dert etme Sepp, bırak konuşsun dursun!" demişti. Tesellisi, Sepp'in üzülmesine mani olmamıştı. Onunla böyle konuşulamazdı. Abisi Lorenz'in eline silahını alıp annesini belediye başkanı karşısında nasıl savunduğunu çok iyi bilen Sepp dayım, şimdi kız kardeşlerini koruma sırasının kendisinde olduğunu düşünüyordu. Hemen aynı gün, evdeki av tüfeğini kimseye göstermeden ceketinin altına sakladı ve aşağıya, köye doğru yürümeye başladı. Genç adamın nerede oturduğunu biliyordu. Annemler, köyün en sonundaki evde yaşıyordu. Silahı alıp evden çıktığında önce büyük büyük çakıllar üzerinde yürümeye başladı. Köyün iç kısımlarına doğru ilerledikçe taşlar küçülmüş, küçük çakıl tanelerine dönüşmüştü. Silahı saklama gereği duymuyordu artık. Dokuz yaşındaki Sepp'in yüzü taş kesilmişti. Av tüfeğini iki eliyle birden kavramış, hızlı adımlarla köye doğru ilerliyordu. O sırada köylülerden biri tesadüfen yoldan geçiyordu. Kız kardeşim Gretel, bu karşılaşmanın ilahi bir tesadüf olduğunu söyler. Karşıdan gelen kişi, onun Yük Ailesi'nden

biri olduğunu fark etmiş ve maksadının ne olduğunu anlamıştı. Nefes nefese köyün ucundaki eve doğru koşarak köy çeşmesinin olduğu yerden Lorenz dayıma seslenmişti. Lorenz dayım hızla kardeşine yetişmiş, onu genç adamın evinin önünde dikilirken yakalamıştı. Elindeki silahla ne yapacağını sorduğunda kardeşi ona "Sen ne yaptıysan onu yapacağım," cevabını vermişti. Ailedeki herkes, Lorenz dayım engel olmasa Sepp dayımın ablası Grete ile dalga geçen o genç adamı vuracağını söyler.

Kız kardeşi Grete'nin gözdesi olan Sepp dayımın, babamın gözünde de hep ayrı bir yeri olmuştur.

Sepp dayım babamı Mehrerau Ormanı'nda bulduğunda –konuşmasını zihnimde tasavvur ediyorum– ona şunu sormuştu: "Josef, sen hiç motosiklet kullandın mı?"

Babamın cevabı da şöyle olmalı: "Hep istemişimdir ama hiç kullanmadım."

Sepp dayım "O halde bu pazar seni 250 Puch[20] motorumla almaya geliyorum."

"Siyah olanla mı?"

"Evet, iki kişilik koltuğu olanla."

"Harika bir makine o."

"İyice parlattım her yerini."

"Peki nereye gideceğiz?"

"Almanya'ya gidebiliriz. Konstanz Gölü çevresini dolaşır, Meersburg'da biraz mola veririz. Oranın yemekleri çok lezzetli. Sonra Kostanz'a ve İsviçre'ye gider, geri döneriz."

"Köln'e de gidebiliriz."

"Bir günlüğüne mümkün değil. Hem Köln'e gidip ne yapacaksın ki?"

"Hamburg'a da gidebiliriz."

"Bu iş gemi yolculuğuna doğru ilerliyor sanki?"

"Köln, Hamburg, Frankfurt, Berlin ya da Ulm. Belki de Mannheim."

"Münih'e ne dersin Josef? Sabah erkenden çıkar, Münih'te beyaz sosis yeriz. Öğleden sonra tekrar yola çıkar, akşama dönmüş oluruz. Güzel olur."

"Zürih de olabilir."

"Tabii tabii Josef, nasıl da güzel bir fikir! Zürih havaalanı mesela!"

---

20. Saatte 25-30 km hıza ulaşan Alman üretimi motosiklet markası. (ç.n.)

"Hiç fena olmaz. Hiç uçağa binmedim."

"Ben de hiç binmedim. Anca başkalarının nasıl uçtuğuna bakıyoruz. Peki o halde, Züricher Geschnetzeltes[21] yiyip akşama geri dönüyoruz."

"Çok iyi olur be Sepp."

"Bence de Josef!"

Babamız dünya genelindeki şehirler hakkında konuşmayı severdi. İsimlerini telaffuz etmek hoşuna giderdi. Rangoon, Surabaya, Lizbon, Rio de Janeiro... Bir süre sonra yeniden evlendiğinde akşam yemeklerinde masada bir araya toplanırdık. Yemek sırasında bize bazen başkentleri sorardı. Kızlardan Grete ile ben, her defasında kaybederdik. Renate çoğunu, Richard ise hepsini bilirdi. Venezuela'nın başkenti? Karakas. Angola'nınki? Luanda. Florida'nınki? Tallahassee. Her şeye rağmen keyifli akşamlardı. Deniz seviyesinden 1.200 metre yükseklikteki günlerimiz gibi değildi elbette zira o cennetten günler, erişemeyeceğimiz kadar uzaktaydı artık.

Hamburg, babamın en sevdiği şehirdi. Bir keresinde oraya, Renate'yi almaya gitmişti. O sıralar on altı yaşında olan Renate, bir hippiye âşık olmuş ve evden kaçmıştı. Bir süre sonra bizimle iletişime geçen Interpol, Renate'nin bir hırsızlık olayına karıştığı ve uyku tulumu çalarken yakalandığı bilgisini paylaşmıştı. Kardeşimin tutulduğu yerden alınması gerekiyordu. Bulduğu ilk trenle Hamburg'a giden ve Renate'yi kurtaran babamız, kızına kırıcı tek bir söz söylememişti. Çocuk hapishanesinden çıkıp birlikte katedrale kadar yürümüşlerdi. Lunaparktaki trenlerin hepsini denemiş, korku trenine bile binmişlerdi. Hatta babamız, Renate'nin bir oyuncak ayıya nişan almasına bile müsamaha göstermişti. Limanı seyredip St. Pauli'de dolaşmış, dondurma yemişlerdi. Hırsızlık ve evden kaçma mevzusu hiç açılmamıştı.

Evet, enişteşini gözünün önünden ayırmayan Sepp dayım, dostluğun böyle zamanlarda belli olacağını düşünüyordu. Bu, sadece konuşup bir şeyler söylemekten daha mühim bir duruştu. Ağabeyi Lorenz kadar iyi satranç oynayamıyor, evren

---

21. Kuşbaşı etin krema, mantar ve beyaz şarap sosuyla servis edildiği Zürih'e özgü geleneksel bir yemek. (ç.n.)

hakkında çok bir şey bilmiyor, Napolyon'un yaptıklarını da umursamıyordu. Onun yanında yapılacak en iyi şey susmaktı. Babamız da sessiz kalabilen insanlardan hoşlanırdı.

Babama temiz kıyafetler veren Kathe teyzem, sıcak şarap hazırlayacağını, hepimizin böyle bir şeyi hak ettiğini söyledi. Oğullarından birini, iki litre kırmızı şarap alması için *Zum Stemen* lokaline gönderdi. Hesaba yazmalarını söyledi.

Teyzemin babama giymesi için verdiği kıyafetler arasında Theo enişte min bir arkadaşının giderken yanına almayı unuttuğu, bej rengi, fermuarlı bir ceket vardı. Babamızı, üzerinde eğreti duran bu kıyafetiyle çok az gördük. Sonrasında uzun bir süre yanımızda olmadı. Yaşamımın bir kısmı makasla kesilmiş gibiydi. Acımasız makas, geriye pek bir şey bırakmamıştı. Geride, yaşanılan ne varsa unutulacak kadar küçük bir parça...

Kathe teyzemlerin evi; bir yatak odası, çocuk odası, oturma odası ve mutfaktan ibaretti. Daracık banyoda; oturularak yıkanılabilen bir küvet, bir lavabo, bir de klozet vardı. Banyonun küçük penceresi zar zor açılıyordu. Pencereyi açmak için klozetin üzerine çıkmak gerekiyordu. Ayrıca temizlik malzemelerinin yerleştirildiği oyuk o kadar dardı ki malzemeleri alırken insanın eli çiziliyordu. Tschengla'daki, penceresi normal ölçülerde olan, buzlu camlı tuvaletimizi özlüyordum. Pencereden bakıldığında karşıdaki kayın ağaçları görülüyordu ve tuvalette "işim" varken kimse kapıyı yumruklamıyordu. Böyle durumlarda babam ikinci tuvaletimiz olduğunu hatırlatır, içerdekinin rahatsız edilmemesini söylerdi. Güney Tirol bölgesindeki bu evde oturma odasını kullanmak yalnızca Noel'de serbestti. Noel ağacı bu odaya kuruluyor, hediyeleşme faslı da orada yapılıyordu. Kimse Noel şarkısı söylemiyordu. Kathe teyzem Noel yemeğini mutfakta servis ediyordu. Menü, herhangi bir pazar menüsünden farksızdı; çorba, et, sebze-patates, yanında da pilav veya makarna. Pilav yemekten çok hoşlanmıyordum. Artan pirincin yarın veya bir sonraki gün çorba malzemesi olarak kullanılacağını bilmem, yeni pişmiş bile olsa o pilavı yememe mani oluyordu. Bütün günümüz mutfakta geçiyordu. Kuzenler, biz üç kardeş, Theo enişte m ve ara sıra bize katılan Walter ve Sepp dayılarım; hepimiz mutfakta oturuyorduk. Kuzenlerden kız olanı mutfak kane-

pesinin üzerinde uyuyordu. Erken bir saatte uykusu geldiyse anne-babasının yatağına gidiyor, geceleyin yarı uykulu halde mutfağa gelip uyumaya devam ediyordu. Sırf biz vicdan azabı çekmeyelim diye bu durumdan rahatsız olmadığını söylüyordu. Sonuçta düzenlerini bozmuştuk. Biz buraya yerleşmeden önce kuzenimiz nerede uyuyordu? Onun biz gelmeden önce oturma odasında uyuduğu gerçeği hiç dillendirilmedi.

Kız kardeşim Renate, Gretel ve ben oturma odasında uyuyorduk. En büyüğümüz Gretel koltukta, Renate ile bense yer yatağında. Sabahları havalanması için yer yatağını kaldırıp odadaki büfeye doğru yaslıyordum. Oldukça ayrıcalıklıydık. Oturma odası soğuk olabilirdi belki ama havası temizdi. İnsan mutfakta bunalıyordu. Theo eniştem sigara tiryakisiydi; üstüne Sepp ve Walter dayılarım ve ara sıra da Lorenz dayım ziyarete geliyor, onlar da peş peşe sigara içiyordu. Mutfağın hem eni hem de boyu dört metre kadardı, daha geniş olduğunu sanmıyorum. Üst üste sigara içildiğinde oturduğunuz yerden karşı duvarı seçemiyordunuz. Duvar ancak yarım saat sonra seçilebiliyordu. Gün içinde oturma odasına girmemiz yasaktı, bu yasak üzerine hiç konuşulmadı. Yalnızca valizlerimizden önemli bir şey almamız gerektiğinde girebiliyor, alır almaz hemen çıkıyorduk. Böyle olmasını Kathe teyzem istiyordu. Muhtemelen çocuklarının bizi kıskanmasını istemiyordu zira onlar yalnızca Noel'de oturma odasını kullanabiliyordu. Eniştem Kathe teyzemin kararlarına karışmıyordu. Tek yaptığı şey mutfakta oturup bira içmekti. Sağ tarafında dolu, sol tarafında boş bira şişeleri, tam ortada bir kül tablası, gözlerini gökyüzüne dikip öylece bakıyordu. Kendi kendime acaba düşündüğü bir şeyler mi var diye merak ediyordum. Hiç konuşmazdı. Sessizliğini bozan tek şey, radyodan saat başı haberlerini dinlediği esnada sıranın gazete okumalarına gelmesiydi. Böyle anlarda avazı çıktığı kadar bağırırdı.

Mutfak bazen öyle kalabalık olurdu ki insan olduğu yerde hareket edemezdi. Walter dayım sık sık kız arkadaşlarını, nadiren de eşini getirirdi. Ablası, getirdiği kız arkadaşlarını çoğunlukla beğenmezdi. Bu kızlar genellikle kilolu olduklarından iki kişilik yer kaplarlardı. Kathe teyzemin her şeye rağmen kendi çapında dost canlısı biri olduğunu söyleyebilirim. Bu özelliğini sadece yakinen tanıdığı insanlara gösterirdi.

Tschengla'da eğer sezon ortası değilse Gaziler Bakımevi'ndeki yirmi odanın tamamı bize kalırdı. Gretel ile ben keyfimize göre bir gece bir odada, bir gece diğer odada uyurduk. Kimse karışmazdı. Her odanın kapısında siyah lakeden bir resim çerçevesi asılı dururdu. Bu çerçevelerden her birine yağlı boyayla oldukça gerçekçi bir şekilde Alpler'e ait bir bitki çizilmiş, altına da o bitkinin ismi yazılmıştı. Odaların isimleri şöyleydi: "Alp Gülü Odası", "Mavi Kantaron Odası", "Sarı Kantaron Odası", "Aslanpençesi Odası", "Guguk Kuşu Karanfili Odası" vesaire. Gretel ile ben, *Pamuk Prenses* gibi peri masallarını canlandırmayı severdik. Aynalı Alp Gülü Odası, bizim için hayallerimizdeki kraliçenin sarayıydı. Odadaki duvara yaslı ayna, bir insan boyundaydı. Çam Odası, cücelere aitti mesela ve Pamuk Prenses'in tabutu Kırmızı Zambak Odası'ndaydı. Gretel o odaya girdiğinde ellerini kavuşturarak yatağa uzanır, bense kötü kalpli kraliçe olurdum. Bazen de anneciğim, Lotte ve aşçıyla saklambaç oynardık. O devasa evde birbirimizi bulmak hiç de kolay olmazdı. Kathe teyzenin mutfağında saklambaç oynasak nereye saklanacaktık? Belki de saklanacağımız tek yer göz kapaklarımızın ardıydı.

Kathe teyzemi seviyordum. Tamam, ondan biraz çekiniyordum belki ama onunla yalnız kaldığımda göğsümde bir sıkışma hissetmiyordum. Sanırım bu eve geldiğimiz ilk günlerde Gretel gibi yalnızca ailemizdeki erkeklerden değil de ailedeki herkesten çekiniyordum. En çok da bizimle dalga geçen, eşyalarımızı saklayan, çorbamıza tüküren, –evet evet şaka yapmıyorum– gerçekten çorbamıza tüküren ve bütün bunlardan zevk alan büyük kuzenimizden korkuyordum. Kuzenimizin babasıyla arası iyi değildi. Bu hali beni üzüyordu. Her şeyi eline yüzüne bulaştıran bir yapısı vardı. Enişte'min ona söylediği her söz ünlem işaretiyle biterdi. Sadece emir vermek için oğluyla iletişim kurardı. Deri kemeri, mutfak dolabının üzerinde hazırda beklerdi. Enişte'm bu kemeri sadece oğlunu dövmek için kullanırdı. Enişte'm kemeri ne zaman eline alsa teyzem mutfaktan çıkardı. Bir keresinde kemerin toka kısmıyla dayak atmaya kalkınca teyzem dayanamayıp araya girmişti. Kulağından sızan kan yüzünden boynu, omzu ve kolları kan içinde kalan kuzenim, koridorda uzaklaşırken babasına "On altı yaşına bir geleyim, ben de seni döveceğim," demişti. Böyle bir şeyi yapıp

yapmadığını bilmiyorum. Açıkçası ona ve kardeşine ne olduğu hakkında hiçbir fikrim yok.

Kathe teyzemin kızı, erkek kardeşlerinden farklıydı. Bize karşı hep iyi niyetliydi. Eline tatlı bir şeyler geçse hepsini bize verir, kendine ayırmazdı. Böyle davranmasına rağmen ona rahatsızlık verdiğimiz düşüncesinden kurtulamazdım. Bir gün sabrının taşacağını düşünür, kaygılanır dururdum. Başka ne beklenirdi ki? Herkesin bir an önce def olup gitmemizi istediği düşüncesiyle yaşıyordum. Onlara bir kez olsun gönül koymadım. Bugün o günleri anımsadığımda da içimde herhangi bir kırgınlık taşımadığımı görüyorum. Bence biz de az değildik. Eminim onlar bize taşınmış olsa, varlıklarına tahammül edemezdim. Merhametli, iyi kalpli bir kız olan kuzenim benim gibi düşünmüyordu. Şekerlemeleri içinden geldiği için paylaşıyordu bizimle. Benden dört yaş büyüktü, on yedisine geldiğinde evden ayrılmayı hatta evlenmeyi hayal ediyordu. Çok yakışıklı olduğu kadar ismi de gayet hoş olan İtalyan bir sevgilisi vardı. Onunla evlenecek ve çok mutlu olacaktı. Ayrıca ondan önce ölmek gibi bir arzusu da vardı.

Kathe teyzem her konuda sabit fikirli bir kadındı. Ona göre bir şey ya siyah ya da beyazdı, aksi söylenemezdi. Ses tonu belli bir seviyeye yükseldiğinde elim ayağım titremeye başlardı. Her şeyle o ilgileniyordu. Ayakkabıların parlatılmasından tutun da kıyafetlerin havalandırılmasına, yerlerin silinmesinden yemekten sonra bulaşıkların yıkanıp kurulanmasına kadar her şey onun elinden geçiyordu. Bazen Güney Tirol bölgesinin öbür ucunda yaşayan Dr. Schallerbach'ın bahçesindeki elmaları toplamaya gönderirdi bizi. "Aman, toplamasak çürüyüp gidecekler ama yine de adama yakalanmamaya çalışın. Yakalanırsanız kim olduğunuzu söylemeyin!" derdi. Mutfak masasında kimin ne zaman ödev yapacağına, cumartesi günü kimin banyo yapacağına, kızlardan hangisinin ütü yapacağına ve çamaşırları kimin katlayacağına Kathe teyzem karar verirdi. Kocası dışında herkesin görevi belliydi. Görevimi hakkıyla yerine getirdiğimde bana methiyeler düzmezdi fakat yüzüme otuz iki dişiyle gülerek bakması her şeye bedeldi. Gretel ve ben, Kathe teyzem sayesinde burada kaldığımızın farkındaydık. O da annemiz gibi Yük Ailesi'nin bir ferdiydi. Bu aile kimseyi hayal kırıklığına uğratmazdı. Kız kardeşinin ölümüne alışa-

mamıştı, üzüntüsünü hafifletemiyordu. Öğleden sonraları, kocası İsviçre'ye çalışmaya gittiğinde ve çocukları aşağı bahçede oynarken mutfak masasına oturur, önce Gretel'e "Gretel, gel yanıma otur biraz!" diye seslenirdi. Gretel'i gönderdikten sonra sıra bana gelirdi. "Monika gel haydi, otur biraz. Kafa yormamız gereken şeyler var," derdi. Neye kafa yoracağımızı çok iyi biliyordum. Konu annemizdi. Onun hakkında konuşmak yasaktı, sadece düşünmek serbestti.

Küçük kardeşimiz Renate, annem öldüğünde iki yaşındaydı. İlk günlerde, kendine ait küçük bir yatağı olana kadar, benimle aynı yatakta uyudu. Onunla birlikte uyuduğumuz geceleri hatırlamak hem keyif verir hem de duygulanırım. O benim oyuncak bebeğim gibiydi, böyle olmak onun da hoşuna gidiyordu. Her gece uyumadan önce o ince ve pürüzsüz sesiyle "Ben senin oyuncak bebeğinim," diye fısıldardı. Sırtımı dönerek uyumamı isterdi. Karnını popoma dayar, "Ben senin kömür vagonunum, sen de benim lokomotifimsin," derdi. Çok güzel anlardı! Kızımız Paula henüz Renate'nin oyuncak bebek olduğu yaşlardayken ona nasıl kömür vagonu ve lokomotif olunacağını öğretmiştim. Kıkırdayarak dinlerdi Paula, sonra birbirimize sarılırdık. Küçücük kollarıyla sarılırdı bana.

Gretel ve ben Renate'yi uykuya hazırlardık. Yüzünü, ayaklarını ve ellerini yıkar, dişlerini fırçalardık. Burun deliklerinden önce birini sonra diğerini kapatıp iyice sümkürmesini sağlar, sonra onu klozete oturturduk. Yatağa gitmeden önce her gece bu rutini yerine getirirdik. Bu bizim görevimizdi, doğrusu da buydu zaten; kimse işimize karışmazdı. Renate'nin mesanesinden bezmiştik. Sabahı bekleyemez, çişini tutamazdı. Klozetin bir tarafına Gretel, diğer tarafına ben çömelir, Renate'nin dizlerini ve ellerini iki yandan kavrar, işemesi için yalvarırdık. Bu arada lavabonun musluğunu açar ve "Şşşşş şşşşş şşş..." diye sesler çıkarırdık.

Renate dudaklarını büzüp "Yapamıyorum," derdi.

Bir keresinde biracı Theo eniştem aynı dertten muzdarip olduğunu söyleyip Renate'ye şöyle talimat vermişti: "Çişini yukarıya doğru değil, aşağıya doğru bırakacaksın! İstersen bir yudum bira iç, göreceksin, işe yaracak."

Renate, enişteminin neden bahsettiğini anlamamıştı. Eniştem kendisiyle ilk kez konuştuğu için söylenenleri üstüne alınmamıştı.

Oturma odasına girip ışıkları söndürdükten sonra –ki gizlice yakmak mümkün değildi, kapıdaki buzlu camdan ışığın yandığı görülüyordu– tekrar tuvalete gitmemizin yasak olduğunu biliyorduk. Bu emir Theo eniştemizden gelmişti. Nasıl olduysa bu konuda Kathe teyzeme sözünü geçirebilmişti. Banyoya gitmek için mecburen mutfaktan geçmemiz gerekiyordu. Theo enişte, üzerinde atletiyle mutfakta oturur, birasını ve sigarasını içer, saat başı haberlerini dinlerdi. Ona görünmeden arkasından sessizce süzülür, haberleri dinlediği için bizi fark etmeyeceğini sanırdık ama fark ederdi. O kükremeye başlayınca Renate ile Gretel ağlamaya başlardı. Ben ağlamazdım. Kendimizi kapana kısılmış gibi hissederdik. Kathe teyzem soğuk su bidonunun yanında, ocağın başında dururdu. Neden ağlamadığımı anlatayım size. Enişteni dayılarım Walter, Sepp ve Lorenz'e şikâyet edeceğimi, onların da gelip bu beyaz atletli adama haddini bildireceklerini aklımdan geçirirdim. Bu fikre kendimi o kadar inandırmıştım ki Theo enişteme kendisini şikâyet edeceğimi bildiğini sanıyordum. Enişte özellikle de yasakladığı bir şeyi ondan habersiz yapıyor olmamıza sinirlenirdi. Bana kalırsa bunun politik bir nedeni vardı, bir çeşit anlaşma da denilebilirdi buna. Kathe teyzem en azından böyle bir konuda kocasının sözünün geçmesine izin veriyordu. Aksi halde enişte, her şeyin Kathe teyzemin kontrolünde olduğunu düşünüp öfke nöbetleri geçiriyordu. Teyzem böyle bir şey yaşanmaması için su bidonunun yanında durup bir şeylerle meşgulmüş gibi yapar, hiç sesini çıkarmazdı.

Renate küçücük bacaklarını birbirine kenetler, kendini sıkmasına rağmen sık sık çarşafa kaçırırdı. Mutfaktan oturma odasına, süt içiyoruz bahanesiyle porselen bir kap aşırmıştık. Kimsenin böyle bir kaptan süt içeceği filan yoktu, zaten sonrasında kimse bu kabın eksikliğini de fark etmedi. Renate bunun içine işiyordu. Eğer hedefi şaşırırsa dışarıya sıçrayan damlaları iç çamaşırımızla siliyorduk, iç çamaşırlarının kumaşı emiciydi. Pencereyi açıp porselen kabı boşaltıyorduk. Kaldırıma çarpan idrarın sesini duyuyor, o sırada pencerenin altından birinin geçtiğini düşünüp kıkırdıyorduk. Bu kıkırdama ritüeli bizim için önemliydi. "Birbirimize aitiz!" demenin bir başka yoluydu bu.

Gretel'in de sık sık babamızı aklından geçirdiğini biliyordum. Başına neler gelmişti, nasıldı, neredeydi? Hayatta

mıydı? İnsanların ölümlü olduğunu tecrübe etmiştik. Kimse babam hakkında konuşmadığı için biz de kendi aramızda konuyu açmaya cesaret edemiyorduk. Gretel'in kendine özgü batıl inançları vardı, bu tür şeylere kolaylıkla beni de inandırıyordu.

Bir defasında şöyle demişti: "Bir şeyi düşünebiliyorsak zaten oradadır."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordum. Benden büyük olduğu için benden daha fazlasını biliyor olmalıydı.

"Şunu söylemeye çalışıyorum: Masanın üzerine bir kibrit kutusu koyuyorsak o kibrit kutusu orada demektir. Düşünceler de bunun aynısı. Birini aklımızdan geçirdiğimizde onu göremiyor olsak da bizimledir."

Kısacası babamızın da annemiz gibi öldüğü düşüncesini asla aklımdan geçirmemeliydim. Eğer böyle düşünürsem bu düşünceler babamızı bizden alabilirdi. Peki *hiç* düşünmemeyi nasıl becerecektik? Düşünceler kendiliğinden üşüşüveriyordu! Bu konuyu Gretel'le konuşmak isterdim zira özellikle bu tür mevzularda çok şey biliyordu ama düşünmeme izin verilmeyen bir şey hakkında nasıl konuşacaktım?

Babamızı çok özlüyordum, Gretel de çok özlüyordu. Renate ise babasını unutmuştu. Noellerde de yılbaşı gecelerinde de bir kez olsun gelip ziyaret etmedi bizi. Biz de Richard'ı unutmuş gibiydik. Unutmuş gibi olmak nasıl bir şeydi?

Pencerelerde buzdan sarkıtlar oluşmaya başlamıştı. Gretel, Renate ile uyumak istediği için yataklarımızı değişmiştik. Ben düşmeyeyim diye yanına sandalye koyduğumuz koltukta uyuyordum. Rüyamda yılan gibi şeyler gördüğümde önce sandalyenin üzerine, sonra da yere düşüyordum. Vücudumun her yeri morarıyordu. Geceleri oturma odasına ay ışığı vurduğunda uykum gelene kadar duvar kâğıdındaki çiçekleri, pencerenin önündeki dişbudak ağacının küçük dallarını ve kanepenin arkasındaki ahşap oyukları saymayı huy edinmiştim.

Gretel pencere açıkken sabah jimnastiği yapmaktan nefret ederdi. Onun ne düşündüğünü umursamazdım, benim açımdan sabah jimnastiği dans etmek gibi bir şeydi. Kathe teyzem taktik verirdi. Hareketleri nasıl da zarifçe yaptığıma bakar, kendi kendime hayret ederdim. Sahnede olduğumu hayal eder, pencereden gelen soğuğu unuturdum. Ya dansçı ya oyuncu ya

da her ikisi birden olacaktım. Başımı geriye doğru atar, büyük bir adanmışlıkla hareket ederdim.

Kathe teyzem, "Abartma istersen!" derdi.

Yılbaşı geceleri Sepp dayımla Walter dayım gelirdi. Walter dayımın beraberinde etine dolgun sevgililerinden biri ve bir kasa bira olurdu. Sepp dayım ise bir şişe viski ve "hanımlar için" şekerleme getirirdi. "Hanımlar" ifadesiyle bizi kastediyordu. Bana pastanenin eşantiyon çikolatasını ikram ederken "Buyurun matmazel," derdi.

Dayımın traş losyonunun kokusu burnuma çalardı. Kruvaze takımının iliklerinden birinde ipekten bir beyaz gül takılı olurdu. Gülün kenarlarındaki iplikler küçük tüycükler gibi yan yana diziliydi. Tschengla'dayken bahsettiği çift renkli ayakkabılarını giymişti yine. Siyah-beyaz ve fileli ayakkabılar, Alman firması Heinrich Dinkelacker tarafından Almanya'da üretilmişti. Bu ismi hayatım boyunca anımsayacaktım. "Kış geçsin, gelip seni alacağım; göl kıyısında dolaşacağız," derdi dayım.

Ona, on dört yaşında olduğumu ve üzerime giyecek hiçbir şeyim olmadığını söylemek isterdim.

Walter dayımın sevgilisi, saçlarımı yukarı doğru kaldırır, "Güzel bir kız olacak," derdi.

Kathe teyzemin "Tek eksiğimiz de buydu zaten," demesi üzerine konu kapanırdı.

Saatler gece yarısını gösterdiğinde birbirimizin yeni yılını "kutlardık". Bunun bizdeki karşılığı mutlu yıllar "dilemek"ti. Kız kardeşlerim ve kuzenlerim çok güzel dileklerde bulundukları için yirmi şilin kazanırlardı. Zil zurna sarhoş olan Walter dayım bonkör bir adamdı. Cebinde kalın bir rulo halinde taşıdığı banknotları, dağılmasınlar diye paket lastiğiyle bağlardı. Onun yeni yılını kutlamak istemezdim. Diğer çocuklara yaptığı gibi kendini beğenmiş hareketlerle elinde tuttuğu para tomarını yüzüme doğru uzatıp boşta kalan elinin başparmağını yalayarak üzerime iki banknot fırlatmasını istemezdim. Bu hareket çok küstahçaydı. On dört yaşında değil de dört yaşında bir çocuk gibi davranarak o anı yaşamamak için perdenin arkasına saklanırdım. Bu tavrım onu kızdırırdı.

"Haydi yeni yılımı kutla!" diye sesini yükseltirdi.

Onun bağırma şekli Theo enişteminkinden farklıydı. Koltuk altından gelen ter kokusu bana kadar ulaşırdı. Bu, ailemize

ait, tanıdık bir kokuydu. Bağırma şekli de tanıdıktı, ondan korkmama gerek yoktu. Kurtların da dayım gibi koktuğunu düşünürdüm. Oysa bir kurdun nasıl bir şey olduğunu bilmiyordum, fotoğrafını bile görmemiştim. Kurtların postunun da Walter dayımın saçları gibi kırmızı olduğunu hayal ederdim. Gençliğinde muzdarip olduğu sivilceleri, yüzünde bir sürü iz bırakmıştı. Bu izler hoşuma giderdi. Sevgilisinin onun yüzünü okşarken ne hissettiğini merak ediyordum.

"Söyle haydi!" diye kükrerdi yeniden.

"Rahat bırak kızı!" derdi Sepp dayım.

İçtiği biralarla kafayı bulan Walter dayım, Sepp dayımın getirdiği viskiyi deneyip denememe konusunda kararsız kalır, kardeşine böyle şeylere pek bir hevesli olduğunu söylerdi. Parayla dolu elini yeniden yüzüme uzatıp ellilik banknotları sallardı.

Sepp dayım, "Sıkıyorsa yüz şilin versene!" derdi.

Walter dayım, "Veremeyeceğimi mi düşünüyorsun? Söylesene, veremem mi?" der, kahkahayı basardı.

Sepp dayım sessizce "Bana ne, ister ver ister verme," derdi.

Para tomarının içinden yüzlük bir banknot çeken Walter dayım, parayı önce kendi yüzüne sonra bana doğru sallardı. Gören de yaz mevsiminde, sıcak havada, Caorle sahilindeyiz[22] sanırdı. Walter dayımın evli olmasına rağmen sevgilileri olurdu. Kilolu ve güzel karısının da hayatında biri vardı. Yengemizin, mutfakta Foxtrot dansı yapmaktan keyif aldığı sigortacı sevgilisiyle uzun metrajlı bir ilişkisi vardı. Ayrıca Walter dayımın bu gece yanında getirdiği sevgilisinin bir fahişe olduğunu da biliyordum. Kuzenim söylemişti. Hatta kuzenim, Walter dayımdan sevgilisini on beş dakikalığına ödünç isteyeceğini bile söylemişti.

Kathe teyzem araya girer ve "Kesin şunu! Kızı rahat bırakın! Yaptığı şeyin saçmalık olduğunu illa ki anlayacak," diye çıkışır, sonra bana dönüp "Yüz şilin iyi para, haberin olsun!" derdi.

"Anlayacak," diyerek ablasını onaylayan Sepp dayım, böyle yaparak olayın tırmanmasından duyduğu endişeyi de gidermeye çalışırdı zira abisini çok iyi tanıyordu.

---

22. Venedik'te bir sahil. (ç.n.)

"Anladığında iş işten geçmiş olabilir," diye ısrar eden Walter dayım, bir yüzlük banknot daha çekerek "Yüzlükler evine dönmek istiyor," derdi.

Burnuma doğru tutulan banknotlar beni çıldırtırdı. Bu parayla ne alabilirdim ki! Kuzenlerimin parayı paylaşmak için beni sıkıştıracağını, elimde yirmilikten başka bir şey kalmayacağını biliyordum. O da kalırsa. En büyük kuzenim birkaç gün önce Gretel'i, saç örgülerini kesip tanıdığı bir kuaföre satmakla tehdit etmişti. İki eliyle başını tutan Gretel'in, duydukları karşısında gözleri fal taşı gibi açılmıştı. Kuzenim bununla kalmamış, içinde rengârenk yumakların, özenle dizilmiş dikiş iğnelerinin, renkli yün toplarının, ince iplerin, çengelli iğne ve tığların bulunduğu el işi çantasını Gretel'in kafasına fırlatmıştı. Bunu yapan biri, elimde yirmi şilin bile bırakmazdı.

Sonrasında ilginç bir şey yaşandı! Para tomarını bana doğru uzatan Walter dayım "Peki ya şimdi? Şimdi ne olacak? Göreyim şimdi seni! Burada koca bir maaş yatıyor!" dedi.

Sepp dayımla Kathe teyzem aynı anda "Gerizekâlı, kendine gel artık!" diyerek duruma müdahale etti. Bunun üzerine Walter dayım, Sepp dayımı itekledi. Sepp dayım masanın kenarına çarpıp Noel ağacıyla beraber üzerime devrildi. Şakaklarından süzülen kan boynuna, oradan da bembeyaz gömleğine doğru aktı. Burası da oldukça ilginç! Bir anda ayağa kalkan Sepp dayım, kendinden uzun olan abisine omuz attı. Bu defa Walter dayım ağacın üzerine devrildi. Elindeki para destesi kucağıma düştü. Ben de parayı avuçlayıp Walter dayımın yüzüne çarptım.

Uyumak için yataklarımıza geçtiğimizde Gretel'den azar işittim. İnsan beş parasızken nasıl bu kadar inatçı olabilirdi? O parayla ikimize üç tane külotlu çorap alabilirdik.

"Neden birlikte alacakmışız? Alsaydım para benim olacaktı," dedim.

"İnsan birine bir şey hediye edebilir," dedikten sonra sırtını öyle sert bir hareketle döndü ki bana kırıldığını ve kızdığını fark etmemek imkânsızdı.

Başımı yastığa gömüp benim ve kardeşlerimin akıbetini düşünmeye başladım. Artık bir ailemiz yok diye isteyen istediği gibi davranabilir miydi bize? Kimsenin oyuncağı değildim! Akrabalarımız bize aptal muamelesi yapıyordu! Kimseye, tam olarak kimseye ait değildik. Gretel'i uyandırıp paramı onunla

ve Renate ile seve seve paylaşacağımı çünkü bizim birbirimize ait olduğumuzu ancak kimsenin oyuncağı olmadığımızı ve kimsenin de bize aptalmışız gibi davranamayacağını söylemek istedim. Gretel çoktan uyumuştu.

Ne Noel arifesinde ne de yılbaşı akşamında babamızın adı geçerdi. Peki ya kardeşimiz Richard? O artık bize ait değil miydi? Onunla ilgili tek bir kelime bile edilmezdi. Yanımızda olsaydı paramı onunla da paylaşırdım. Gretel'in eğer o parayı alsaydım kendime saklayacağımı düşünmesini istemiyordum.

Noel heyecanından gözüne uyku girmeyen Renate "Annemiz nerede?" diye sordu.

"Nereden çıktı şimdi bu?" diye karşılık verdim.

"Annemiz nerede?" diye tekrarladı.

"Sabah olsun anlatırım nerede olduğunu," dedim.

"Şimdi neden anlatmıyorsun?"

"Çünkü çok yorgunum, sen de epey yorgunsun."

"Yorgun değilim."

"Öylesin ama farkında değilsin."

"Hiç yorgun değilim. Yanına gelebilir miyim?"

Ablamla birlikte uyudukları yatağın üzerinde doğruldu, sandalyenin üzerine basıp yattığım koltuğa çıktı. Yerimiz dardı. Düşmekten korkuyordu, iyice sokuldu.

"Sen benim kömür vagonum musun şimdi?" diye sordum.

"Büyüdüm artık bir kere," dedi.

İnanılır gibi değildi. Güney Tirol bölgesine geleli uzun zaman olmuştu ve bu süreçte kimse bizimle anne-babamız hakkında konuşmamıştı! Sanki hiç var olmamışlardı, sanki tomurcuklanarak dünyaya gelmiştik. Babamız bizi bir kez olsun görmeye gelmemişti. Kathe teyzem, babamın bir kez haber etmeden uğradığını, o sırada okulda olduğumuzu, beklemek istemediğini ve geri döndüğünü söylüyordu.

Kendisini ailenin bir üyesi olarak görmediğim Theo eniştem, bir defasında benimle bu konuda konuşmak istedi.

Şansımın yaver gittiği bir gündü. Günlerden çarşambaydı ve Kathe teyzem, kocaman bahçesinden istenildiği kadar sebze-meyve toplanmasına izin veren arkadaşı Bayan Löscher'in yanına gitmişti. Teyzem bahçeden topladıklarından yaptığı reçel, hoşaf ve konservelerin bir kısmını Bayan Löscher'e ve-

rirdi. Kuzenlerimden ikisi işteydi, küçük olanının ise nerede olduğunu bilmiyordum, bir yerlere gitmiş olmalıydı. Gretel yüzme kursunda, Renate de anaokulundaydı. Evde birkaç saatliğine de olsa yalnız kaldığım, rahatsız edilmeden bir şeyler okuyabildiğim veya radyo dinleyebildiğim için kendimi şanslı hissediyordum.

O gün öğleden önce işten dönen Theo enişte, mutfak masasında oturuyordu. Masanın üzerinde domates soslu Ringa balığı konservesi, bira, bir dal sigaranın tüttüğü kül tablası ve hemen yanında içinde kaç tane kaldığını görebilmek için ucu yırtılmış sigara paketi duruyordu.

Enişteme, "İşim var," dedim.

"Yanıma otur," dedi. Sesi her zamankinden daha yumuşaktı. Bu yazdıklarımı Gretel ve Renate okursa Theo enişte'min yumuşak bir sesle konuşmasının mümkün olmadığını söyleyecektir ama gerçekten öyleydi.

Gidip yanına oturdum.

"Sigara ister misin?" diye sordu.

"Sigara kullanmıyorum ki."

"Belki içersin diye düşündüm."

"Yaşım çok küçük bunun için."

"Başladığımda on iki yaşındaydım."

"Kadınlar sigara içmez."

"Öyle mi diyorsun!"

"Yani çok azı içer."

İçini çekerek "Her zaman Gretel'e ve sana söylemek istedim. Gretel'e ve Renate'ye!" dedi. Tekrar tekrar içini çekiyordu.

"Neyi?"

"İçimi acıtan şeyi."

"Nedir o?"

"Annenizle ilgili çok üzgün olduğumu."

"Sağ ol."

"Söylemeye çalıştım."

"Sağ ol Theo enişte."

"Bir şey daha."

"Ne?"

"Bu bir varsayım ama."

"Evet?"

"Faraza... Kathe ölmüş olsaydı... Faraza diyorum ama... Böyle bir şeyi düşünemiyorum bile... Eğer böyle bir şey başıma gelseydi..."

"Ne olurdu?"

"Sen yüzme biliyor musun?"

"Gretel öğrenmeye çalışıyor."

"Güzel. Ben yüzemiyorum. Bizim zamanımızda yüzme kursu yoktu. Hem niye olsun ki. İnsan suda yüzmek zorunda değil ki. Çılgınca bir şey bu! Balık mıyım ben? Bak önümdeki konserve kutusunda domates sosunun içinde bir balık var. Orada olmak kendi suçu. Bir salatadan farkı yok! Kathe bana sürekli salata yememi söyler. İnek miyim ben! 'Salata, salata, salata,' der durur. Neyse söylemek istediğim şey bu değil. Şunu söylemeye çalışıyorum: Kathe ölmüş olsaydı, yanıma bir şişme yatak alır, onunla göle atlardım. Kıyıdan iyice uzaklaştıktan sonra şişme yatağın tıpasını çekerdim. Bunu yapardım. Babanı çok iyi anlıyorum, biliyor musun? Onun böyle davranarak acısıyla başa çıktığını düşünüyorum. Bu öyle fena bir durum ki insan başka türlü... Nasıl söylesem... İnsanın başka türlü davranması beklenemez. İnsan birilerinin kendisine destek olmasına bile izin vermek istemez böyle bir durumda. Kathe, babanızın kendisiyle ilgilenilmesini istemediğini söylüyor. Onu anlayabiliyorum. Sana söylemek istediğim şey buydu."

"Sağ ol Theo enişte."

"Sadece bilmeni istedim."

"Sağ ol Theo enişte."

"Rica ederim."

"Sağ ol."

Elindeki sigarayı balık konservesine bastırarak söndürdü, parmaklarını pakete dokundurmadan bir dal sigara daha çekti. Önce çevirdi, sonra ucunu hafifçe vurarak düzleştirdi ve seri bir şekilde yaktı. Burun deliklerinden duman çıkıyordu.

Evden çıkıp etrafta gezinmeye başladım. Bazı evlerin pencereleri o kadar alçaktı ki sokaktan geçerken evlerin içini görebiliyordum. Mutfakların içini, başında şapkasıyla masada oturan ve sigara içen atletli erkekleri görebiliyordum. Her yer Theo eniştem gibilerle doluydu ve evlerden sıcak yemek kokuları yükseliyordu. Bu duruma alışmak ve onlara benzemek zorunda olduğumu düşünüyordum. Bu iğrenç düşünceleri

zihnimde büyütüyordum. Bir yıl önce biri bana bu yaşam tarzının "dar kafalılık" olduğunu söylese karşımdakinin ne dediğini anlayamazdım. Oysa şimdi farklıydı. Tschengla'da, denizden 1.220 metre yükseklikte, insan çok fazla kelimeye ihtiyaç duymuyordu. Kendimi hem kilo almış gibi ağır hem de bir pisi balığı kadar zayıf hissediyordum.

Theo enişte, yaşlandığında üzerine sarı parşömen kâğıdı geçirilmiş bir iskelete dönüşmüştü. Eşimle ben kendi evimize taşındığımızda yanımıza gelir, dır dır konuşur, illa şikâyet edecek bir şeyler bulurdu. Taşınmamıza yardım eden bir arkadaşımız bu homurdanan yaşlı adamın sık sık bahsettiğim meşhur Theo enişte olduğundan habersiz, "Bana bak ihtiyar! Ya gelip adam gibi yardım et ya da çeneni kapa!" deyivermişti. O sırada yan yana dizilmiş, hep birlikte biralarımızı yudumluyorduk. Theo enişte arkadaşımızı işaret edip "Aramızdaki en değerli adam bu," demişti.

Babamın protez bacağını koltuğumun altına sıkıştırıp merdivenlerde oturduğumu, protezin ucundaki ayakkabıyı temizleyip parlattığımı hatırlıyorum. O zamanlar dünyamız küçüktü, tıpkı kelime dağarcığımız gibi. Ama elimizdekilerle istediğimiz her şeye bir karşılık buluyorduk. Ormanın zihnimizdeki karşılığı evimizin arkasında uzanan ormandı, evin karşılığı da içinde yaşadığımız evdi, hepsi bu kadar. Geceleri üç harflilerin ay ışığı altında, ağaçların arasında koşuşturmasından korkardık. Bu korku öyle tanımlanamayacak kadar büyük bir korku değildi. Hatta bu duyguya "ürperti" diyorduk. Proteze giydirilen ayakkabının sorumluluğu bana aitti. Babamız, gaziler geldiğinde bakımlı görünmeliydi. Annemle babam öğle uykusuna yattıklarında protez boşa çıkıyordu. Genellikle öğle yemeğinden sonra annem babama "Doruğa çıkıyor muyuz?" diye sorardı. Aynı ifadeyi dağa tırmanmak istediğimizde de kullanırdık. Annem bununla "Üst kata çıkıp uzanalım mı?" demek isterdi. Sonrasında bize aldırış etmeksizin karşılıklı gülümserlerdi. Deniz seviyesinden 1.220 metre yükseklikte, dertten tasadan uzak yaşıyorduk, daha ne olsundu! Annem, babamın çıkardığı protezi kapının önüne koyardı. O andan itibaren şık bir otelin uşağına dönüşürdüm.

Lorenz dayım, Theo eniştemin oturduğu ve mütemadiyen sigara içtiği masaya "nikotin uzay gemisi" ismini takmıştı. Bununla Rus Sputnik'i ima ediyordu. Eniştemle "nikotin uzay gemisinde" yaptığımız konuşmanın hemen ertesi günü, Kathe teyzem babamızı ziyaret etmemiz gerektiğini söyledi. Pazar kıyafetlerimizi giymeli, babamızın yanına gitmeliydik. Gretel de ben de onu görmeyi çok istiyorduk ama iş bu noktaya geldiğinde benim hevesim kaçmıştı. Her şeyin sorumlusu pazar kıyafetleriydi. Neden babamı görmeye giderken pazar giysilerimizi giymek zorundaydık ki? Babam yine bir şeylere karşı çıktığımı fark edip parmağıyla hafifçe başıma vurabilirdi. İtiraz edilmesini hiç sevmezdi. Pazar kıyafetleri demek uzaklık demekti. Böyle giyinirsek ona "siz" diye hitap etmemiz gerekirdi. Teyzemizin yanında rahat olup olmadığımı soracağından emindim, rahat olmadığımı söyleyecektim. Onu özleyip özlemediğimi de soracaktı, buna da hayır diyecektim. Bu defa annemi özleyip özlemediğimi soracaktı, başımı iki yana sallayacaktım. Sonra parmağıyla hafifçe başıma vuracaktı. İstenenin tam tersini yapmak gibi pis bir huyum olduğunun farkındaydım.

Gretel ona "Şimdiye kadar neredeydin Allah aşkına?" diye soracaktı.

Bugüne kadar nerede olduğunu bir kez olsun sormadığım babamızı görmeyi o kadar çok istiyordum ki! Babam tıpkı bir hayalet gibi havaya karışmış olabilirdi, çağırsak gelecekti. Evet evet; hafifçe ürperdiğimiz, aslında hiç görmediğimiz ama çağırmaktan da imtina ettiğimiz iyi saatte olsunlara dönüşmüştü babam.

Ben de aynı soruyu soracaktım: "Şimdiye kadar neredeydin Allah aşkına?"

Kathe teyzem bana "Ablanın söylediği her şeyi papağan gibi tekrarlama," derdi. Oldukça incitici bir uyarıydı bu, özellikle de "her şeyi" kısmı. Gretel'i tekrarladığım falan yoktu.

Babam sorumuza cevap vermeyecekti.

Kollarımı iyice açtım, ablamın şemsiyesinin altına girmeyi de reddettim. Nereye gittiğimizin farkında olmayan Renate'nin üzerinde yağmurluğu vardı. O öğleden sonrayı her hatırladığımda Renate'nin yağmurun altında tatlı tatlı burnunu çekişi gelir aklıma. Üç kişilik kızlar cumhuriyetimizin milli marşı gibiydi o ses. Kathe teyzem defterimden kopardığı bir kâğıt

parçasına gideceğimiz yerin adresini yazmış, bir de yol haritası çizmişti. Gideceğimiz yerin neresi olduğundan bahsetmemiş, oraya ulaştığımızda sadece zile basmamız gerektiğini söylemişti.

Geldiğimiz yer bir manastırdı.

Aman Allah'ım, babamız bir manastırda mı kalıyordu? Walter dayım sonrasında bu durumla epey dalga geçecekti: "İsveçli ihtiyar Josef. Rahibe elbiselerinin altına sığınan Josef!" Dayım böyle konuştuğunda Kathe teyzem elini kaldırır, kardeşine vuracakmış gibi yapardı. Teyzem babamızın yolunu kaybettiğini söylüyordu.

Merhametli rahibeler, onun için bir inziva odası ayarlamıştı. İçeri girmemize izin verilmedi. Babam girmemizi istememişti. Yine de içeriye şöyle bir göz attım; bir ranza, bir gazetenin dahi sığmayacağı kadar küçük bir masa, sert bir koltuk ve üzerinde gri tenekeden el yıkama düzeneğinin olduğu bir komodin. Hepsi bu kadardı. Pencerede perde yoktu. Tuvalet ve musluk girişteydi. On ciltlik ansiklopedisi, *Brehm's Tierleben* kitabı ve abonesi olduğu *Kosmos* dergisi yatağının önüne nizami bir şekilde dizilmişti. Duvarda Hz. İsa görseli asılıydı. Çerçevesiz İsa sureti, çarmıha da gerilmemişti. Komodinin üzerinde yarısı su dolu bir bardakla bir ilaç şişesi vardı. Rahibelerden biri tıkladığı kapıyı, içeriden gelen cevabı beklemeksizin açtı.

"Josef, çocukların."

Babam öylece oturuyordu. Omuzları, iki yanından kesilmiş gibi çökmüştü. Üzerinde maviye çalan bir hırka vardı. Gretel ve ben açılan kapının önünde dikiliyorduk, Renate de ikimizin arasında duruyordu. İçim ürperdi. Babamın neden bu kadar zayıf göründüğünü biliyordum. Babam Tschengla'da Gaziler Bakımevi'nin yöneticisiyken omuzları vatkalı ceketini üzerinden hiç çıkarmazdı. Oysa burada, manastırda gösterişe yer yoktu. Olduğu gibi görünmeliydi. Yatağın üzerine oturmuştu, ayakları tam olarak yere değmiyordu. Dizinin üzerinde, protezin temas ettiği yerdeki kırışıklıkları görebiliyordum. Yatak mı yüksekti yoksa babam mı küçüktü? Babam küçülmüştü, bunu fark etmek bir kez daha tüylerimi diken diken etti. Yaşananlardan dolayı özür diliyor, her şeyi telafi etmek istiyor ve bu küçük görünümünden çıkıp eskiye dönmek istiyor gibi baktı bana.

Ağzından çıkan ilk söz şu oldu: "Richard nerede?"

Gretel "Irma teyzemin yanında," cevabını verdi.

"Nasıl peki, iyi mi?"

"Bizden daha iyi olduğu kesin," deyiverdim.

"Neden? Siz iyi değil misiniz?"

Gretel, "Theo eniştem çok fazla sigara içiyor. Monika bunu kastetti," dedi.

"Hiç de bile bunu kastetmiyorum," diye karşı çıktım.

"Ne söylemeye çalışıyorsun?"

"Öyle işte," dedikten sonra babamın bu sözüme takılacağı gerçeği geldi aklıma. Konuşmadan önce düşünmem gerektiğinde "Öyle işte." ifadesinin doğru bir ifade olmadığını, aptalca bir sözü ancak benim gibi aptalların söyleyeceğini duymaktan korktum. Belki de korkmadım. Dilbilgisi hatalarından ziyadesiyle rahatsız olan babam, böyle durumlarda kırıcı olabiliyordu.

Babam aklımdan geçenlerin hiçbirini yapmadı. Bunun yerine "Üzgünüm. Gerçekten çok üzgünüm," demekle yetindi.

"Sorun yok," dedim. Bu ifadeyi büyük kuzenimden duymuştum, "onay" yerine kullandığı bir şeydi, benim de hoşuma gidiyordu.

Sıra Renate'deydi. Babam ona, "Sen nasılsın?" diye sordu.

Renate önce Gretel'e, sonra bana baktı. Başımı salladım. "Fena değil," dedi Renate. Sonra yine bir Gretel'e bir bana baktı.

"Kızlarım benim," dedi babam.

Gretel, "Bir dahaki sefere yanımızda bir şeyler getirebilir miyiz?" diye sordu.

Babam Gretel'in sorusunu yanıtlamak yerine, "Mutfağa geçin hadi, sizin için bir şeyler hazırlattım," dedi.

"Yine tatlı bir şeyler mi?" diye sordum.

Koridor boyunca yavaş yavaş yürümeye başlamıştık ki çekimser ve çaresiz bir şekilde vücudunun yarısını kapının dışına doğru uzatan babam arkamızdan seslendi: "Üzerinizdekiler kimin? Durun tahmin edeyim: Hiçbiri sizin değil. Tırnaklarınızın arasındaki kiri bile başkasının penceresinden kazıdınız. Beni iyi dinleyin! Hayır hayır, bana doğru gelmeyin. Sadece beni iyi dinlemenizi istiyorum! Her şeye rağmen size ait olan bir şeyiniz var. Bu iyi bir şey. Ama dikkatli olun! Neredeyse hiçbir şeye sahip olmadığınızda, hiçbir şeye sahip olmamanın

daha iyi olduğu düşüncesine kapılabilirsiniz. Bu düşünce insana elindekini de kaybettirebilir, insan elindekini etrafındakilere dağıtabilir, çarçur edebilir. Bu yanlış, çok yanlış bir davranıştır! Neden peki? Onu da söyleyeceğim! İyi dinleyin! Olduğunuz yerde durun ve beni iyi dinleyin! Hiçbir şeye sahip olmayan birinin gözünde hiçbir şeyin değeri de yoktur. Bu insan kendine bile değer vermez. Bu noktadan sonra her şeyin ipi kopmuş demektir. Bunu sakın ola unutmayın!"

Babam bunları söyledikten sonra hücresine geri döndü.

Bugüne kadar babamdan duyduğum en uzun konuşmaydı.

Gretel ve ben kendimizi daha ürkek ve çaresiz hissediyorduk. Açıkçası Gretel'e benim duyduklarımı duyup duymadığını sormaya bile cesaret edemiyordum. Kendimi güvende hissetmiyordum. Babamız tanınmaz haldeydi. Hem de hiçbir şekilde. Yüzü bembeyaz olmuştu. Kendimi iyi hissetmiyordum. Zorla da olsa bir şeyler yiyebilecek durumda değildim.

Mutfakta hafif ılık, krema haline getirilmiş elma püresi vardı. Gretel, Renate'ye bir şeyler yedirdi. Renate, iki eline birden kekler yetmiyormuş gibi şapırdata şapırdata bir şeyler yiyordu. Başrahibe uzaktan bizi izliyordu. Renate'nin akan sümüğü, elma püresine karışmıştı. Sonrasında babamın kaldığı hücreye uğramadık, hoşça kal demek aklımıza bile gelmedi.

Eve dönüş yolunda oyalandık. Gretel orman yolunu kullanmamamız gerektiğini, birkaç hafta önce orada bir çocuğun öldürüldüğünü söyledi. Hikâye ilgimi çekmişti, detaylarını anlatmasını istedim. Renate'nin yanında anlatmasının uygun olmayacağını söyledi. Tarifi mümkün olmayacak kadar korkunç bir şeydi yaşanan. İkimizin arasında oynaşıp duran bu ufaklık bizimle her yere gelebilirdi. Onunla bir gemiye binip denizaşırı yolculuklar yapabilirdik. Aman Allah'ım ne muhteşem bir ifadeydi bu! Babam hakkında tek kelime etmedik. Sanıyorum Gretel de benimle aynı şeyleri düşünüyordu. Bir dahaki sefere yanımızda bir şey getirip getiremeyeceğimizi sorduğumuzda bize neden cevap vermemişti? Acaba onu bir kez daha ziyaret etmemizi istemiyor muydu? Bir anda nereden çıktıysa cennete giden annemizle Irma teyzemin terasta otururken doğaçlama şekilde beraberce şarkı söylemeye başladıkları an aklıma geldi. Sonra en sevdiğim şarkıyı mırıldanmaya başladım. Gretel de bana eşlik etti:

Gün sona eriyor,
Dağın eteklerine kadar koşmalı, eve ulaşmalı.

Vadi karanlık olsa da sen sakın korkma,
Tanrı binlerce kandil yakar cennet salonunda.

Ve Tanrı geceye ay ışığı koyar,
Küçük oğlum daha iyi görünsün diye.

Bu çok iyi geldi!

Quellen sokakta, yaşının epey ilerlediğini düşündüğüm bir hayat kadınıyla karşılaştık. Yakından bakınca en fazla kırklarında görünüyordu. Kadını simaen tanıyorduk. Selam verdik. O da selamımıza karşılık verdi. Kadının ne işle meşgul olduğunu biliyorduk. Walter dayım onunla ilgili tüm detayları anlatmıştı. Ta ki Kathe teyzem elindeki kaşığı masaya vurmak suretiyle olaya müdahale edene ve yayılmış ağızlarımızı bu vesileyle toparlayana kadar.

Karşımda duran kadının bizden daha az şeye sahip olduğunu düşündüm birden. Bizim az da olsa sahip olduğumuz şeyler vardı, örneğin annemin bana hediye ettiği ve artık parmağıma dar gelen camdan yüzük. Bu kadının ise sahip olduğu hiçbir şeyi yoktu. Ondan bir şey almak da mümkün değildi. Babamın bedeninin yarısını hücresinden dışarı doğru uzatarak bize anlattığı hiçlik böyle bir şeydi. Ona ait olan tek şey çıplak teniydi. Orada, açılır kapanır sandalye üzerinde öylece oturmuş, müşterilerini bekliyordu. Yağmur dinmişti. Son mavi bulutlar batıya, İsviçre'ye doğru yönelmiş; güneş ise çoktan dağların ardına meyletmişti. Renate üzerinden çıkardığı yağmurluğu ardı sıra sürüklüyordu. Bizse karışmıyor, böyle yapmasına izin veriyorduk.

Hayat kadını bize "Eve doğru mu gidiyorsunuz?" diye seslendi.

"Evet," dedi Gretel.

"Evde olmak en güzeli değil mi?"

"Evet," dedi Gretel.

"Yanıma gelin de nasıl güzel olduğunuza yakından bakayım!"

Geri dönüp tam önünde dikilmeye başladık. Renate yine ikimizin arasındaydı. Kadın yerinden kalkmadı. Bluzunun yakasını, iri göğüsleri uzaktan görünecek şekilde açmıştı.

"İsimlerinizi unuttum," dedi.

"İyi de hiç söylemedik ki," dedim.

"İnsanın her zaman ikinci bir ismi olmalı. Kim olduğunu herkesin bilmesine gerek yok. Size ruj hediye etmemi ister misiniz? Bir sürü rujum var, bir arkadaşım giderken bana bıraktı."

Birer tane alabileceğimizi, bunun bizi çok mutlu edeceğini söyledik. Zorlanarak ayağa kalkmaya çalıştı. Rujları yarın getirebileceğini ve getireceklerinin öyle çok da değerli şeyler olmadığını söyledi. Zaten kendisine ait olmayan bir şeyi başkasına vermek kolay diye düşündüm. Yolumuza devam ettik. Cinsellikle ilgili her şeyi bildiğimi söyleyebilirdim. Büyük kuzenim beni sık sık kenara çekip cinselliğin nasıl bir şey olduğundan bahsederdi. Dolayısıyla bu kadının neler yaptığını ve karşılığında karnını doyurmak için para kazandığını biliyordum. Ne güzel, bunun için kendinden başka hiçbir şeye ihtiyacı yok diye düşünüyordum. Erkeklere karşı sevgi dolu davranıldığında onlar da sana aynı şekilde karşılık veriyordu. Ormana doğru seslendiğimizde sesimizin bize doğru aksetmesi gibi. İhtiyacı olan tek şey sabundu, onu da hediye ediyorlardı. Parfümeriye girip koku numunelerini bedavaya denemek gibi bir şeydi bu. Kadın güzel değildi belki ama çirkin de sayılmazdı. Biraz göbekli olmasına rağmen iyi görünüyordu. Açıkçası böyle birini ben pek tercih etmezdim.

Onun yerinde olsam karşı taraftan bana bir sabun dükkânı açmasını isterdim. Birbirine karşı sevgiyle hareket edenlerin başka ne tür bir işle meşgul olabileceğini düşünüyor, bulamıyordum.

Ben bunları düşünürken tam o anda, yemin ederim saniye şaşmadan Gretel de aynı şeyleri aklından geçirmiş gibi "Sana bir şey sorabilir miyim Monika?" dedi. Aradan epey zaman geçtikten sonra Gretel'e o hayat kadınıyla karşılaşmamızı hatırlayıp hatırlamadığını sordum. Hatırladığını ve o dönemde hayat kadını olmanın o kadar da kötü bir şey olmadığını düşündüğünü söyledi. Ben de aynısını düşünüyordum.

Gretel'e "Sor hadi," dedim.

"Babamız 'Her şeyin ipi kopar,' demekle neyi kastetti sence? Ondan duyduğumuza göre önemli bir şey olsa gerek."

Önemsemiyormuş gibi elimi sallayarak "Aman işte, bir şeyler geveledi. Söylediklerini dinledim ama ne dediğini sorsan söyleyemem. Ayrıca çok da önemli değil, zaten kafayı üşütmüştü bence," dedim.

Rahatlamış gibiydi ya da değildi. İkimiz de babamızın hayatına bu şekilde devam edemeyeceği konusunda hemfikirdik. Tepe aşağı yuvarlanıyordu. İpini koparma hadisesi onun için geçerliydi. Açıkçası ipini koparma örneğini çok yaşamadığım için bu durumdan tam emin olamıyordum. Ancak babamızın uçurumdan aşağı doğru yuvarlandığından emindim ve hemen şimdi bir şeyler yapılmazsa onu kurtaramayacağımızın farkındaydım. Onun yeni bir eşe ihtiyacı vardı. Bizim için yeni bir anne olması beklenemezdi çünkü bu imkânsızdı. Kathe teyzemin de aynı konuyu kardeşleri Walter, Sepp ve Lorenz'e açtığını duymuştum. Harfi harfine şöyle demişti: "Josef'in bir kadına ihtiyacı var!" Gretel ile Renate de duymuştu. Yeni bir eş, yeni bir anne anlamına gelmiyordu. İri göğüslü hayat kadınının babama iyi bir eş olacağını geçirdim aklımdan. Ne de olsa onun işi birine sevgiyle yaklaşmaktı. Bizim de acilen ihtiyaç duyduğumuz şey buydu. Diğer kadınlardan farklı olarak nasıl davranması gerektiğini biliyordu, tecrübeliydi. Ona "Anneciğim" veya "anne" demek zorunda değildik. Eminim bizden böyle bir şey istemeyecekti. Bizimle yani Gretel ve benimle kısmen yetişkin insanlarmışız gibi konuşmuştu. Babamızın eşi olduğunda Gretel, ben ve o; yeni kurulan ailemizde üç yetişkin kadın olacaktık. Renate de büyüdüğünde aramıza katılacaktı. Akşamları dışarı çıkmak istediğimizde bize tüyolar verecek hatta hazırlanmamıza yardım edecekti. Bize, genç bir erkekle nasıl konuşulacağını, onun nasıl şımartılacağını, nasıl baştan çıkarılıp çılgına döndürüleceğini anlatacaktı. Ayrıca dişlerini fırçalamayan ve kafası çalışmayan birini nasıl başımızdan savacağımızı da öğretecekti. Bunları düşünmek bana iyi gelmişti. Bu, hem babamız hem de bizim için en iyi çözümdü. Aklımdan geçenleri Kathe teyzeme nasıl anlatacağımı bilemiyordum. Kesin elini kaldırıp vuracakmış gibi yapacaktı. Belki de herkesten önce konuyu Walter dayıma açmalıydım. O, durumu anlayışla karşılar hatta mutlu

bile olurdu. Bunun çok iyi bir fikir olduğunu söylerdi. Walter dayımı, babamızın bu hoş hayat kadınıyla evlenmesi fikrinin bana değil de kendisine ait olduğu konusunda ikna etmeliydim. Halletmem gereken ilk iş buydu. İkincisi; birilerinin gidip hayat kadınıyla konuşması gerekiyordu. Acaba "hayır" der miydi? Pek sanmıyorum. Zira dört çocuğun bir arada olduğu bir ailenin özlemini çekiyordu. Bize karşı şefkatli davranacaktı hatta Richard'ın da bizimle kalmasını isteyecekti. Elbette çok kolay olmayacaktı. Yüzüme şefkatle bakması dahi yeterliydi benim için. Karşılaştığımız gün bize ismimizi sorduğunda ona saygısızlık etmiştim. Yarın görüştüğümüzde bu davranışımdan ötürü özür dileyecek ve bana yarım saatini ayırıp ayıramayacağını soracaktım. Sonrasında da ona tüm kalbimle her şeyi tek tek anlatıp içimi dökecektim. Eve doğru yürürken Gretel'e konuyu biraz çıtlattığımı hatırlıyorum. Bu konuyu yıllar sonra Gretel'e anlattığımda katıla katıla güldü ve şöyle dedi: "Kesinlikle böyle bir şeyden bahsetmedin! Bahsetmiş olsan ne cevap vereceğimi biliyordun!"

Bunun üzerine Berlin'de yaşayan Renate'yi arayıp ona, o sırada küçük olmasına rağmen yanımızda olduğunu ve neler konuşulduğunu duymuş olması gerektiğini söyledim. Gretel ile benim hangi konuyu tartıştığımızı hemen anladı zira ne zaman yetişkinlere özgü şeylerden bahsetmeye başlasak kulak kabartırdı.

Cevabı şu oldu: "Evet, düşünüyorum da... Şey, hatırlayamadım."

"Hatırladığın kadarını anlatır mısın?" diye sordum.

"Sadece Gretel ile bu konuyu konuştuğunuzu hatırlıyorum."

"Hangi konuyu?"

"Babamızı o kadınla çiftleştirme konusunu."

"Kesin sallıyorsun. Babamız artık hayatta olmadığı için aklına geldiği gibi konuşuyorsun."

"Babamız o kadınla birlikte olmayı isterdi bence. İyi insandı. Ayrıca bize sevgiyle baktığını, seninse ondan pek hoşlanmadığını hatırlıyorum. Babamız için iyi olurdu. Evet, bence onunla evlenmesinde bir sakınca yoktu."

Öfkelenme sırası bana gelmişti. Kulağıma tuttuğum ahizeye doğru "Asla öyle bir şey olmazdı!" diye bağırdım.

"Hikâye burada başlıyor yani benim hikâyem," dedi üvey annem.

İki saat önce dışarıya çıkmayı planlamamıza rağmen halen mutfak masasında oturuyorduk. Üvey annem, havanın güneşli veya yağmurlu olması fark etmeksizin eklemleri, tansiyonu, kolesterolü ve akciğerleri için her gün dışarı çıkıp bir saat yürümek zorundaydı. Doktoruna söz vermişti. Bana da kendisine eşlik edip etmeyeceğimi sormuştu. Bu arada masanın üzerinde bir kalıp tereyağı, bir kalıp peynir, sosis ve ekmek duruyordu. Çatal bıçak ve kesme tahtası eksikti.

"Bira içmek ister misin?" diye sordu.

Sorusuna "Bir yudum kırmızı şarabın var mı?" sorusuyla karşılık verdim. O sırada babamın "Bir yudum kırmızı şarap mı istiyorsun? Peki, bir yudumun ne anlama geldiğini biliyor musun? Bir yudum sadece damağımızı ıslatır. Düşün bakalım, o kadarcık şarap ikram etsem ne hissedersin! Ya işte, sinirlerin bozulur, çığlık atmak istersin!" dediğini duyar gibi oldum. Ne zaman daktilonun ve sonraları bilgisayarın başına oturup geçmişime ait bir sahneyi metne dökmeye çalışsam aynı şey oluyor. Daha ikinci cümleye geçmeden babam ensemden fısıldıyor: "Eee, haydi! Bakalım beni nasıl anlatacaksın!" Galiba hayattayken henüz tamamlamadığım yazılarımı okumasına izin vermememin sebebi de buydu. Biri hikâye, diğeri romandan mürekkep ilk iki eserim yayımlandığında babam hâlâ hayattaydı. İki kitabı da kendisine ithaf etmiş, birer örneğini de incelemesi için ona getirmiştim. Birinin girişinde "Kitapları sevmemin sorumlusu olan babam için," diğerindeyse "Üzerinde adımın yazdığını görüyorsun baba. Bu senin için," yazıyordu. O akşam saatlerce oturduğu yerden kalkmamış, elinden bırakmadığı kitaplarımı okşamış, koklamış, ciltlerin üzerini kontrol etmiş ve kaşlarını kaldırarak okuduğu satırlar hakkında hiç yorum yapmamıştı. Bu hali beni duygulandırmıştı. Bir sonraki ziyaretimde kitaplarımı Alman yazarlar rafına, Heinrich Heine'ın hemen devamına dizdiğini görmüştüm.

Üvey annem birer kadeh kırmızı şarap doldurdu. Sigara teklifini belki onuncu defa, "Teşekkür ederim, yirmi beş yıldır içmiyorum," diyerek geri çevirdim. Masanın üzerinde duran çakmağı alıp sigarasını yaktı.

"Bir süre enfiye çekmeyi denedim ama aynı tadı vermiyor. Akciğerler için daha sağlıklı olabilir ama aynısı değil işte," dedi.

"Sigara içmediğin bir dönem oldu mu?" diye sordum.

"Evet," diye güldü, "Yirmi yaşıma kadar içmedim."

"İçmeyi bıraktığın oldu mu demek istedim," dedim. Babam gibi o da kelimeleri ölçüp tartardı. Verdiği cevap, babamın tipik cümlelerine benziyordu.

"Oldu elbet ama nedenini söylemek istemem."

Bana kendinden, babamızın hikâyesinde oynadığı rolden bahsetmek istedi. Ama bunun için geriye dönmesi ve önce Irma teyzeme ne olduğunu anlatması gerekiyordu.

Irma teyzem bu şahsına münhasır adamla; dev cüsseli, gözleri görmeyen ve umutsuz vakaların masörü Pirmin ile evlenmişti. Eniştem, çığlık sesleri duyulmasın diye hastaları bodrum katına indirir, radyonun sesini sonuna kadar açardı. Onlara acılarını hissetmemeleri için likör ikram ederdi. Eşimden biliyorum; yoğun sırt ağrısından dolayı oturmakta zorlanan eşimi de Pirmin eniştem tedavi etmişti. Pirmin, önce Irma'nın kardeşi Lorenz'e konuyu açmış, ondan kendisine destek olmasını istemişti. Doğrusunun bu olduğunu düşünüyordu. Lorenz kardeşlerin en büyüğü değildi, ondan önce Heinrich ve Kathe teyzem geliyordu ancak Pirmin, Lorenz'i ailenin reisi olarak görüyordu. En azından hesap kitap işlerinde tartışmasız en zeki olanı oydu ve en önemlisi bir karizması vardı. Lorenz, annesinin ardından babasını kaybettiğinde on altısına yeni basmıştı. O ve Kathe, Yük Ailesi'nin ayakta kalması için ne gerekiyorsa yapmışlardı. Pirmin ilk aşamada Lorenz'den bir görüşme talebinde bulundu. Irma erkek kardeşine, bir erkek arkadaşı olduğuna ve arkadaşının ona danışmak istediği bir şeyler olduğuna dair bir mektup yazdı. Herkesin kendisine bir şeyler danışabileceğini söyleyen Lorenz, Pirmin ile görüşebileceğini söyledi.

Pirmin'in elleri, uzandığında Irma teyzemin göğsünü ve sırtını kaplayacak kadar büyüktü. Üvey annem tüm bu detayları Irma teyzemden dinlemişti. Lorenz'den önce davranan Pirmin, boynunu bükerek "Lorenz kız kardeşinle evlenmek istiyorum. Rızanı istiyorum!" deyiverdi.

Lorenz "Rızamı gerektiren bir durum yok. Ancak şunu bilmeni isterim ki eğer kardeşime el kaldırırsan Sepp seni gebertir," diye karşılık verdi.

Şaka yapıyordu. Bu, Pirmin'in ve aynı şekilde Irma'nın anlamayacağı türden bir onay cümlesiydi. Babamız ile annemiz evleneceğinde de Sepp dayım, şaka yollu aynı şeyi söylemişti. Buradaki maksadı kız kardeşi Grete'ye ne kadar değer verdiğini göstermekti. Zaten babamız da bunun ima edildiğini anlamıştı.

Pirmin "Güzel! Bu hoşuma gitti! Başka türlüsünü de beklemiyordum! Aile olmak da böyle bir şey zaten! Ailenizin bir parçası olmama izin verin!" minvalinde bir şeyler söyledi.

Lorenz, bu konuşmanın ardından Kathe, Heinrich, Walter ve Sepp'e, "Adam aşırı derecede yüksek sesle konuşuyor. Onun dışında ters bir durumu yok. Olur dedim," dedi.

Ancak düğünden bir yıl kadar sonra yolunda gitmeyen bazı şeyler yaşanmaya başlandı.

Örgülü gür saçları ve çiçekli kumaştan elbisesiyle Irma teyzem yumruklarını sıkarak kocasının Steiermarklı bir kadınla ilişkisi olduğunu hatta daha açık bir ifadeyle kocasının kadını "düzdüğünü" söylüyordu. Kendisini kaybeden Irma teyzem, o piç kurusunun ve onun yanındaki fahişenin alınlarının ortasında bir paket sigara söndüreceğini, rahibin Kül Çarşambası'nda[23] çizdiği gibi her bir izmaritle alınlarına haç çizeceğini söylüyordu. Irma teyzem normalde günde en az on kez Odol marka gargara ile ağzını çalkalar ve parmaklarını ovardı. Bu tür hassasiyetleri olan bir kadın, bunu nasıl yapacaktı?

Tarihler 1963 yılını gösteriyordu, haberler Başkan Kennedy'nin vurulduğunu bildiriyordu. Üvey annem bu olayın ardından Irma teyzemin "Keşke beni de birileri vurup öldürseydi," dediğini söyledi.

Ne yapacağını bilemeyen teyzem kardeşlerini yanına çağırdı. Gözleri görmeyen çam yarması, eşinin erkek kardeşlerinin tamamının karşısında olduğunu fark edince avazı çıktığı kadar bağırarak ağlamaya başlamıştı. Öyle korkunç sesler çıkarıyordu ki komşulardan biri polis çağırdı. Polis memurlarının önünde diz çöken Pirmin eniştem, suçunu kabul ettiğini, piçin teki olduğunu, onu götürüp hapse tıkabileceklerini, böylelikle ona

---

23. Kül Çarşambası Paskalya'dan yaklaşık altı buçuk hafta önce, 4 Şubat ile 11 Mart arasındaki bir güne denk gelir. Çağdaş Katolik Kilisesi'nde Kül Çarşambası'nda cemaatin alnına külden haçlar çizilir, bu sırada rahip "Tövbe et ve müjdeye inan," ya da "Topraktan geldin ve toprağa döneceksin," der. (ç.n.)

iyilik yapacaklarını söylüyordu. Yeryüzündeki hiç kimse bu piç kurusunun yaşadıklarını yaşamamıştı. Evet, hiç kimse onun katlandığı acılara katlanmak zorunda kalmamıştı. İlk önce evleri çığ altında kalmıştı. Annesi, babası, erkek ve kız kardeşleri hayatını kaybetmiş, kendisi ise kör kalmıştı. Bununla yetinmeyen Tanrı, ona tarifsiz ve baş edilemez bir şehvet dürtüsü vermişti. Bu da onu piçin tekine dönüştürmüştü... Konuşma böyle devam edip gidiyordu.

Bu etkileyici performans, polislerin aklını karıştırmıştı. Önlerinde diz çöken adamın nasıl bir şeytan olduğunu göremiyor, onun kader kurbanı olduğunu düşünüyorlardı. Bu, iki metre boyundaki şehvetli, gözlerinin akı görünen adamın devasa elleriyle boğazlarına yapışmasını istemezlerdi. Irma'nın erkek kardeşleri Lorenz, Walter ve Sepp –Heinrich olaya müdahil olmak istemediği için evde kalmayı tercih etmişti– ceplerinde birer bıçak, enişlerini korkutmaya gelmişlerdi, sessizce bekliyorlardı. Yüzüstü çevirdikleri Pirmin'in kıçına çivili ayakkabılarıyla tekme atmayı planlamışlardı ancak Pirmin o kadar çok yalvarmıştı ki bu planlarından vazgeçmişlerdi. Sepp dayım bu konu açıldığında şöyle der: "Çivili ayakkabılarımız yoktu çünkü artık çiftçi değildik. Ayaklarımda Milano'dan gelen dana derisi İtalyan makosenlerim vardı."

Irma'yı yanlarına alan erkek kardeşler ve Kathe teyzem, ona boşanması konusunda ısrar ettiler. Zira adam ne kadar azgın bir piç olduğunu ve buna engel olamadığını itiraf ediyordu. Kardeşlerinin yanına yakıştıramadıkları bu adam, bir altmış boyundaki narin kardeşlerine hayatı boyunca acı çektirecekti. Irma teyzem boşanma konusunu düşüneceğini söyledi.

Üvey annem "Biliyorum, anlattığım Irma ile senin Tschengla'da tanıdığın Irma arasında çok fark var. Eski Irma böyle bir şeye asla katlanmazdı," dedi.

"Doğru," diye cevap verdim.

"Kocasının alnında sigara söndürme planı, sadece aklından geçenlerden bir tanesiydi. Diğerlerinin ne olduğunu dillendirmek istemem. Bana aklından geçenleri anlattığında ona susmasını, daha fazlasını duymak istemediğimi, bana anlattıklarını kimseyle paylaşmamasını, bana güvenebileceğini, duyduklarımı kimseye aktarmayacağımı söyledim. 'Sus yoksa

seni tımarhaneye kapatırlar,' bile dedim. Aklından geçenlerin hiçbirine tevessül edemedi, Pirmin'in yaptığı her şeye katlandı. Davranışları düşüncelerinden bağımsızdı."

Babamız Pirmin'i severdi. Kaba saba konuşmalarından rahatsız olmaz hatta böyle davranması hoşuna bile giderdi. Henüz toy zamanlarımda Pirmin enişteyi bir çeşit ucubeye benzetirdim. Babamız bu benzetmemi de beğenirdi. En büyük oğlum Oliver onun süzme deli olduğunu düşünürdü. Babamız gibi Pirmin de rahip olabilirdi zira o da zekiydi. Zeki bir piç kurusu, bir vaiz. İçtiği suyu bile döke saça yudumlar, etrafa saçılan damlacıklar evdeki mobilyaların üzerinde ürkek tavşancıklar gibi sıçrardı. O esnada Latin edebiyatından alıntıladığı cümleleri tekrarlardı: *Gloria in excelsis Deo. Et in terra pax hominibus bonae voluntatis.*[24] Sesi gök gürültüsü gibi çıkardı. Kilisede "Yüce Tanrı, Seni Övüyoruz" ilahisini söylediğinde İsa'nın sunağın önündeki dikenli tacı titremeye başlardı. Babamın pek nadiren güldüğünü daha önce söylemiştim. Pirmin enişte bizi ziyarete geldiğinde babam katıla katıla gülerdi.

Bu arada Steiermarklı kadın, enişteyi ömrü boyunca hayatında olacaktı. İlişkilerinin yirminci yılında bahçelerine onun için yeni bir ev yaptırdı. İki kadınla birlikte yaşıyor ancak onlara da sadık kalmıyordu. Ölümünden sonra Steiermarklı sevgilisi yatalak oldu, Irma teyzem ölünceye kadar onunla ilgilendi. Irma teyzemi ölümünden kısa süre önce ziyaret ettim. Havalanacakmış gibi görünen sopa gibi, incecik bedeniyle ayakta durmakta zorlanıyordu. Yetmişli yaşlarının sonunda aramızdan ayrılmadan önce, gözleri ve bacakları iyi durumda değildi fakat zihni her zamankinden daha keskindi ve seçtiği sözcükler inciticiydi. Yük Ailesi'nin hayattaki tüm üyeleri cenazesinde bir aradaydık. Ried'in tam ortasında, çok hoş ve küçük bir mezarlığa defnedildi. Mezarlığın içinde etrafı duvarla çevrili küçük bir Romanesk kilise, giriş kapısının hemen yanında açık hava kemik müzesi ve müzenin içinde sırıtan kafatasları vardı. Kathe teyzem, Sepp dayım ve kız kardeşim Gretel dışında kimsenin yas tuttuğu yoktu. Onlarla birlikte mezarının önünde dikilirken teyzemin bir çakıl taşı olarak yeniden dünyaya geleceğini düşündüm. Yük Ailesi'nin

24. Gökyüzündeki Tanrı'ya saygı duy. Yeryüzündeki iyi insanlarla barış içinde yaşa. (ç.n.)

diğer kadınları gibi onun da uzun, siyah ve parlak saçları vardı. Örgülü saçlarını tokayla tepesinde tuttururdu. Çok kıyafeti yoktu ama elindekileri iyi değerlendirirdi. Bakışlarında ise her zaman bir bıçak keskinliği vardı. İnsan nezaketi karşısında çabucak aldanabilirdi. Annemiz bizim soğuk suyla yıkanmamızı istemezdi, bunun çok da gerekli bir şey olmadığını düşünürdü. Irma teyzem bu konunun açılmasının dahi annemi soğuktan donacak hale getirdiğini söylerdi. Annem bizi yıkayacağı zaman mutfaktaki fırını açar, içinde yıkanacağımız tekneyi mutfağa taşırdı. İçerisi yaz ortası kadar sıcak olurdu. Gretel ile ben peş peşe sabunlanır ve kurulanırdık. Irma teyzem mutfağa gelir, bir çocuğun hayatta kalabilmesi için soğuk suya alışması gerektiğini söylerdi.

Üvey annem "plan"dan bahsetmeye devam etti. "Lorenz'e ait olan bu plan, herkesin aklına yatmıştı. Irma önce Pirmin'den boşanmalıydı. Boşandıktan sonra olması gerektiği gibi bir yıl bekâr kalmalı ve bir yılın ardından babamızla evlenmeliydi. Böylelikle yeniden toparlanacaktı."

"Babama böyle bir şeyi isteyip istemediğini sordular mı?"

"Bilmiyorum ama sorsalardı muhtemelen kabul ederdi. Baksana beni de kabul etti."

Bu hassas bir konuydu, bu yüzden herhangi bir yorumda bulunmak istemedim. İnsan her şeyi bilmek zorunda değil ve eğer bir şeyler eksik biliniyorsa o hikâye gerçekte olduğundan çok daha güzel anlatılabilir. Her şeyi bilmek zordur çoğu zaman.

Üvey annem "Gayet de mantıklı olabilirdi. Benden çok daha iyi biliyorsun ki bu tür evliliklerin meşru olduğu ülkeler var. Evin erkeği öldüğünde geride kalan eşiyle erkek kardeşi evlenebiliyor. Tersi de mümkün; evin kadını öldüğünde de geride kalan eş ölen kadının kız kardeşiyle evlenebiliyor. Hem Richard'ın varlığı, durumu meşrulaştırırdı. Annenizin ölümünün ardından Irma ona sahip çıktı. Richard'ın annenizi hatırlayıp hatırlamadığından bile emin değilim. Çok net hatırladığını sanmıyorum. Onun annesi Irma'ydı. Ona iyi bir anne oldu. Öyle ki Pirmin karısının çocuğa olan düşkünlüğünü kıskanırdı. Çocuğa Güney Tirol bölgesindeki ortamın çok daha iyisini sağladı. Haftada iki kez oğlu için fırında pasta pişirirdi; bazen Bienenstich, bazen Mohnkuchen, bazen de Nusstrudel[25].

25. Almanya'daki pastanelerin en çok tercih edilen sırasıyla bademli, mavi

Çocuğun kendine ait bir odası ve küçük bir transistorlu radyosu vardı. Henüz okula başlamadan okuma yazmayı öğretti, ona kitaplar okudu, onunla kızma birader oynadı. Pazar günleri istediği kadar uyumasına ve radyodan polisiye tiyatrosunu dinlemesine müsaade ederdi. Başlangıçta onu Pirmin'den saklamak istediği için Richard'a sessiz olmasını söyledi. Pirmin nasılsa görmüyordu, duymadığı sürece çocuğun varlığını nasıl anlayacaktı? Pirmin bir süre sonra durumun farkına vararak burnunu havaya dikip "Burnuma insan eti kokusu geliyor," diye gürlemeye başladı. Bu yüzden babanla evlenmesi gayet makuldü fakat razı olmadı."

"Açık açık babamla evlenmek istemediğini, babamı istemediğini mi söyledi?"

"Pirmin'den ayrılmak istemediğini söyledi. Bu ikisi aynı şey demek değil tabii ki. Böylelikle mevzu kapandı."

Uzunca bir süre konuşmamıza ara verdik zira devamında bizi neyin beklediğini biliyorduk.

"Sonra ne oldu?" diye sordum nihayetinde.

"Evet, sonra..." diye karşılık verdi üvey annem.

Sepp dayım, Josef'in ihmal edilmemesi konusunda ısrarcıydı. Grete hasta yatağındayken ona, kocasına göz kulak olacağı konusunda söz vermişti. Irma teyzemin babamızla evlenmeyi reddetmesi üzerine farklı alternatifler aranmaya başlandı. Aranılan kadın bulundu. Adayın annesiyle bizim anneannemiz kardeşlerdi yani yeni aday bizimkilerin kuzenleri oluyordu. Çok daha iyi şartlarda yetişmişti. Buradan durumlarının çok iyi olduğu sonucu çıkarılmasın, sadece bizimkilere göre daha iyiydi. Kadının bir şeye ihtiyacı yoktu. Ottilie kariyer sahibi bir kadındı. Terzilik yapıyordu. Ustalık belgesini aldıktan sonra İsviçre'nin Cenevre kentine taşınmıştı. Fransızca öğrenmiş ve ünlü moda tasarımcılarının modellerini diktirdiği büyük bir terzihanede iş bulmuştu. Ottilie atölye çalışanlarının en başarılısıydı. Yakın zamanda kendi atölyesini açmayı planlıyordu. Evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı aklından geçirmemişti. Belki bir gün olur gözüyle bakıyordu. Önceliği çalışma hayatıydı. Terziliği tutkuyla yapıyor, özgür olmak hoşuna gidiyordu. Sabahları mesaiden önce göl kenarında yürüyüşe çıkıyor, yeni açılan *Café*

haşhaşlı ve cevizli pasta çeşitleri. (ç.n.)

du Centre'ye oturuyor, *cafe noir* ve yanında da kruvasan siparişi veriyor, ne yazdığına bakmaksızın Fransızca gazetelerden birini alıp okuyordu. Özgürlük kavramının içinde, akşamları açtığı penceresinin önüne oturup ayaklarını pencerenin pervazına uzatmak ve Pernod'un[26] yanında ağızlığına taktığı sigarasını içmek de yer alıyordu. Neden olmasındı ki? Yalnız yaşayan birinin bu tür şeyler yapması gayet doğaldı. Paris'te yaşamayı hayal ediyordu. Cesaretini toplayıp Coco Chanel'in kapısını çalmayı, birlikte çalışmak istediğini söylemeyi planlıyordu. Mevcut şartlarda en doğru yolun bu olduğuna inanıyordu. Topladığı kumaş parçalarını bir albümün içinde muhafaza ediyor, üzerine bazı notlar alıyordu. Düğme koleksiyonu da vardı. Düğmeleri büyükçe bir kutunun içinde biriktiriyordu, bu onun hazinesiydi. Öldüğünde bu kutunun bana miras kalmasını istemiştim. Ama kutu çoktan kayıplara karışmıştı.

Ottilie'yi ikna etme görevi Sepp dayımdaydı.

Şaşkınlığımı "Neredeyse hiç konuşmayan Sepp dayım, öyle mi!" diyerek dile getirdim.

Bu işe bizzat talip olan Sepp dayım, motosikletine atlayıp Cenevre'ye gitmiş ve Ottilie'yi evinin kapısının önünde beklemişti.

Babamızın başka bir kadına nasıl yaklaştığını her zaman merak etmişimdir. Üvey anneme "Babam seni nasıl ikna etti?" diye sordum.

"Öyle her şey de anlatılmaz canım," dedikten sonra, "Haydi sen de benimle beraber bir sigara yak da daha fazla vicdan azabı çekmeyeyim," diye devam etti.

"Sigaraya yeniden başlarsam asıl o zaman vicdan azabı çekersin!" dedim.

Yeni bir evlilik yapan babamız, kendini toparlamıştı. Şefkatli rahibelerle görüşüp babam için kalacak bir daire ayarlayan Lorenz dayım, şimdi de onun için vergi dairesinde bir iş bulmuştu. Lise diploması ve zekâsıyla öne çıkan babam, birkaç yıl içinde personel dairesinde yöneticilik koltuğuna oturdu. Dört çocuğunu; Gretel, Renate, Richard ve beni yanına aldı. Bu süreçte biri kız, biri oğlan iki çocuğu daha olmuştu. Yeniden sıkış tepiş halde yaşamaya başlamıştık. Bir süre sonra manastırın

26. Fransız anason likörü. (ç.n.)

içindeki dört odalı dairelerden birine taşındık. Güney Tirol bölgesinden epey uzaktaydık.

Ne zaman içinde "üvey annem" ifadesinin geçtiği bir şeyler yazacak olsam duruyor ve şu "üvey" ifadesini kullanmasam diye düşünüyorum. Bu bana hiç adil gelmiyor. "Üvey anne" sözü masallara, fıkralara özgü. Ona dair içimde hep bir vicdan azabı duymuşumdur. Bugün dahi geçerli bu his. Üvey annemiz kendisine ismiyle seslenmemizi, babamsa ona anne dememizi isterdi. Gretel ve ben babama itiraz ederdik. Renate de bize uyar, o da itiraz ederdi. Richard ise bu kadını tanımadığını ve Irma teyzeye geri dönmek istediğini söylerdi. Üvey annemiz, annemizin yerine geçmek istemediğini, böyle bir şeyin zaten mümkün olmadığını söylerdi. Ortam bir anda cehenneme dönüşürdü, bir çözüm de bulamazdık. Üvey annem, bu konunun çok absürt olduğunu söylerdi. "Absürt" ifadesinin ne anlama geldiğini merak etmiş, gece olduğunda sözlüğü karıştırıp herkesten gizlediğim kelime defterime bulduğum karşılığı yazmıştım. Gretel, ben ve Richard üvey annemle pek konuşmamaya çalışırdık. Ona ilk kez "anne" diye seslenen Renate oldu. Peşinden biz de anne demeye başladık. Bu durum öz anneme karşı peşimi bırakmayan bir vicdan azabına dönüştü bende. Babamız ise ikinci eşi için "anneniz" ifadesini hiç kullanmadı. Örneğin hiçbir zaman, "Annenize mutfakta yardım edin!" gibi cümleler kurmadı.

Lorenz ve Sepp dayılarım bizi ayrı ayrı ve sık sık ziyaret ederdi. Birlikte pek nadiren gelirlerdi. Kathe teyzemi sadece doğum günlerinde, Noel'de ve yılbaşında görmeye başlamıştık. Lorenz dayım geldiğinde; evde siyahilerin yalnızca kendi halkıyla ilgilendiği, Gorbach hükümetinin yakında tarihe karışacağı gibi siyasi konular tartışılırdı. Aynı zamanda tarih de konuşulurdu. Roman okumaktan hoşlanmayan Lorenz dayım, yalnızca bilgi içerikli kitaplarla ilgilenir; özellikle de Fransız Devrimi, Bismarck, Lenin ve Nazi dönemini anlatan tarih kitapları okurdu. Babam konuşulanları dinler, bazen kısa yorumlar yapar, söylenenlere nadiren karşı çıkardı. Lorenz dayımla babam kitap alışverişinde de bulunurdu. Babam dayımın kitaplara itina göstereceğini bilir, ona güvenirdi. Sohbetlerine çok müdahil olmamam şartıyla bazen onlara eşlik etmeme izin verirlerdi. Lorenz dayımın bildiklerini aktarma şekline hay-

ranlık duyardım. Kendinden başka kimseye konuşma fırsatı vermemesine rağmen sanki iki kişi arasında bir tartışma varmış gibi konuşurdu. Şöyle şeyler söylerdi: "Evet, seni anlıyorum! Bunu demek istiyorsun!" Oysa karşısında onunla konuşan kimse yoktu. "Bunu, söylediklerine karşılık söylüyorum!" derdi veya. Kimsenin bir şey söylediği filan da yoktu.

Sadece ve sadece kendisinin konuştuğu akşamlar olurdu. Sözleşmiş gibi onun dışında hiç kimse ağzını açmazdı. Buna rağmen müsaade isteyip gitmeden önce "Teşekkürler Josef, seninle sohbet etmek çok ufuk açıcı," derdi.

Sepp dayımın bizi ziyarete geldiği akşamlar ziyadesiyle sessiz geçerdi. Babamla satranç oynarlardı. Hangisinin iyi olduğu konusunda hiçbir fikrim yok zira oyunu bitirdikten sonra kimin kazanıp kimin kaybettiği hakkında hiç konuşmazlardı. Sepp dayım evden ayrılırken bile ağzının içinde bir şeyler mırıldanmak dışında tek kelime etmezdi. Bu mırıltı belki de "Teşekkürler Josef, seninle birlikte susmak çok ufuk açıcı," anlamına geliyordu. Alçakgönüllü, kusursuz giyinen ve çok yakışıklı bir adam olan Sepp dayım, bir kadını kariyerinden vazgeçirip dört çocuklu ve engelli bir adamla evlenmesi için ikna etmeye çalışacaktı. Düşünüyorum da böyle bir şeye asla cesaret edemezdim! Onun da bu konuda çok şanslı olduğu söylenemezdi! Bu yakışıklı adam; kadınların kulağına fısıldayan abisi Walter'in terk ettiği hayat kadınıyla evlendi. Bunu gönül eğlendirmek için değil gerçekten sevdiği için ve mahcubiyet içinde yaptı. Peki neden böyle bir şeye tevessül etmişti? Lorenz dayım sırf bu yüzden bizde toplandıkları bir gün Sepp dayıma sesini yükseltti. Kathe teyzem vazgeçmesi için yalvardı ama nafile. Bu evlilik ona mutluluk getirmedi. Sepp dayım ondan para istememesine ve maaşının tamamını avcuna bırakıp kendine yalnızca harçlık ayırmasına rağmen kadın geneleve gitmeye devam etti. Dayım o güzelim kıyafetlerini elden geçirmesi ve ütülemesi için üvey annemize getiriyordu. Bir süre sonra boşandılar. Bunun üzerine Lorenz dayım beş litrelik şampanyayla, Walter dayımsa bir domuz yavrusuyla haberi kutlamaya geldi. Aşağıda, göl kıyısında mangal yakıp Sepp dayıma tezahüratta bulunduk. Dayım bir yıl sonra aynı kadınla yeniden evlendi.

Peki ya bize bol bol harçlık veren bonkör Walter dayım neler yapıyordu? Girdiği herhangi bir kafede, içtiği bir yudum bir

şeylere karşılık normalin iki katı bahşiş verip çıkıyordu. Onunla ilgili bir anekdotu paylaşmak isterim; dayım bir defasında gece hayatının tadını çıkarmak için trene binip Zürih'e gidiyor. Dönüş için tren bulamıyor. Bu arada Noel'e çok az kalmış ve hava da epey soğuk. Beklemeye tahammülü olmayan dayım taksi çağırıyor. Şoför, Avusturya'ya gitmenin pahalıya patlayacağı konusunda kendisini uyarıyor. Bunun üzerine ikinci bir taksi çağıran Walter dayım, şapkasını çıkarıp çağırdığı ikinci taksinin koltuğuna bırakıyor ve şoföre öndeki taksiyi takip etmesini söylüyor. Önde kendisi, arkada şapkası eve kadar konvoy halinde yolculuk ediyorlar.

Birkaç yıl önce eşimle birlikte New York'taydık. Harlem 134. Cadde'de bir berber dükkânıyla çamaşırhane arasındaki yolda, sıkış tepiş kalabalık arasında yürümeye çalışırken karşıma, aşağıya doğru inen ve bir mağazanın önünde son bulan merdivenler çıktı. Mağazanın kapısında *Esrarengiz Adamlar* yazıyordu. İçerisi karanlıktı ve toz kokuyordu. Gözlerimin alışması için bir süre beklemem gerekti. Duvarlar boyunca dizili raflar, odanın ortasındaymış gibi duruyordu. Rafların üzerinde tahta, kil, demir ve plastikten yapılmış figürler ve kol, bacak, kafa gibi uzuvlar vardı. Arkadaki dar pencereden cılız bir ışık sızıyordu. Etrafı izlerken kamburu çıkmış bir adam gözüme ilişti.

Birkaç defa "Merhaba?" diye seslendim, sonunda duydu ve bana doğru döndü. Adamın yaşı epey ilerlemiş görünüyordu, parıl parıl parlayan kafasında hiç saç yoktu.

Etrafa göz atmak için izin istedim.

Bir yandan "Olmaz! Olmaz, yasak!" derken bir yandan da kendisine yaklaşmam için işaret etti.

Ardım sıra beni takip eden ve kapının önünde bekleyen eşim, bana geri dönmem için işaret etti. Başımı iki yana sallayarak itiraz ettim.

Yaşlı adam elimi eline alıp masanın üzerinde bir ileri bir geri hareket ettirdi. Galiba gözleri görmüyordu. Sonra raflardan birinden tesadüfen seçtiği bir figürü alıp avcumun içine koydu. Bu, parmaklarımı açtığımda elimi kaplayacak büyüklükte bir heykelcikti.

"Epey eski bir babacık," dedi.

Siyah renkli, ahşap ve neredeyse pürüzsüz olan figürün ipeksi bir dokusu vardı. Figürün baş kısmı yüzünün yarı kesitine kadar yuvarlaktı. Düz olan kısımdaysa kapalı gözler, burun, ağız ve içe doğru kıvrık kulaklar vardı. Detaylıca bakıldığında sert bir boyun, pelerin giymiş gibi aşağı doğru eğilen omuzlar, göğüs, kollar, eller, incecik parmaklar, zayıf bir gövde, küçük bir penis, kısa-kalın bacaklar ve parmaksız ayaklar göze çarpıyordu. Adam heykelciği tekrar elimden aldı ve masanın üzerinde çevirmeye başladı. Adamın arkasını; kavisli kalçalarını, baldırlarını ve topuklarını görebiliyordum.

Heykelciğin fiyatını sordum. Söylediği rakam o kadar yüksekti ki bir an için yanlış anladığımı düşündüm. Teşekkür edip kapıya doğru yöneldim.

Arkamdan "Hanımefendi. Sizin için bir şeyler yapacağım!" diye seslendi.

Kapıda bekleyen eşim, oradan çıkmam için yeniden kaş göz işareti yapıyordu.

İkimiz de zor bir dönemden geçiyorduk, zayıf düşmüştük. Çıktığı bir gezi sırasında üzerine taş düşen kızımızı kaybetmiştik. Yaşlı adam heykelciği bana doğru uzattı ve yeni bir fiyat söyledi. Bu defaki makuldü. Cüzdanımı çantamdan çıkarmama fırsat kalmadan adama istediğinden daha fazlasını ödeyen eşim, beni dükkândan çıkardı.

Işığa tutunca parlayan heykelciği bir eşim bir ben elimize alıyor, evirip çeviriyorduk. Böyle yapa yapa güneye, 42. Sokak'ın doğu kısmında bulunan otelimize doğru yol aldık. Otel, Birleşmiş Milletler binasına birkaç adım mesafedeydi. Heykelciğin küçük penisine bakıp bakıp gülüyorduk. Yol boyunca elden ele dolaşan heykelciğe güzellemelerde bulunuyorduk. Geceleri yastığımın üzerine koyduğum heykelciğin kafasını okşayarak uykuya dalıyordum.

Eşime, öldüğümde heykelciği tabutuma koymasını söyledim. Bir defasında nevresimleri çırpmaya çalışırken "babacık" ismini verdiğim heykelcik camdan aşağı yuvarlandı. Ayaklarından biri kırıldı. Kırılan ayağı bulamadığım için öyle çok üzüldüm ki uzun süre kendime gelemedim. Eşim, iri taneli çakıl taşlarının arasında kaybolan ayağı bir gün tesadüfen buldu ve ait olduğu yere, bacağın altına yapıştırdı. O günden beri "babacığıma" gözüm gibi bakarım. Onun bizi koruduğuna inanırım.

Çocuklarım Oliver, Undine ve Lorenz ile sık sık telefonlaşır, Paula'yı anarız.

Babam bana yekten "Benden utanıyorsun!" dedi. Henüz on beş, bilemedin on altı yaşlarındaydım. Daha fazla değildim. Babam ve üvey annemle aynı evi paylaştığımız zamanlardı. O dönem için hem iyi hem kötü, bazen kötü bazen iyi şeyler söyleyebilirim. Bisikletini yolun kenarına çeken babam "Sen önümden ilerle," dedi.

Dinlemedim, arkasından gitmeye devam ettim. Mevsim yazdı, üzerimde gül desenli bir elbise vardı. Çıplak ayaklarıma ise sandaletlerimi geçirmiştim.

"Haydi ama önüme geç de sür şunu!" diye çıkıştı. Eprimiş pantolonu yine üzerindeydi, sağ bacağı kaskatı görünüyordu. Ayağını pedala sabitlediği için pedalı hem itip hem çekebiliyor, diğer pedala gerek kalmıyor, tek ayağıyla gayet iyi bisiklet kullanabiliyordu.

"Sen git önden! Yarış yapıyoruz sanki! Sanatoryum yolunda kim daha hızlı yarışı!" dedim.

Orman boyunca uzanan yolda yarışıyorduk, ağaçlar bizi başlarıyla selamlıyordu. "Vay, demek kazanmama göz yumuyorsun ha. Dostluğumuz burada bitiyor. Bak nasıl da geçiyorum seni," diye devam etti. Söylediklerinde gayet ciddiydi. Dost demişken; babam benim dostum muydu? Babama, dostum olup olmadığını sormaya çok yaklaşmıştım.

Ona, öne geçmenin çocuk oyuncağı olduğunu göstermeliydim. Eteğim bisikletinin gidonunu yalayıp geçti. Hemen arkamda soluğunu duyuyordum, yavaşlamış ve pes etmişti.

Kesik kesik soluyarak "Sana şair Gustave Flaubert'in kaleme aldığı bir hayalini anlatayım mı?" dedi.

"Anlatmasan olmaz mı?" diye sordum. Onu dinlemekten keyif alırdım, bunu kendisi de bilirdi. Öte yandan ona karşı çıkmak da çok hoşuma giderdi.

"Hayır hanımefendi, anlatmak zorundayım!" dedi.

"Bisiklet yarışının tam ortasında bana bir şairin hayalini mi anlatacaksın?"

"Evet, öyle yapacağım."

Birbirimize biraz daha yaklaşıp daha yavaş pedal çevirmeye başladık. Dengede durmakta güçlük çektiğini fark ettim.

Önce "Mesafeyi koru!" diye emretti, sonra "Beni dinliyor musun?" diye devam etti.

"Tamam, dinlemeye çalışıyorum."

"Acaba anlatmasam mı?"

"İyi, anlatma."

"Ama çok ilginç bak."

"E anlat o zaman haydi!"

"Flaubert bir gün annesiyle birlikte ormana gitmiş. Bir anda etraflarını maymunlar sarmış. Sayıları giderek artıyormuş. Maymunlardan biri, korku içindeki Flaubert'i okşamaya başlamış. Flaubert silahını çekip maymunu omzundan vurmuş. Yere düşen maymun kanlar içinde kalmış. Annesi Flaubert'e, 'Neden vurdun onu? Sana karşı çok nazik davranmıştı, seninle dost olmaya çalışıyordu,' demiş."

"Ne alaka şimdi?" diye sordum.

"Bu hikâye bizimle ve yanından geçtiğimiz ormanla bağlantılı."

Pedal çevirmeye devam ettik. Yan yana ilerliyor ancak hiç konuşmuyorduk. Yol yapımına gelen işçiler, beni görüp ıslık çalmaya başladı. Bu ilgi bana iyi geldi, sinirlerim gevşedi.

Babam "Bisiklet kullanırken pantolon giysen daha iyi olacak," dedi.

"Nedenmiş o?"

"Dikkat çekmeyeceksin."

"İyi de dikkat çekmek hoşuma gidiyor. Ayrıca oldukça dikkat çeken pantolonlar da var."

"Benden utanıyor musun?" diye sordu yeniden.

Sanatoryumun önündeki banklara oturduk. "Baba, senin şu Flaubert'in başka ne tür hayaller kurduğunu anlatsana bana," dedim.

"Delilerin ve hayvanların ona karşı ilgi duyduğu gibi bir düşüncesi varmış."

"Maymunlarla ilgili hayalinden dolayı mı böyle düşünüyormuş?"

"Muhtemelen kendisini önemli görmek istiyordu. Tıpkı senin gibi."

Tam o sırada yanımıza kafası yamulmuş Adam isimli biri geldi. Ağzının kenarından salyalar akan Adam, süzme deliydi.

Bir şeyler geveledi, ne dediğini anlamadım. Babam ona mendilini uzattı. Adam ağzını sildikten sonra mendili geri verdi.

"E başka ne gibi hülyaları vardı senin Flaubert'in, anlatsana!" dedim.

"Kafesin içinde bir aslanla vakit geçirdiğini de hayal edermiş. Aslanın ona ait kelimeleri midesine indirdiğini, konuşup ikna ederse onları iade edeceğini düşünürmüş."

"Kelimeleri iade edilmiş mi peki?"

"Sanırım evet."

"Başka?"

"Hepsi bu kadar."

"Nasıl hepsi bu kadar?"

Lafı ağzında dolandırarak kendi kendine "Hayır ama. Özür dilemelisin... Yaptığın utanç verici bir saçmalık..." demeye başladı.

Bankın kenarına oturmasından, bakışlarını kaçırmasından anlamıştım. Başından beri bana söylemek istediği bir şey vardı. Çok önemli bir mevzu olduğunda konuyu bir türlü açamaz, araya illa ki bir kitap alıntısı sıkıştırırdı. Yalnız bu defaki Flaubert örneği pek başarılı olmamıştı. Yaptığı bu saçma konuşmadan dolayı kendinden utandığını söylüyordu. Gözlerini çaresizce benden kaçırıyordu. Artık oyunu sonlandırmanın zamanı gelmişti. Kalbim küt küt atıyordu. Bunu bugün dahi duyumsuyorum. Bundan on beş dakika önce babasıyla bisiklet sürmekten keyif alan bir çocukken şimdi o andan çok uzaklaşmış gibi hissediyordum. Babam hep olduğu gibi bir şey söylememi, harekete geçmemi bekliyor, susmayı tercih ediyordu. Konuşursa Flaubert'den devam edecekti. Böyle bir şeyi isteyip istemediğimden emin değildim.

"Monika," diye seslendi ve tahmin ettiğim gibi devamını getiremedi. Kıvranıyordu, benimse elimden bir şey gelmiyordu. Kendisi de bir çıkış bulamıyordu. Babalar çocuklarına bir şeyleri itiraf ettiğinde çocukların nasıl davranması gerektiğini ya da fikrim olmayan bir konuya nasıl müdahale etmem gerektiğini bilmiyordum. Bir çeşit kırılma noktasıydı bu. Ondan nefret etmekten, sonrasında ona baba ya da babacığım diyememekten korkuyordum. Ne yapacaktım, ona Josef diye mi seslenecektim? Babalar o kısacık "ben" ifadesini içini doldura

doldura kullandıklarında çocuklar korkudan titremeye başlar. Çocukluğunu manastırda geçiren babamın "ben" ifadesini kullanırken neden küçüldüğüne bir anlam veremiyordum. Söyleyeceklerinin devamını getirememesi onu korkutuyordu. Aynı durum benim için de geçerliydi. İçimden nefesim kesilene kadar koşmak, uzaklaşmak geliyordu.

Adımı söylediği için zor durumda kalmıştı. Peki ya ben? Ben ne yapacaktım? "Sıkışıp kalmak"tan başka bir şey değildi bu. Çaresizlikten çığlık atmak istiyordum. Bu sıkışıp kalma hali kâğıttan bir şey olsa onu kendimden uzaklaştırmak için buruşturup kanalizasyona atardım. Eşim bu tür meselelere daha yukarıdan bakmak konusunda iyidir. Onu cep telefonundan arayıp "Babanı hiç ağlarken gördün mü?" diye sordum. Hiç düşünmeden "Tabii ki hayır," dedi. Söyledikleri beni yatıştırmamıştı. "Kahve içelim mi?" diye sordum.

Sohbet sırasında yıllar önce Lindau'daki çiçekçide eşimin babası ve sevgilisine rastladığımız anı hatırladık. O zamanlar ilk evliliğimi henüz sonlandırmamıştım. Sonradan ikinci eşim olacak sevgilimle beni kimsenin görmemesi için sınırı geçip Lindau'ya kadar gitmiştik. Talihe bakın ki sevgilimin babasıyla kendi sevgilisine çiçek alırken karşılaştık. Tanışıp karşılıklı bir şeyler mırıldandık. Aynı günün akşamı sevgilimin babası telefon edip oğluna yanına gelmesini, konuşmaları gerektiğini söyledi.

Kahvemizi içerken eşime "Babanla o akşam ne konuşmuştunuz? Bugüne kadar hiç bahsetmedin," dedim.

"Hiçbir şey."

"Ne demek hiçbir şey?"

"Babam gayet makul bir fiyata üç kilo şaraplık üzüm almıştı. Üzümleri bitirmemiz gerektiğini yoksa ziyan olacaklarını söyledi."

O dönemde eşimin annesi hâlâ hayattaydı, bakım evinde kalıyordu.

Ona "Babana 'baba' diye hitap etmeyi bırakıp ona ismiyle seslendiğin bir dönem oldu mu?" diye sordum.

"Hiç hatırlamıyorum," dedi.

"Yani o günden sonrasını mı hatırlamıyorsun?"

"Yok, öncesi de dahil."

Eşim sorularım üzerine mevzunun ne olduğunu sordu. Ona, on beş-on altı yaşlarımdayken babamı kaybetme korkusu yaşa-

dığımı ancak bu korkunun ölümle ilgili olmadığını anlattım. Bu korkunun babamın bana artık çocuğu gibi değil de sanki, "... arkadaşı, sırdaşı, kimseye söyleyemediklerini söyleyebileceği biri gibi" davranmasından kaynaklandığını söyledim.

"Eee? Onun da babam gibi sakladığı bir şeyleri mi varmış?" diye sordu.

"Sakladığı bir şey mi?" diye bu sefer ben soruya soruyla karşılık verdim.

"Evet zira babamın birden fazla sevgilisi olduğunu düşünüyorum hatta bundan eminim."

Hayır, herhangi bir sırdan bahsetmiyordum. Babalarımızı karşılaştırmak gibi bir niyetim de yoktu. Babamın gizlediği bir şeyi olmadığından, bir ya da birkaç sevgilisi olmadığından emindim. Babamın benimle paylaşmak istediği ancak bir türlü beceremediği şey, gizli saklı bir konu değil, yaşamıyla ilgili detaylardı. Son anda on beş yaşında olduğumu ve insanın o yaştaki kızıyla hayatın köşe taşlarıyla ilgili herhangi bir konuşma yapamayacağını fark etmişti.

Bu ânın üzerinden yirmi üç yıl geçmişti. Babamla Berlin'den evimize doğru yol alan bir trende yolculuk yapıyorduk. Babam, yirmi üç yıl boyunca üzerini kapattığı konuyu açmaya karar vermişti. Berlin yolculuğumuz sırasında çok sohbet etmedik. Yeni yerler, eski DDR[27] ve Renate'nin Berlin'de yapacağı rehberlik konusunda heyecanlıydık. Dönüş yolculuğunda babam birden, "Monika..." diye söze girdi. Yirmi üç yılın ardından, yarım bıraktığımız konuya devam edeceğimizi anladım.

Bunun bir diyalog olduğu söylenemezdi. Ben hiçbir şey söylemeden dinleyen taraftaydım. Yeni şeyler söylemiyordu. Ne gizemli ne de şaşırtıcı şeylerden bahsediyordu. Hayatından ve –eksik ya da fazla– sahip olduklarından bahsediyordu. Duyacaklarımdan dolayı kendisine gönül koymamamı rica ettikten sonra devam etti. Eğer geriye dönüp yeniden seçme şansı olsaydı; beni, Renate'yi, Gretel'i, Richard'ı hatta annemizi dahi hayatına almayacağını, başka bir kadını ve başka çocukları tercih edeceğini söyledi. Berlin ona iyi gelmişti! Şehre geldiğimiz ilk günden hatta gey lokaline oturduğumuz andan

27. Deutsche Demokratische Republik'in kısaltması. Alman Demokratik Cumhuriyeti anlamına gelmektedir. (ç.n)

itibaren ağız dolusu ve özgürce kahkahalar atıyordu. Ne ben ne de Renate onun daha önce böyle güldüğüne şahit olmuştuk. Ertesi gün, yan yana dizilmiş sahaf dükkânlarının birinden çıkıp birine giriyor, buranın tam da "ayağı aksayan birine göre" olduğunu söylüyordu. Daha önce bu kadar çok farklılığın bir arada olduğu, bu büyüklükte bir şehir görmemişti. Bir münzevi, bir Gatsby, bir serseri ya da görmüş geçirmiş biri olduğunuza bakılmaksızın; kitaplarınızın tozuna, sokakların tozuna, ayakkabılarınızın tozuna, burnunuza çektiğiniz toza bakılmaksızın; bir hikâyenizin olup olmadığına, başınızdan bir felaket geçip geçmediğine bakılmaksızın gözünüze kestirdiğiniz bir dükkâna girip geceleri giymek için beyaz keten kumaşla astarlanmış, kaz tüyü botlar satın alabilirdiniz. Bunun bir mahzuru yoktu. Renate ve ben, babamızın mutlu olduğu konusunda hemfikirdik.

Eskiden yani on beş yaşlarındayken babamın büyük bir şehirde bu şekilde hareket edeceğini hayal bile edemezdim.

O yaşlarda ona ait her detay beni rahatsız ediyordu. Geriye dönüp baktığımda bir çeşit hastalığa yakalanmışım, içimi enfeksiyon kaplamış gibi hissediyorum. Öncelikle yaz mevsimi için epey kalın olan, bir zorunlulukmuş gibi rengini hep gri seçtiği, paçaları yeri süpüren pantolonu gözüme batıyordu. Üstüne giydiği o kişiliksiz mavi tonlarındaki hırkasına da tahammül edemiyordum. Zamanla nefes alışından bile rahatsız olmaya başlamıştım. Amerika'ya gidip orada yaşamak istiyordum. Bunun için aslen Viyanalı olduğum, babamın mühendis, anneminse moda tasarımcısı olduğunu yazdığım uyduruk bir özgeçmiş bile hazırlamıştım. Yeni bir zamana ve yeni bir ülkeye entegre olacak yeni bir insan yaratmaya çalışıyordum. Bir İngilizce kursuna kaydolup okulla birlikte her iş fırsatını değerlendirmeye başladım. Böylece hem evde olabildiğince az vakit geçiriyor hem de Chicago'ya gidiş sürecimi hızlandırıyordum. Aklımca tabii. Çevremdeki arkadaşlarımın tamamı Paris'e gitmek istiyordu. Eğer Amerika'ya gidilecekse New York'u tercih edeceklerini söylüyorlardı. Bense Chicago'yu tercih ediyordum. Saul Bellow'un romanlarından çok etkilenmiştim; özellikle de *Augie March'ın Maceraları* ve *Herzog* favori kitaplarımdandı.

Chicago tutkumun sebebi buydu. Bu yazarı babamın tavsiye ettiği gerçeğini ise görmezden geliyordum.

Sonra bir gün, bıçakla kesilmiş gibi hastalığımdan kurtuluverdim. Sinirsel buhranlarım uçup gitmişti, sağlığıma kavuşmuştum. Babam bana bir şeyler sorduğunda eskisi gibi gözlerimi devirmiyordum. Ona kızmıyor, ona acımıyordum. Onu gözümde ne büyütüyor ne de küçültüyordum. Nefes alıp verişinden rahatsız olmuyordum hatta pek çok konuda onu haklı bile bulmaya başlamıştım.

İlk eşimle tanıştığım ve baba evinden ayrıldığım yıllardı. Evlendikten bir süre sonra Oliver ve Undine dünyaya geldi. Sonra ikinci eşimle tanıştım, ilk eşimden boşandım. Bu süreçte babamı ve eşini nadiren ziyaret ediyordum, birbirimize iyi geldiğimiz pek söylenemezdi.

Babam da üvey annem de emekli olmuşlardı. Eski hırpani apartman dairelerinden taşınmış, kendilerine küçük bir ev satın almışlardı. Bitişik nizamda yapılmış, arka tarafında bahçesi olan bir evde yaşıyorlardı. Şans getirdiğine inandıkları için evin arkasına mürver ağacı dikmişlerdi. Babam, oturma odasının boşta kalan duvarlarının tamamını geniş kitap raflarıyla donatmıştı. Kitaplar bir sıra önde, bir sıra arkada olacak şekilde dizilmişti. Tahmin edileceği üzere arka sıradakiler büyük, ön sıradakiler ise daha küçük ebattaydı. Sayısı üç bini bulan kitaplarının tamamı yanında olsun ve nereye dönse onlarla karşılaşsın istiyordu. Ancak bu büyüklükte bir odaya sahip olmak mümkün değildi. Ayrıca üvey annem yatak odasına, dikiş odasına ve merdiven boşluğuna kitap konulmaması konusunda ısrarcıydı. Babam üvey annemizin talebine itiraz etmemişti ancak bu durumdan hiç de memnun değildi. Ancak yaşadığı kötü tecrübe, ona ortak bir noktada buluşmayı öğretmişti. Babam, yaşadıklarının ardından bana, Gretel'e, Renate'ye ve eşine içinden geçenleri söyleyebiliyordu.

Bir gün yekten "Sizin karşınızda eşimin yanına uzanabilirim, onunla el ele tutuşabilirim," deyiverdi. Bu, yaşadığı değişimin örneklerinden biriydi.

Duyduklarım karşısında, hiç huyum olmadığı halde muhtemelen kızarmıştım. Babamla üvey annemin bir kız bir de erkek

evladı olmuştu. Yani babalarımızın ortak olduğu iki kardeşim vardı. Bu gerçekliğe rağmen babamla üvey annem arasındaki yakınlığı yadırgıyordum. Annemle babamın cilveleşmelerine ilk kez şahit olduğumda yedi yaşındaydım. O sahneleri hatta şahit olmadıklarımı da doğal karşılıyordum. Bizim yanımızda birbirlerinin elini tutar, yanaklarını okşar, birbirlerini gözlerinden öperlerdi. Sevgi sözcükleri, şakalaşmalar... Bütün bunlar uluorta ama belli bir sessizlik ve gizem içinde yapılırdı. Bu davranışlar, herkes çekildikten sonra yaşanacakların habercisi gibiydi.

"Nereden çıktı şimdi bu?" diye sordum.

"Babanızla üvey annenizin mutsuz olduğunu düşünmenizi istemiyorum," dedi.

Sonradan aynı şeyi kız kardeşlerime de söylediğini öğrendim. Hepimizle ayrı ayrı konuşmayı tercih etmişti. İlk evliliğinden olan üç kızıyla bu tür şeyleri aynı anda konuşmak muhtemelen onun açısından aşırıya kaçmak anlamına geliyordu. Öte yandan konuşulanları birbirimizle paylaştığımızın da farkındaydı.

Gretel'e göre "nihayet her şey yoluna girmişti". Renate'ye göre durum "aslına bakarsak babamız hakkında hiçbir şey bilmiyorduk" ile özetlenebilirdi.

Renate ile aynı fikirdeydim.

Vefatının ardından kitaplarını aramızda paylaştık. Biliyorum, böyle bir şeyi tercih etmez, kitaplarının bir arada kalmasını isterdi. Üvey annem, kitapların bir kütüphaneye bağışlanması fikrini önerdi. Galiba bu hareketi babam da anlamlı bulurdu. Tasarlandığı gibi olmadı. Renate *Großen Meyer*'i, Gretel ise sanat ansiklopedisini almak istedi. Ben de elim boş dönmek istemiyordum; *Kindler'in Edebiyat Ansiklopedisi*'ne talip oldum. Böyle böyle herkes bir parça aldı. Üvey annem geriye kalanları kütüphaneye bağışladı. Fakat ben biraz hızlı davrandım...

Kısa süre içinde köye, kitaplardan çok iyi anlayan bir adamın yerleştiği haberi yayıldı. Sağlam bir sosyal demokrat olan belediye başkanı, bir yöneticiye ihtiyacı olan kütüphane için bu yeni köy sakininin doğru kişi olabileceğini düşündü. Teklifi büyük bir mutlulukla kabul eden babam, kütüphanedeki kitaplar konusunda büyük bir hayal kırıklığı yaşadı. Babam

kitaplarını ne ödünç vermekten ne birinin kendisine kitap hediye etmesinden hoşlanırdı.

O dönemde Avusturya radyosunda "Kırmızı-Beyaz-Kırmızı" isimli bir bilgi yarışması yayınlanırdı. Şehirler veya belediyeler bilgisini yarıştırır, ülkenin en akıllı yerleşim bölgelerinin neresi olduğu belirlenirdi. Bizim belediye başkanı da yarışmaya başvurmuş ve istenen prosedürleri yerine getirmişti. Bir ziyareti sırasında gözü babamın envanterindeki *Großen Meyer* kitaplarına takılan belediye başkanı, bu on beş ciltlik serinin ödünç verilmesi durumunda yarışmaya katılacak adayların büyük bir avantaja sahip olacağını hatta yarışmayı kazanabileceğini söyledi. Babamız *Meyer* serisini üzülerek vermek zorunda kaldı. Kitaplar geri geldiğinde perişan haldeydi. Babam onlara dokunmak bile istemiyordu. Bu davranışı büyük bir saygısızlık olarak addeden babam, kitapları imha etmeyi düşündü. Babamızın başına gelen talihsizlik karşısında ne yapacağını şaşıran belediye başkanı, vicdanını rahatlatmak için kütüphanenin bütçesinde büyük bir artış yapma önerisinde bulundu. Babamız bu önemsiz gibi görünen büyük jesti kabaca hesapladı. Bütçe yirmi katına çıkarılmıştı! Belediye başkanına bölge halkının okuyacağı türden kitapları nasıl seçeceğini sordu. Bu soru üzerine oturduğu tabureden kalkan başkan, bir yandan ceketini üzerine geçirirken bir yandan da soruya detaylıca cevap verdi:

"Siz sayın temsilci, en hevesli ve en yetkin okurumuz olarak bunun kararını özgür iradenizle verecek olan sizsiniz. Lütfen hangi kitapların alınacağına kendi zevkiniz ve ihtiyaçlarınız dahilinde siz karar verin! Bunu yaparak bizi onurlandırmış olursunuz."

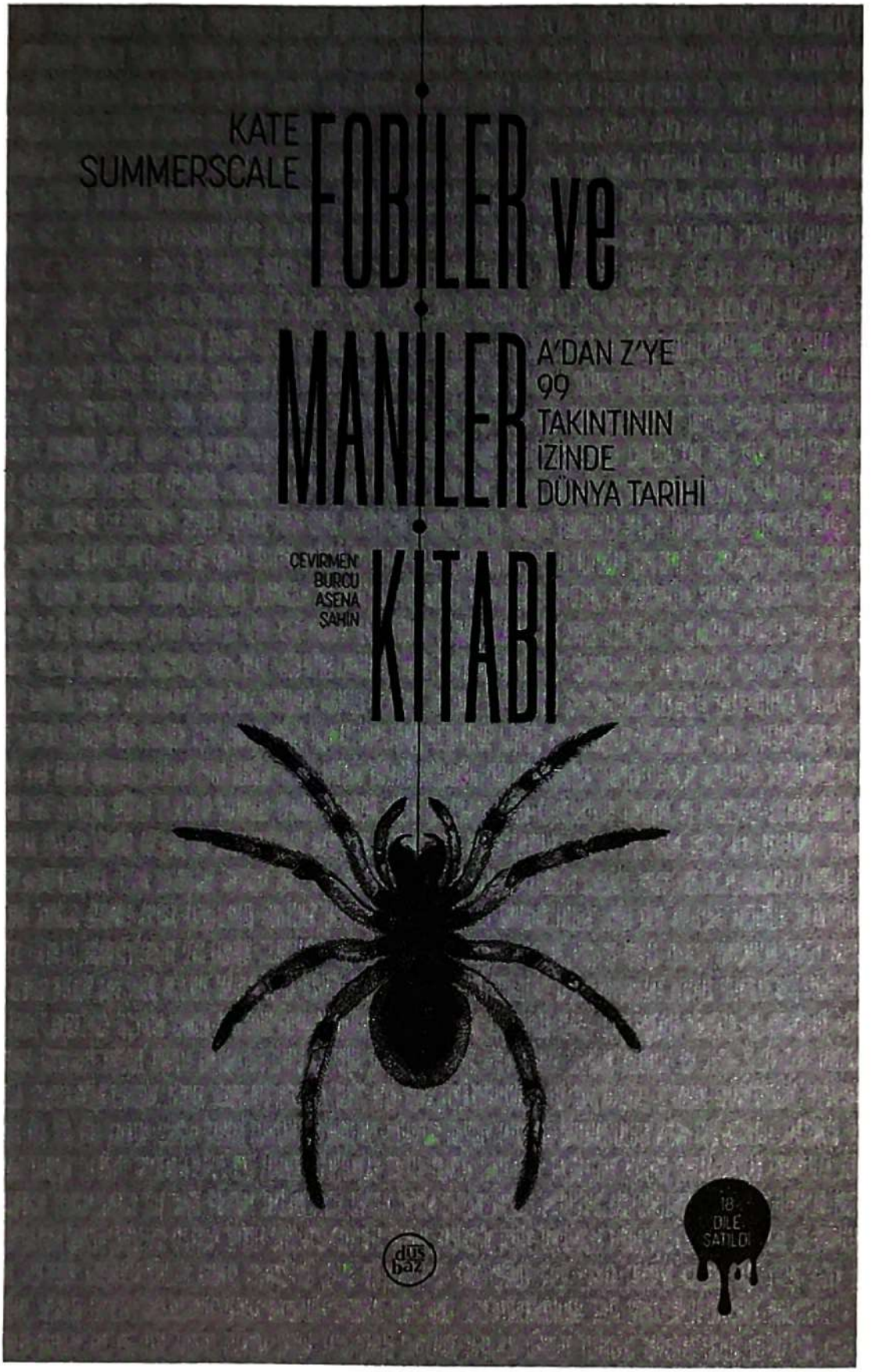
Babamız sabahlara kadar ölçüp tarttı. Elinde uçsuz bucaksız bir kitap listesi vardı ve bu listedekiler maalesef en fazla iki kişinin ilgisini çekerdi. O da bir ihtimal.

Çok geçmeden kütüphanenin önüne bir kamyon yanaştı. Koliler art arda boşaltılmaya başlandı. Nakliye sürecine eşlik ederken elleri titreyen babam, cebinde ne var ne yoksa şoföre bahşiş olarak verdi. Walter dayımın verdiğinin çok daha fazlasıydı bu.

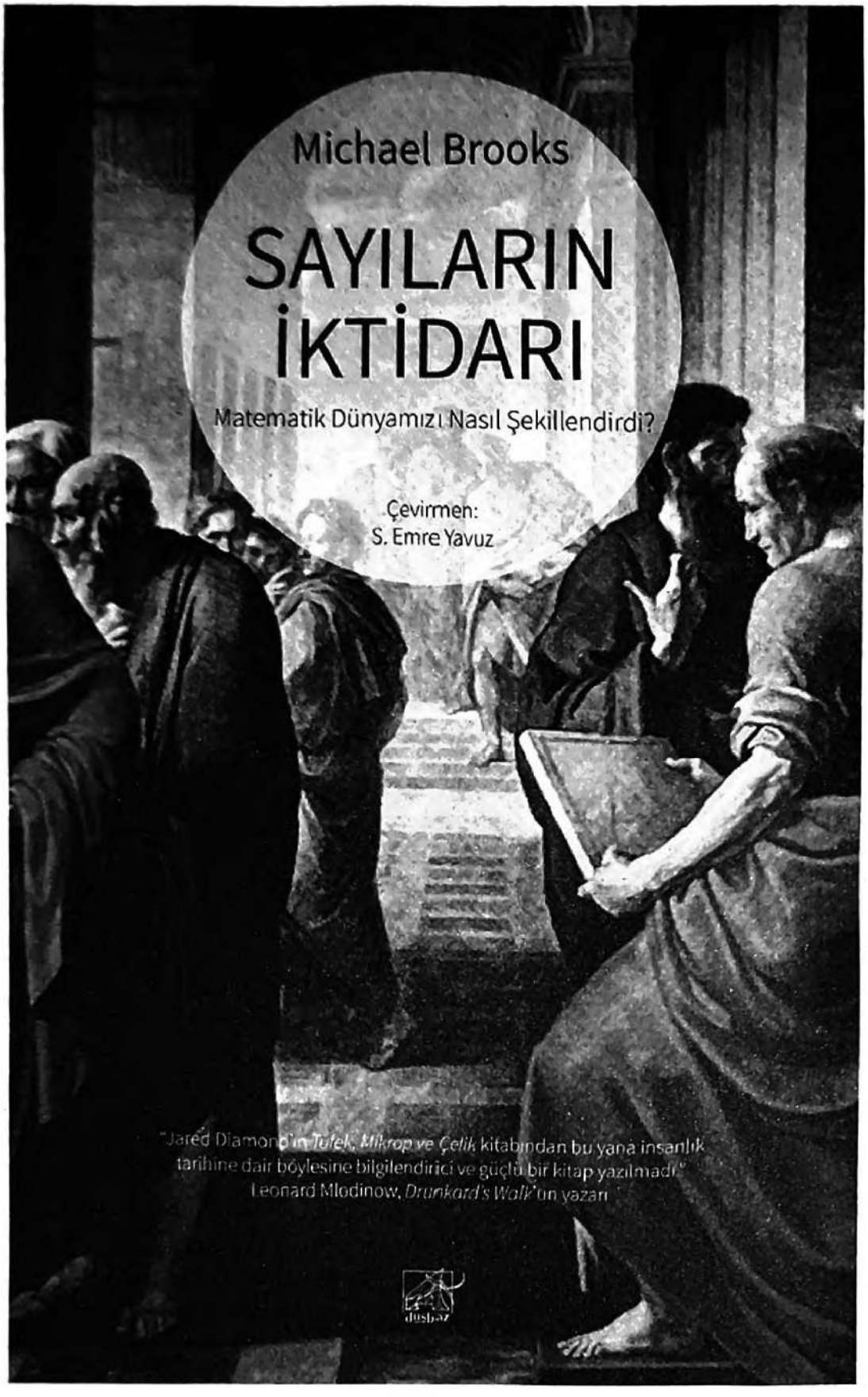
Bitkin düşmüştü, kütüphanenin tam ortasına çöküp kaldı. Eline aldığı bıçakla kolilerin bantlarını açmaya başladı. Kolilerden tek tek çıkardığı kitapları etrafına yığdı. Bir süre sonra

çevresinde kitaplardan bir duvar oluşmuştu. Kitapları birbiri ardına okşuyor, kokluyor, sayfalarını inceliyor, sırt tasarımlarını merak edip muhafazalarını çıkarıyor, resimli yapraklara bakıyor, birkaç satır okuyup tekrar bırakıyordu. Bütün öğleden sonrayı ve akşamı bu şekilde geçirdi. Kütüphane haftada yalnızca iki kez halka açılıyordu ve bugün halk günü değildi. Olduğu yerde saatler geçmiş, hava çoktan kararmıştı. Telefon çalmaya başladı. Doğruldu, ayağa kalkmaya çalıştı. Protezle öyle hızlıca ayağa kalkmak kolay olmuyordu. Kitap tepeciklerinin arasından aksayarak geçerken tepeciklerden birine çarptı. Kitaplarla birlikte kendisi de yere yuvarlandı. Yaşadığı sevinç fazla gelmiş, dünyadan göç etmişti. Altmış yedi yaşındaydı.

Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı.

KATE SUMMERSCALE
FOBİLER ve MANİLER KİTABI
A'DAN Z'YE 99 TAKINTININ İZİNDE DÜNYA TARİHİ
ÇEVİRMEN BURCU ASENA ŞAHİN
18 DİLE SATILDI
düş baz

Gerçek Bir Hayat Hikâyesi
Mike Gayle
SIRADAN İNSANLAR MÜZESİ
Çevirmen:
Yasemin Büte

Michael Brooks
SAYILARIN İKTİDARI
Matematik Dünyamızı Nasıl Şekillendirdi?
Çevirmen:
S. Emre Yavuz
"Jared Diamond'ın *Tüfek, Mikrop ve Çelik* kitabından bu yana insanlık tarihine dair böylesine bilgilendirici ve güçlü bir kitap yazılmadı."
Leonard Mlodinow, *Drunkard's Walk*'un yazarı
düşbaz

MIRAS

CHUCK PALAHNIUK

dübsaz

dusbaz

İkinci Dünya Savaşı yıllarının Avusturya'sı. Lise mezuniyetine altı ay kala Rusya'ya cepheye gönderilen ve savaşın sonunda bedeninin bir kısmını kaybederek dönen Josef... Henüz çocukken ayaklarıyla düzleştirdiği toprak zemini defter olarak kullanan, yaş aldıkça evrenini kitaplarla ören bir aile babası. Bacak protezinin yanı sıra kitaplarına yaslanan bir adam. Köknar ağaçlarının çevrelediği bir bina. Binanın en üst katında, pencereyi açtığınızda içeriye reçine kokusunun sızdığı mütevazı bir kütüphane.

Yazar Monika Helfer, eserinde Alman edebiyatında "Zeitsprung" olarak adlandırılan "zamansal sıçrama" metodunu kullanıyor. Savaş sonrası dönemin çiçekli çayırlarına uzanmış halde gökyüzünü seyreden okur, kendisini bir anda '90'lı yıllarda Berlin'e doğru hareket eden bir trenin içinde bulabiliyor. *Baba*'da modern dünya ile Katolik kilisesi öğretisi arasında seyreden dalga boyu yüksek bir hikâyenin kapıları aralanıyor.

"*Yük* kitabındaki karakterlerden bir kısmıyla yeniden karşılaşıyoruz. Yazar Monika Helfer, *Baba* ismini verdiği kitabında yaşamı gizem bulutu içinde geçen babasını anlatıyor. Kitapta trajedi, komedi ve absürtlük iç içe geçmiş halde işleniyor. Kitabın ana karakteri Alman edebiyatında tekrar tekrar karşılaştığımız biri: içine kapanık, egomanyak, savaştan dönmüş, savaş travmasını maddi saplantılarla telafi eden bir adam. Monika Helfer, herkesten yakın olduğunu düşündüklerinizin uzak yönlerini gün yüzüne çıkarıyor."

Christoph Schröder, Die Zeit

"Kitapta çizilen aile portresi savaş sonrası erken dönem toplumuna ayna tutuyor. Hikâye, manik düzeyde kitap bağımlısı olan bir babanın etrafında gelişen olayları resmediyor."

Christel Wester, Deutschlandrundfunk

"Basında büyük ve olumlu bir yankı uyandıran romanın yakın gelecekte Alman Kitap Ödülü listesinde yer alması doğru bir sonuc olacaktır."

DÜŞBAZ KİTAPLAR
ISBN: 978-625-7425-41-4
9 786257 425414